

TARİH 1

ARİF ÖZBEYLİ

I.ÜNİTE

İNSAN VE TARİH

Tarih, geçmişte yaşamış insan topluluklarının kültürlerini ve medeniyetlerini yer ve zaman göstererek sebep-sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayalı olarak inceleyen bir bilim dalıdır.

Tarih biliminin konusu insanın yaptığı faaliyetlerdir. Tarih olgu ve olayları inceler.

Olay ve olgu nedir?

Başlangıcı ve bitişi belli olan gelişmelere olay, başlangıcı ve sonu belli olmayan genel ve soyut gelişmelere olgu denir.

Tarihte Sebep-Sonuç, Yer zaman İlişkisi

Tarihi olaylar süreklilik gösterdiği için olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi vardır. Bir olay kendinden önceki bir olayın sonucu ve kendinden sonraki bir olayın bir sonucu olabilir.

Bir olayın doğru ve objektif olarak değerlendirilebilmesi için olayın yeri, zamanı bilinmeli ve üzerinden belli bir zaman geçmelidir.

TARİH OLAYLARININ ÖZELLİKLERİ

Tarih olaylarının tekrarlanması mümkün değildir. Tarih, deney ve gözlem metodunu kullanamaz. Tarih olayları belli bir yer ve zamanda meydana gelmiştir. Tarih olaylarının incelenebilmesi için olayla ilgili belgelerin bulunması gereklidir. Tarih olayları arasında sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Tarih olaylarının maddi ve manevi çeşitli sebepleri vardır. Tarih olaylarının belli bir kanunu yoktur.

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

A-Kaynak bulma: Kaynaklar özelliklerine göre yazılı, yazısız, sözlü, sesli ve görüntülü olmak üzere, güvenilirliklerine göre de 1.Elden kaynaklar ve 2. Elden kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılır.

B-Verileri tasnif

C-Tahlil (Analiz)

D-Tenkit (Eleştiri)

E-Terkip (Bir araya getirme)

B-Zaman ve Takvim

1.Takvimin Ortaya Çıkışı ve Tanımı

Zamanı tanımlamak zordur. Zaman bir harekettir diyebiliriz. İnsanlar zamanı hayatlarına uygulayabilmek için, bazı bölümlere ayırmışlardır. Bölümlere ayırırken de gök cisimlerinin hareketlerini esas almışlardır. Ayın hareketlerine dayalı takvimlere ay yılı esaslı takvimler, dünyanın güneş etrafındaki hareketlerini esas alan takvimlere de güneş yılı esaslı takvimler denmiştir.

2.Türklerin Kullandıkları Takvimler

a-12 Hayvanlı Türk Takvimi: İslamiyet'ten önce Türklerde kullanılmıştır. Güneş yılına dayalıdır.

b-Hicri Takvim: Hz. Ömer döneminde kullanılmaya başlamıştır. Başlangıç olarak Hicret'i esas almıştır. Ay yılına dayalı bir takvimdir.

c-Celali Takvim: Nevruz başlangıç olarak kabul eden bir takvimdir. Büyük Selçuklular zamanında kullanılmaya başlamıştır. Güneş yılı esasına dayanır.

d-Rumi Takvim: Osmanlı Devleti'nde mali işleri düzenlemek için kullanılmıştır. Güneş yılına dayalı bir takvimdir. Ama başlangıç olarak Hicri takvimi esas almıştır.

e-Miladi Takvim: 1 Ocak 1926 yılından beri kullandığımız bu takvim, güneş yılını esas alır. Başlangıç olarak Hz. İsa'nın doğumunu almıştır.

TARİH OLAYLARININ İNCELENMESİNDE (DEĞERLENDİRİLMESİ) DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

a-Olaylar doğru bir şekilde incelenmeli, tarafsız (objektif) olarak açıklanmalıdır b-Olayın üzerinden belli bir süre geçmelidir. c-Geçmişteki olaylar günümüz değer yargılarıyla yorumlanmamalıdır. d-Olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurulmalıdır. e-Olaylar incelenirken değişik kaynaklara dayalı belgelerden yararlanılmalıdır. f-Olaylarla ilgili kaynak taraması yapılarak, bütün belgeler değerlendirilmelidir. g-Olayda rolü olanların katkılarının değerlendirilmesi, olayın geçtiği zamanının şartlarının incelenmesine bağlıdır. h-Olayın meydana geldiği yer ve zaman mutlaka belirtilmelidir.

BAŞARI TATLIDIR, AMA ÇOĞUNLUKLA TER KOKAR.

Tarih Yazıcılığı

1-Tarih Yazıcılığının Gelişimi

Hititlerde anallar (yıllıklar),Köktürklerde kitabeler, Osmanlılarda vakayinameler, Ruslarda kronikler

Tarih Anlayışları:

Hikayeci Tarih: Tarihi olayları neden-sonuç ilişkisi belirtmeden, belgelere dayandırmadan, efsanelere göre inceler. İlk temsilcisi Heredot'tur.

Öğretici Tarih: Tarihi olaylardan ders almak ve liderleri örnek alarak yönlendirici rol oynamak amaçlanır.

Sosyal Tarih: Toplumların her türlü faaliyetlerini inceler.

Bilimsel Tarih: Olayları neden-sonuç ilişkisi içinde bilimsel olarak inceler. Tarih bilinci bu sayede ortaya çıkmıştır.

Eski Yunan'da yaşayan Herodot'la MÖ.V. yüzyılda başlayan tarih yazıcılığı Thukydides ile devam etmiştir. İslam tarih yazıcılığı VII. yüzyılda olayların hikayeci anlatım tarzıyla nakledilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. IX. yüzyılda yaşamış olan **Taberi**, İslam tarih yazıcılığını hikayeci anlatımdan kurtarıırken eserlerini çeşitli kaynaklardan yararlanarak yazmıştır. Ortaçağda kilise etkisi dolayısıyla eleştiriden uzak kilise tarihi şeklinde gelişmiştir.

XVIII. yüzyılda Volter o zamana kadar din ve siyaseti konu alan tarih anlayışını geliştirerek uygarlığın genel tarihini yazmıştır. XX. Yüzyılda biyografi çalışmaları, gazeteciliğe ve sosyolojiye dayanan yeni tarih anlayışı, ABD ve İngiltere'de sanayi kuruluşlarına yönelik « İş Dünyası Tarihi» gibi yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

2-Osmanlı Dönemi Yazıcılığı

Osmanlı tarih yazıcılığındaki temel amaç, devletin başarılarının gelecek nesillere aktarılmasıdır. Osmanlı merkez devlet tarihçisi olan vakanüvisler, kendilerinden önce yazılan olayları derlemişler ve görevli bulundukları dönemin olaylarını kaydetmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde vakanüvislerden önce olayların kaydını «şehnameci» adı verilen görevliler tutmuştur. İlk vakanüvis Halepli Mustafa Naima Efendi'dir.

3- Cumhuriyet Dönemi Tarih Yazıcılığı

Cumhuriyet Döneminde yeni tarih anlayışının ortaya çıkmasında Atatürk'ün büyük rolü olmuştur. Atatürk'ün 1931'de kurduğu Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin amacı Türk, İslam ve dünya tarihini incelemek ve elde edilen sonuçları her türlü yolla yaymaktır.

Tarihe Yardımcı Bilim Dalları

Coğrafya: Coğrafi bölgelerin özelliği ve iklimi tarihi olayların değerlendirilmesinde etkilidir. Örneğin Fenikelilerin deniz ticareti ile uğraşmalarının nedeni coğrafyalarının tarıma elverişli olmamasıdır.

Arkeoloji: Kazı bilimidir. Tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında yararlanılmaktadır.

Antropoloji: İnsan ırklarını inceleyerek sınıflandıran bilim dalıdır.

Etnografya: Toplumların öz kültürlerini inceleyen bilim dalıdır.

Hukuk: Toplu halde yaşayan insanların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen kurallara hukuk denir. Hukuk kurallarından toplumun veya devletin siyasi, sosyal, ekonomik gibi bazı özellikleri hakkında bilgi edinilebilir. **Örnek:** Friglerde saban kıranın veya öküz kesenin cezası ölümdü.

Kronoloji: Takvim bilimidir. Tarihi olayların oluş sırasını verir.

Edebiyat: Toplumların edebiyat alanındaki ürünleri o toplumun sosyal, kültürel, siyasi özellikleri hakkında bilgi verir.

Felsefe: Akıl ve mantık ilkelerine uygun düşünmeyi esas alan bir bilimdir. Tarih felsefesiyle toplumların veya devletlerin hangi düşünceyle hareket ettikleri belirlenir.

Paleografya: Toplumların eskiden kullandıkları yazıları inceler. (Mısır hiyeroglifi, Sümerlerin çivi yazısı, Türklerin Orhun ve Uygur abideleri gibi) Bu bilim dalı tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında etkili değildir.

Epigrafi: Kitabeleri inceler. Örneğin : Göktürk ve Kültepe yazıtları.

Sosyoloji: Toplum bilimidir. Tarihi olayları sosyoloji konularını hesaba katarak inceler.

Filoloji: Dil Bilimidir. Toplumların dillerini inceler.

Diplomatik: Fermanlar, beratlar ve dönemin yazışmalarını inceler. Siyaset bilimi olarak da adlandırılır. Başlangıç noktası Kadeş Barışı'nın imzalanmasıdır.

Nümizmatik: Eski paraları inceleyerek, toplumların ekonomik yapısı hakkında bilgi verir.

İstatistik: İstatiksel veriler, tarihi olayların değerlendirilmesinde önemli bir yere sahiptir.

Ekoloji: Canlıların birbirleri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen ve doğanın korunmasına yönelik çalışmalar yapan bir bilim dalıdır.

Kimya : C14 metodunu kullanarak eski kullanılmış araç ve gereçlerin yaşları hakkında bilgi verir.

Sanat Tarihi: Sanat eserlerini, sanatçıları ve sanat eserlerinin değerini ve toplumun sanata bakış açısını inceleyen bir bilimdir.

Heraldik: Mühür ve armaları inceleyen bilimdir.

Toponomi: Yer adlarını inceleyerek tarihe yardımcı olur.

Tarihi Fıkralar

Sokrat'a sormuşlar, uzun ve rahat bir yaşamın sırrı nedir diye, "Masrafını kısmak yoluyla kendinden borç al. Rahatlığın sırrı budur"

Uzun bir yolculuktan dönen arkadaşlarından bahsetmişler Sokrat'a. "Yolculuk onu hiç değiştirmemiş" demişler.

Sokrat; "Doğaldır çünkü gittiği yere kendisini de götürmüştür" demiş.

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

ESKİ TAŞ DEVRİ: İnsanlığın Buzul çağını yaşadığı yüzbinlerce yıllık dönemi kapsamaktadır. İnsanlar küçük gruplar halinde avcılık ve toplayıcılıkla hayatlarını devam ettirmişlerdir.

Taştan,kemikten,ve ağaçtan ilk araç-gereçler yapılmıştır. Mağara ve tabii sığınaklarda barınmışlar, mağara duvarlarını hayvan resimleriyle süslemişlerdir.

Türkiye'deki Buluntu Merkezleri

Antalya'da Karain, Beldibi ve Belbaşı; İstanbul'da Yarımburgaz mağaraları.

ORTA TAŞ DEVRİ: Buzul çağı sona ermiş, iklim şartları düzelmiş, insanlar avcılık ve toplayıcılığa devam etmişlerdir. Devrin sonlarına doğru ateş bulunmuştur.

Türkiye'deki Buluntu Merkezleri

Antalya'da Beldibi, Ankara'da Macunçay, Göller yöresinde Baradiz, Samsun'da Tekkeköy.

YENİ TAŞ DEVRİ: Yerleşik hayata geçmişler, üretim yapmaya başlamışlardır. Ticaret başladı, hayvanlar evcilleştirildi. Dokumacılık gelişti, kilden kap-kacak yapıldı.

Türkiye'deki Buluntu Merkezleri

Yeni Taş Devri Türkiye'de geniş bir alana yayılmıştır. Gaziantep Sakçagözü, Diyarbakır Çayönü, Konya Çatalhöyük. Diyarbakır Çayönü Türkiye ve Güneydoğu Avrupa'da ilk üretimle ilgili bugüne kadar bulunmuş en eski yerleşim yeridir. **Çatalhöyük, insanlık tarihinin ilk şehir yerleşmesi olarak kabul edilmektedir.**

MADEN DEVRİ: Değişik madenler kullanıldı. İnançlar ortaya çıktı. İlk şehir devletleri ve daha sonra büyük devletler ortaya çıktı. Ticaret hızlandı, toplumlararası ilişkiler arttı.

Anadolu'da Eski Tunç veya Bakır devri, tarihi devirlere geçiş dönemidir. Asur kolonileri çağını kapsar. Bu dönemde üretim artmış, ticari hayat gelişmiştir.

Türkiye'deki Buluntu Merkezleri

Bakır Çağı (Kalkolitik): Çorum'da Alacahöyük, Denizli Beycesultan, Çanakkale Kumtepe ve Truva, Samsun'da İkiztepe.

Tunç Çağı: Ankara Ahlatlıbel, Kayseri Kültepe, Erbaa Horoztepe

Demir Çağı: Burdur'da Hacılar, Çanakkale Truva, Yozgat Alişar, Çorum Alacahöyük.

Not: **Yazı, Asurlu tüccarlar vasıtasıyla Orta Anadolu'ya girmiştir. Böylece tarihi devirler başlamıştır.**

NOT: **Tarih öncesi devirlerin başlama ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılık gösterir.**

Filozof ile dalkavuk konuşuyormuş. Filozof ne derse , dalkavuk onu tasdik ediyormuş. Nihayet sabrı tükenen filozof haykırmış :

-Hiç olmazsa bir defa olsun itiraz et de, iki kişi olduğumuzu anlayalım be birader!..

BÜYÜK İNSANLARIN HEDEF VE GAYESİ, DİĞERLERİNİN İŞE HEVESLERİ VARDIR.

İLKÇAĞDA ÖNEMLİ GELİŞMELER

Yazı dünyanın büyük bir bölümüne yayıldı.

Önemli buluşlar (para, takvim, alfabe) gerçekleştirilmiştir.

İlk büyük imparatorluklar bu dönemde kurulmuştur.

Musevilik ve Hristiyanlık gibi tek tanrılı dinler **ortaya çıkmıştır.**

ORTAÇAĞDA ÖNEMLİ GELİŞMELER

Feodalite (derebeylik) rejimi Avrupa'ya hakim oldu.

İslamiyet ortaya çıktı ve yayıldı.

Kağıt, matbaa, pusula ve barut gibi teknik buluşlar Avrupa'ya taşındı.

Avrupa'da kilise güçlenmiş, skolastik düşünce hakim olmuştur.

İngiltere'de Magna Charta ilan edilerek demokratikleşme alanında ilk adım atılmıştır.

YENİÇAĞ'DAKİ ÖNEMLİ GELİŞMELER

Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform hareketleri bu dönemde meydana gelmiştir.

Feodalite'nin yerini merkezi krallıklar almıştır.

İlk sömürge imparatorlukları kurulmuştur.

Kilisenin etkisi ve gücü azalmıştır.

YAKINÇAĞ'DAKİ ÖNEMLİ GELİŞMELER

Fransız İhtilali'nin doğurduğu milliyetçilik akımı imparatorlukların parçalanmasına yol açmıştır.

Sanayi İnkılabı sömürge rekabetini artırmıştır.

Demokrasi, Liberalizm, Kapitalizm, Sosyalizm, Komünizm gibi sistemler ortaya çıkmıştır.

I ve II. Dünya Savaşları çıkmıştır.

İLKÇAĞ UYGARLIKLARI

İnsanlığın ortaya çıktığı andan itibaren dünyanın farklı yerlerinde birçok uygarlık meydana gelmiştir. İnsanlar, ilkçağdan itibaren verimli tarım alanlarını, su kenarlarını yerleşim yeri olarak seçmişler ve buralarda ilk uygarlıkların temellerini atmışlardır.

Mezopotamya Medeniyetleri

SÜMERLER SİYASİ TARİHİ

Mezopotamya'da kurulan ilk devlet Sümerler'dir. Sümerlere ait en önemli şehirler, Lagaş, Uruk, Endu, Kalde ve Kaş'tı. Sümerler, M.Ö. 1950'de Elamlar tarafından yıkıldı. Çivi yazısını icat eden Sümerler böylelikle tarihi devirleri başlatmış oldular.

AKADLAR SİYASİ TARİHİ

Akadlar, Sami Soyundan gelir. Başkent Akad olmak üzere, M.Ö. 2350 yılında Kral Sargon önderliğinde krallıklarını kurdular. Kısa sürede tüm Mezopotamya'ya hakim olduktan sonra Sümer Medeniyeti'nin yayılmasını sağladılar. Kral Sargon önderliğinde tarihteki ilk büyük imparatorluğu kurdular. Akad Krallığı, M.Ö. 2150 tarihinde Uruk Krallığı tarafından yıkıldı.

ASURLULAR SİYASİ TARİHİ

Asurlular, Sami ırkına mensuptur. M.Ö. 2000'lerde Mezopotamya'ya geldiler. Başkentleri en önemli ticari merkezleri Asur kentiydi. Tüccar bir kavim olan Asurlular, en çok Anadolu'da

ticaret yapmışlardır. Asurluların varlığına M.Ö. 612'de Medler, Babilliler ve İskitler tarafından son verildi.

BABİLLİLER SİYASİ TARİH

Sami soyundan gelen Amurrular'a Babilliler denir. Başkent Babil olmak üzere M.Ö. XIX. yy'da Mezopotamya'nın en güçlü devletini kurdular. Birinci Babil Devleti'ni M.Ö. 1594'te Hititler yıktı. İkinci Babil Devleti'ni M.Ö. 539'da Persler yıktı.

Sümerler meydana getirdikleri yüksek uygarlık seviyesinde bilimde de ileri gitmişler bilim alanında şu çalışmaları yapmışlardır. 1. Ayı 30, yılı 360 gün olarak hesapladılar. 2. Gece ve gündüzü 12'şer saate böldüler. 3. Bir yılı 12 ay olarak hesapladılar. 4. Ay ve Güneş tutulmasını hesapladılar. 5. Aritmetik ve geometrinin temellerini attılar. 6. Çarpma ve bölme cetvellerini buldular. 7. Daireyi 360 dereceye böldüler. Babillilere ait en önemli sanat eserleri şunlardı: Hammurabi Steli, Babil Kulesi ve Babil'in Asma Bahçeleri.

Mısır Uygarlığı

Eski Mısır'ın tarihi M.Ö. 3000 yıllarında başlar. Kral Menes, MÖ.3000 yılında Mısır'a hakim olarak siyasi birliği kurdu. Kral Menes'le birlikte Mısır'da "firavun" adı verilen dini ve siyasi gücü olan tanrı-kralların yönetimi başlamıştır. 333 yılında Büyük İskender'in Mısır'ı almasıyla son bulur. Mısır tarihinin en önemli olayı Hititlerle yapılan Kadeş savaşı ve antlaşmasıdır.

Mısır'da monarşik-bürokratik devlet yapısı vardı. Devlet yönetiminde en tepede firavunlar bulunur, firavunlar tanrının oğlu sayılırdı. Firavunlar tanrının oğlu olduğundan ilah-kral anlayışı görülürdü. Vezirlik ilk kez Mısır'da görülmüştür. Mısırlıların en önemli tanrıları Amon-Ra ve Osiris'ti. Mumyacılık ve tıp alanında ilerlemişlerdi. 24 harflik hiyeroglif denen bir resim yazısı kullanılmıştır. Mısır bilimini Nil Nehri'nin hareketliliği etkilemiştir. Yılı 365 gün ve 12

ay olarak hesapladılar. Matematik'e ve tıpta ileri gittiler. Pi sayısını buldular. Önemli sanat eserleri: Piramitler, Amon Tapınağı, Beni Hasan Mezarları, Labirentler

Not: Mısırlılar ölümden sonraki hayata inandıkları için ölülerini mumyalamışlar bu da tıbbın gelişmesini sağlamıştır.

İran Uygarlığı

İran Medeniyeti'ni, Medler ve Persler meydana getirdi. Medler, MÖ. VII. Yüzyıl ortalarında siyasi bir güç oluşturmuşlar, Keyeksar döneminde (MÖ.625-585) bağımsız olmuşlardır. Medleri M.Ö. 550'de Persler yıktı. Persleri M.Ö. 330'da Büyük İskender yıktı.

Persler ülkelerini "satraplık" adı verilen eyaletlere bölmüşlerdir. Satraplıklar "satrap" adı verilen görevliler tarafından yönetilmiştir.

Devlet yönetiminde mutlak krallık vardı. Kral, tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcisi. İranlılar Zerdüştlük dinine inandılar. Ahuramazda iyiliği, Ahriman kötülüğü temsil etmiştir. Zerdüşt tapınaklarına ateşgede denmiştir.

Persler, Lidyalılardan kalan Kral yolunu onararak ticaretin canlanmasını sağladılar. Persler kültürel açıdan Anadolu'dan etkilenmişlerdir.

Sen onu taşırsın.

Sasani hükümdarlarından Andşir Babegan, tabibine :

-Bir günde ne kadar yemek yemeli? diye sordu.

Doktoru:

-Üç yüz gram kadar yeter, diye cevap verdi.

Babegan:

-Bu kadarcık şey insana ne kadar kuvvet verir ki? Diyerek bunu az bulunca, tabip şu karşılığı verdi:

-Bu kadarı seni taşır. Bundan fazla olursa sen onu taşırsın.

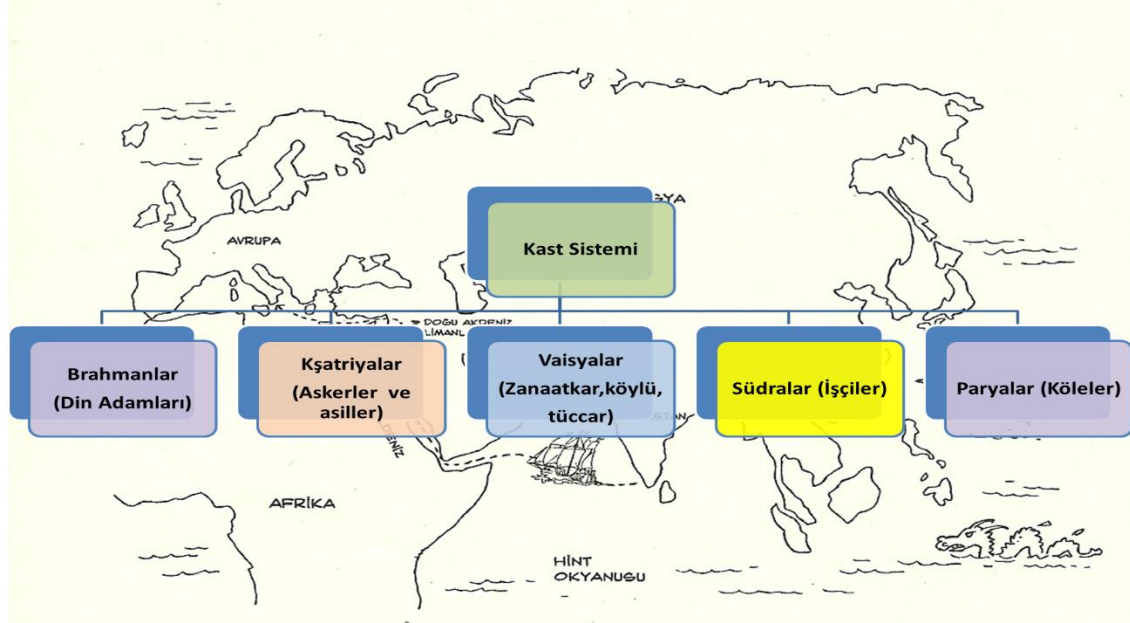
Hint Uygarlığı

Hindistan'da ilk uygarlık MÖ.4000'li yıllarda İndus Nehri boyunca ortaya çıkmıştır. Doğal kaynaklar bakımından zengin olan Hindistan, tarih boyunca değişik kavimlerin istilasına uğramışlardır. Bunlardan birisi de Arilerdir.

Ariler, MÖ.1500'lerde Orta Asya'dan Hindistan'a gelmiş siyasi, sosyal ve kültürel yapılarını bu bölgeye taşımışlar ancak burada merkezi bir otorite sağlayamamışlardır. Bu nedenle Hindistan "racalık" denen küçük prenslikler tarafından yönetilmiştir.

Ariler, Hindistan’a gelmeleriyle birlikte “kast sistemini” bu bölgeye taşımışlardır. Kast, meslekleri babadan oğula geçen ve aynı geleneklere bağlı bulunan çeşitli sosyal sınıflardan oluşan bir sistemdir.

Kast sisteminin toplumsal sınıfları; brahmanlar (din adamları), kşatriyalar (asker ve asiller), vaysiyalar (sanatçı, tüccar ve köylüler), südralar (işçiler) ve paryalar (köleler) oluşturmaktaydı.

Hindistan’la ilgili ilk bilgiler “Veda” adı verilen dini içerikli metinlerde geçmiştir. Hindistan’da Brahmanizm (Hinduizm), Taoizm, Konfüçyüz m ve özellikle Budizm dini yayılmıştır.

Hintliler, Kast sistemi dolayısıyla siyasi bir birlik kuramamış ve güçlü devletler oluşturamamışlardır. Dışarıdan gelenler tarafından yönetilmişlerdir.

Çin Uygarlığı

Çin, coğrafi bakımdan Asya’nın en doğusunda yer alır. Sarı ve Gökırmak çevresinde kuruldu.

Çin uygarlığı Çin yerlileri ile Hint ve Orta Asya göçmenleri tarafından oluşturulmuştur. M.Ö 2400 yıllarından itibaren Çin Devletleri’nin varlıkları gözlenmektedir. İlk yazılı belgeler ise ancak M.Ö 1500’lü yıllara kadar gidebilmektedir. İlkçağ’da Çin’de feodal bir yönetim tarzı vardı ve “güneşin oğlu” olarak adlandırılan kral feodallerin en büyüğü olarak yönetimi elinde bulundururdu.

Çinliler Türk akınlarına karşı M.Ö 214’de yapımına başlanan 2400 km uzunluğundaki Çin Seddi’ni yapmışlardır. Daha sonra bu sedde yeni ilaveler olmuştur.

Barut, pusula, baskı tekniği, ipekten kağıt yapımı, porselen ve mürekkep İlkçağ'da Çin'de geliştirilip kullanılmıştır. Çin alfabesi'ni M.Ö 1500'lerde geliştirmişlerdir. Bu alfabe yukardan aşağı yazılır. Türklerle ilgili ilk bilgilere de bu Çince belgelerde ulaşılmaktadır.

Yüzyıllarca devam eden Türk-Çin mücadelesinin temel sebebini İpek yolu ve Orta Asya'nın hakimiyeti oluşturur. **Çin 751 yılındaki Talas Savaşı'nda yenilince Batı'ya doğru ilerlemesi durmuştur.**

Askeri teşkilatlarını kurmakta Türklerden etkilenmişlerdir. Türkler Çinlilerin etkisi ile yerleşik hayatla tanışmışlardır.

Konfüçyüs ahlak ve siyasetle ilgili felsefe sistemini geliştirdi. Çin birliğini savunduğundan zamanla Çin'in milli dini haline geldi.

Lao Tse, Taoculuk felsefesini kurdu. Konfüçyüs, Lao-çe, Tao ve Budizm dinleri toplumsal hayatta önemli yere sahiptirler. Budizm Hindistan'da ortaya çıkan bir din olmasına rağmen daha çok Çin'de yayılan bir dindir.

Orta Asya Uygarlığı

Orta Asya'da kurulan kültür merkezlerinin tarihi MÖ.5000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Burada yapılan kazılar sonucu Yontma Taş Çağına uzanan gelişmiş kültür bölgeleri ortaya çıkarılmıştır. Kazılarda elde edilen bulgulardan bu kültürlerin Orta Asya'da kurulan Türk devletlerini birçok yönden etkilediği anlaşılmaktadır.

1-Orta Asya'nın en eski kültürü Anav Kültürü'dür. 2-Afanesyevo kültürü aslında neolitik devirden kalkolitik devire geçişi temsil eder. Türklerin en eski kültürüdür. 3-Andronovo kültürü (M.Ö. 1500- 1200) Bu devir metalurjinin ilerleme kaydetmesi sebebi ile Türk sanat tarihi için önemlidir.4- Andronova kültüründen sonra İç Asya'nın bronz Çağı'na ait Karasuk Kültürü önemlidir. M.Ö. 1300-800'e tarihlenir. 5- M.Ö.6-2,1 yy. arasında üç devreye ayrılan Tagar Kültürüdür. Prototürk Tinglingler bu kültüre mensuptur.

İskitler

Orta Asya ve Karadeniz'in kuzeyinde önemli uygarlık kuran topluluklardan biri de İskitlerdir. İskitler, MÖ. VII.ile MÖ. II. yüzyıllar arasında yaşamışlardır. Tarihte önemli rol oynayan ilk Türk topluluğu İskitler(Sakalar)'dir. Önceleri Hazar denizi ile Tanrı dağları arasında ki geniş topraklarda yaşarken, M.Ö VI. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyine gelmişler, Tuna nehrine ve Macar ovalarına kadar yayılmışlardır. İskitler atlı göçebe bir kavimdir. Ekonomileri tarım ve hayvancılığa dayanıyordu. Sanat eserlerinde hayvan üslubu görülmektedir. İskitler M.S II. yüzyılda diğer kavimlere karışarak kaybolmuşlardır.

DOĞU AKDENİZ UYGARLIKLARI

a-Fenikeliler:

Fenikeliler Sami asıllı bir kavimdir. Lübnan Dağları ile Doğu Akdeniz kıyıları arasındaki bölgede yaşamışlardır. M.Ö. 2000 yılında devletlerini kurdular. Toprakları tarıma elverişli olmadığı için deniz ticareti yaptılar. Asurlular, Babilliler ve Persler tarafından yıkıldılar.

Bir süre Mısır egemenliğine giren Fenikeliler, onların nüfuzundan ancak MÖ.XIV. Yüzyılın sonunda çıkmışlardır. MÖ.IX yüzyıldan itibaren sık sık Fenike üzerine sefer düzenleyen Asurlular bölgeyi kısa aralıklarla hakimiyetleri altına almışlardır. Fenike, MÖ.VI.yüzyılda da Perslerin istilasına uğramıştır. Daha sonra Büyük İskender tarafından zabt edilen Fenike,MÖ.65 yılında Roma'nın Suriye eyaletine bağlanmıştır. Fenikeliler, ürünlerini satmak ve ihtiyaç duydukları altın, gümüş, bakır, kalay gibi madenleri temin etmek için Akdeniz kıyılarında ticaret kolonileri meydana getirmişlerdir. Bunlardan en ünlüsü Tunus'taki Kartaca'dır.

Ticaret aracılığıyla doğu ülkeleri ile Akdeniz arasında kültürel bir etkileşim sağlamışlardır. Ön Asya Uygarlığının Ege Havzası'na taşıdılar. Kendilerine özgü 22 harfli bir Fenike Alfabeti kullandılar.

b-İbraniler:

İbraniler Sami asıllı bir kavimdir. M.Ö.1040'lara doğru Filistin'de ilk devletlerini kurdular. Bu krallığın başına geçen Hz. Davut, Kudüs şehrini kurarak başkent yapmıştır. MÖ. VI.yüzyılın ikinci yarısında da Eski Yahudi Devleti'ni Babilliler yıktı. Babilliler Yahudileri Babil'e sürgün ettiler. Babiller Mescid-i Aksa'yı da yıkmışlardır. Pers hükümdarının Babil'i alması üzerine esaretten kurtularak Kudüs'e gelerek Mescid-i Aksa'yı yeniden inşa etmişlerdir. Süleyman zamanında İsrail Devleti ve Yahudi Devleti olmak üzere ikiye ayrıldılar. Eski İsrail Devleti'ni Asurlular yıktı. Romalılar tarafından MÖ.70 yılında ikinci kez dünyanın dört bir tarafına sürülmüşlerdir. 1948'de İsrail Devleti yeniden kuruldu.

Yahudiler, tek tanrılı din olan Musevilğe inandılar. Musevilik, sadece Yahudilere ait bir dindir. İbranilere ait en önemli sanat eseri, Kudüs'teki Hz. Süleyman Tapınağı (Mescid-i Aksa)'dır.

ANADOLU UYGARLIKLARI

Hititler (M.Ö.1800-M.Ö.700)

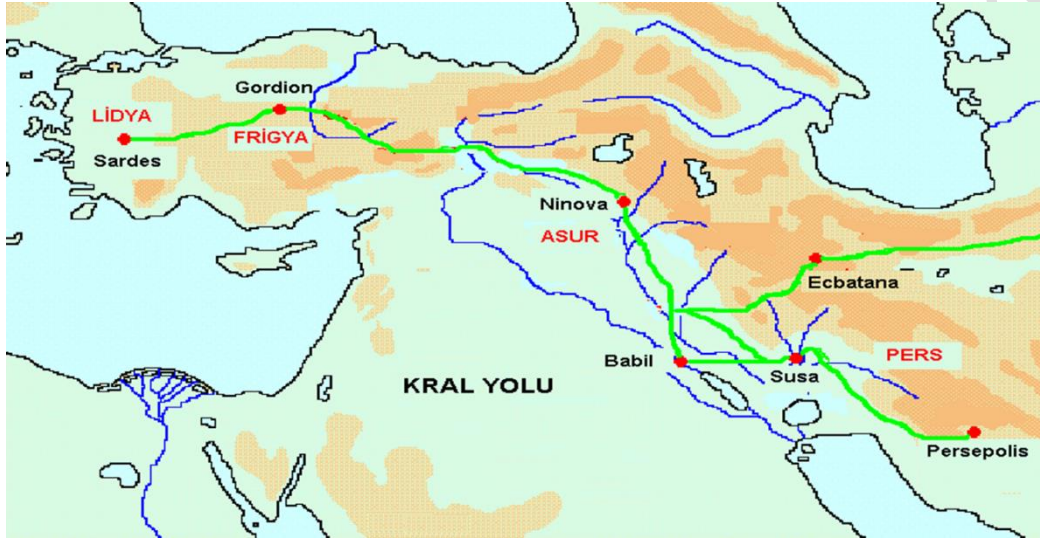
Anadolu'da bilinen ilk devlettir. Mısırlılarla Kadeş Savaşı ve Kadeş Antlaşmasını imzalamışlardır. Krallıkla yönetilirdi. Kralı denetleyen Pankuş adında bir meclis vardı. Kralın eşine Tavananna denirdi. Başkentleri Hattuşaş'tır. Tarım, hayvancılık, madencilik ve ticaret önemli ekonomik faaliyetleridir. Çok tanrılı dini inanış vardır. Anadolu'da ilk siyasi birliği kumuşlardır. Mısırlılarla yapılan ilk yazılı antlaşma, Kadeş bu dönemde imzalanmıştır.

Frigler (M.Ö.750- M.Ö.600)

Kuzeybatı Anadolu’da kurulan bir devlettir. Başkentleri Gordiyon şehridir. Kimmerler tarafından yıkılmışlardır. Başkentleri Gordiyon’dur. Tarım, hayvancılık, madencilik ve ticaret önemli ekonomik faaliyetleridir. Çok tanrılı dini inanış hakimdir. İlk hayvan hikayeleri (fabl) örnekleri bu devlete aittir.

Lidyalılar (M.Ö.687-M.Ö.546)

Gediz ve Küçük Menderes nehirleri arasında kurulmuştur. Başkentleri Sard şehridir. Kral Yolu bunlar tarafından kullanılmıştır. Persler tarafından yıkılmışlardır. Önemli ekonomik faaliyetleri ticaret, tarım, madencilik. Kral yolu Lidyalılar tarafından yapılmıştır.

İyonlar (M.Ö.1200-M.Ö.546)

İyonya, İzmir ile Büyük Menderes nehri arasında kalan bölgenin adıdır. Ege Göçleri ile Yunanistan’dan göç ederek Anadolu’ya yerleşmişlerdir. Yunanistan’dan göç eden Akalar Batı Anadolu’da on iki tane polis adı verilen yerleşim yerleri kurdular. En son Pers egemenliğini kabul etmişlerdir. Tarım, deniz ticareti, hayvancılık, madencilik önemli ekonomik faaliyetleri arasındadır. Ülke dışında koloniler kurmuşlar, bu koloniler vasıtasıyla Akdeniz ve Karadeniz de ticaret yapmışlardır. Çok tanrılı dini inanış hakimdir. Tanrıları insan biçiminde düşünmüşlerdir. Anadolu’nun bilimsel alanda en gelişmiş uygarlığıdır.

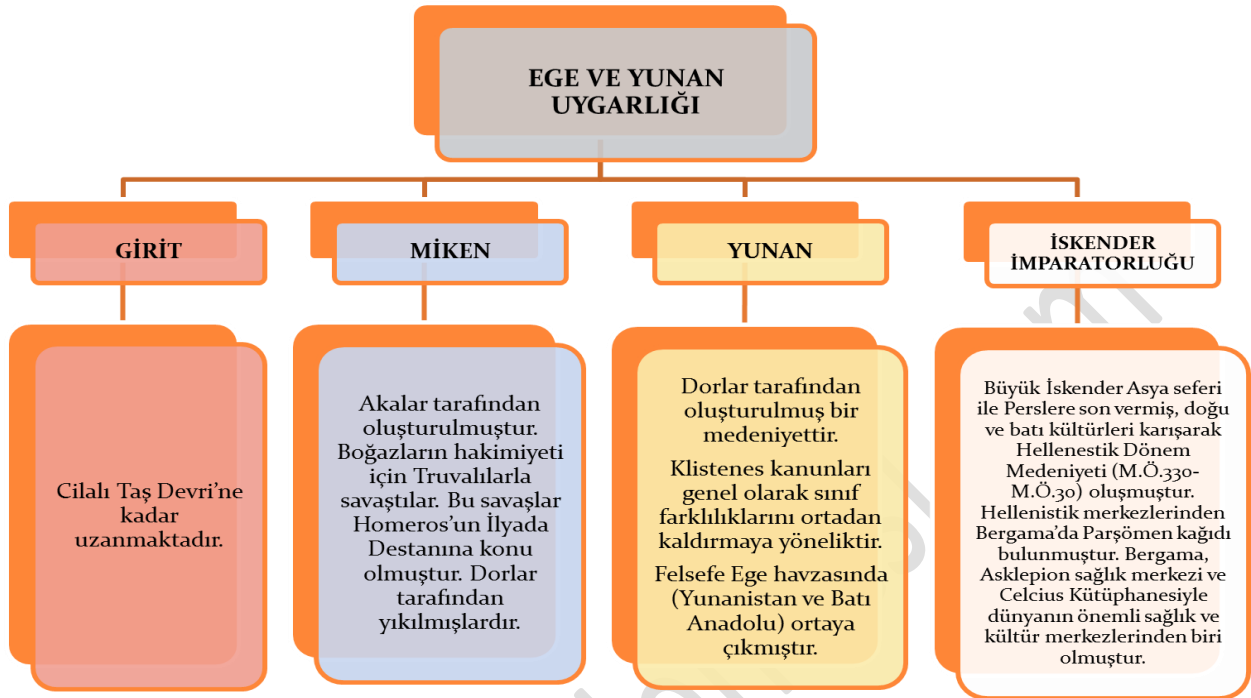
Urartular (M.Ö.900-M.Ö.600)

Urartu Devleti, Hazar Denizi, Malatya, Erzurum, Musul ve Halep civarında kurulmuştur. Başkentleri Tuşpa idi. Medler tarafından yıkıldı.

NOT: Anadolu kültür ve medeniyet alanında kendinden önceki Mısır ve Mezopotamya’ dan etkilenmiştir. İyonya’ da bilimin gelişmesinde özgür düşünce ortamının olması ve ekonominin iyi olması etkili olmuştur.

EGE VE YUNAN UYGARLIĞI

Ege medeniyetini meydana getiren medeniyetler şunlardır. Yunan medeniyeti, Makedonya Medeniyeti, Trakya Medeniyeti, Anadolu Medeniyeti, Girit Medeniyeti ve Rodos Medeniyeti.

YUNAN KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

Tarihte bilinen ilk demokrasi denemeleri Yunanistan'da görülür. Yunanistan'da sınıf farkını ortadan kaldırmak için Drakon, Solon ve Kleistenes Kanunları ortaya çıkmıştır. Yunanistan'da felsefenin öncülerinden Sokrates, Platon, Aristoteles ve Thukidides yetişmiştir. Eski Yunan'da sanat alanında heykelticiliğe önem verilmiştir.

HELEN MEDENİYETİ KÜLTÜR VE UYGARLIK

Helen Medeniyeti'nde daha çok pozitif bilimlerde ilerleme görülmüştür. Helen Medeniyeti'nden günümüze kalan en önemli sanat eserleri, Zeus sunağı ve İskender Lahiti'dir.

ROMA MEDENİYETİ

Roma şehir Devleti, M.Ö. 753'de Etrüskler tarafından kuruldu. M.S. 395 yılında Batı Roma ve Doğu Roma olmak üzere ikiye ayrıldı. Batı Roma İmparatorluğu, M.S. 476'da yıkıldı. Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans), 1453'te Fatih Sultan Mehmet tarafından yıkıldı.

Krallık Devri (M.Ö. 753-M.Ö. 510).

Cumhuriyet Devri (M.Ö. 510-M.Ö. 27)

İmparatorluk Devri (M.Ö. 27-M.S. 395).

Bizans İmparatorluğunun yıkılması ile Orta Çağ bitti, Yeni Çağ başladı.

ROMA MEDENİYETİ KÜLTÜR VE UYGARLIK

Roma halkı üç gruba ayrılırdı. Bunlar :

Patriciler : Her türlü hakka sahip olanlar. (Yönetime katılabiliyor)

Plepler : Hiç bir siyasi hakkı olmayan çiftçi, köylü ve sanatkarlar.

Köleler : Ne siyasi ne de toplumsal hakka sahip.

Roma şehri tarihte ilk büyük imparatorluğu oluşturmuştur.

Roma döneminin en önemli özelliklerinden biri de Oniki Levha Kanunları' dır. Roma hukuku, birçok devletin hukukunun temelini oluşturmuştur. Romalılar gerek Miladı takvimin oluşturulmasında gerekse Latin alfabesinin oluşturulmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır.

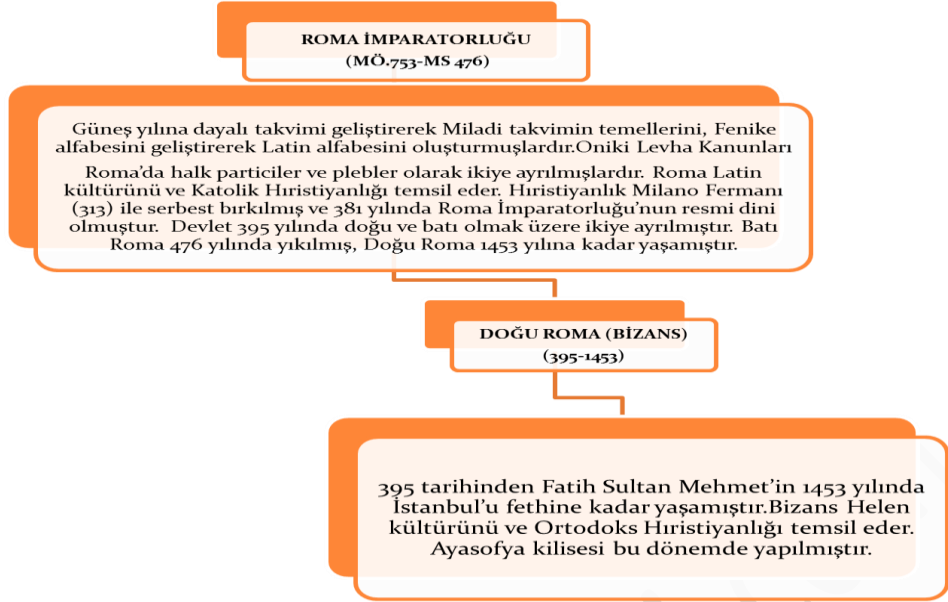
Hristiyanlık Romalılar döneminde yayılmış, 313 yılında serbest bırakılmış,381 yılında da devletin resmi dini kabul edilmiştir.

Kavimler Göçü'yle Roma imparatorluğu ikiye ayrılmış, böylece Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) ortaya çıkmıştır.

Roma imparatorluğu'nun devamı olan Bizans, zaman içinde Hellenistik doğu kültürünü benimsedi. Mezhep olarak ta Ortodoks Hristiyanlığı benimsedi. Roma ise Latin kültürünü ve Katolik Hristiyanlığı benimsedi.

Roma Medeniyeti'nden günümüze kalan en önemli sanat eserleri şunlardır : Aspendos Tiyatrosu (Antalya),Ogust Mabedi (Ankara),Elmadağ Su Yolu (Ankara),Roma Hamamı (Ankara) Bozdoğan Kemer (İstanbul),Çemberlitaş (İstanbul)

BAZI YENİLGİLERİN NEDENİ, İNSANLARIN İŞİ YARIDA BIRAKTIKLARINDA, BAŞARIYA NE KADAR YAKIN OLDUKLARINI BİLMEMELERİDİR.

ANADOLU'DA İLKÇAĞDA KURULAN DEVLETLERDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

İyonlar şehir devletleri biçiminde, diğer devletler merkezi krallık biçiminde teşkilatlanmışlardır. Hititlerde Tavananna adlı kraliçe yönetiminde söz sahibi olabilmıştır. Krallar hem baş rahip, hem başkomutan hem de baş yargıç idiler. Çok tanrılı bir dini inanç vardır. İyonlar tanrılarını insan biçiminde düşünmüşlerdir. Halk çeşitli sosyal sınıflardan meydana gelmiştir. Hititler, tarım ve hayvancılık Frigler, tarım, hayvancılık ve madencilik Urartular, hayvancılık ve madencilik Lidyalılar, kara ticareti ve tarım İyonlar deniz ticareti, tarım ve balıkçılıkla uğraşmışlardır. Lidyalılar, ilk madeni parayı kullanmışlardır. Lidyalıların başkenti Sard'dan başlayan Kral Yolu Mezopotamya'daki Ninova'ya kadar uzanıyordu. Hititlerde Sümerlerden etkilenen bir hukuk sistemi vardı. Tazminat (fidye) esası uygulanıyordu. Hititler resim yazısı (hiyeroglif) yanında Mezopotamya'dan aldıkları çivi yazısını da kullanmışlardır. Urartular da çivi yazısını kullanmışlardır. Frigyalılar, İyonlar ve Lidyalılar Fenike alfabesini kullandılar. Hititlerde tarih yazıcılığı, İyonlarda birçok bilim dalı (felsefe, tıp, matematik, astronomi, tarih) gelişmiştir. Mimari, heykelticilik, kuyumculuk ve kabartmacılık gibi sanat dalları gelişmiştir.

Eski Roma'da eyalet valilerinden biri, Kayser Tiberius'a vergilerin artırılmasını teklif edince ondan şu cevabı almış: "İyi çoban koyunlarının yününü kırpar ;ama derisini yüzmez."

M.Ö. VI. YÜZYILDAN M.S. XI. YÜZYILA KADAR ANADOLU (PERSLER, İSKENDER İMPARATORLUĞU, ROMA İMPARATORLUĞU, BİZANS İMPARATORLUĞU)

KÜLTÜR VE MEDENİYET ÖZELLİKLERİ

Devlet yönetiminde mutlak krallık vardı. Kral, tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcisi. İranlılar Zerdüştlük dinine inandılar. Helen Medeniyeti'nde daha çok pozitif bilimlerde ilerleme görülmüştür. Helen Medeniyeti'nden günümüze kalan en önemli sanat eserleri, Zeus sunağı ve İskender Lahiti'dir. Persler, Lidyalılardan kalan Kral yolunu onararak ticaretin canlanmasını sağladılar. Persler kültürel açıdan Anadolu'dan etkilenmişlerdir.

Büyük İskender'in Asya seferiyle doğu ve batı kültürleri kaynaşarak Hellenistik medeniyeti oluşmuştur.(M.Ö.330-M.Ö.30) Hellenistik medeniyetin merkezlerinden Bergama'da ilk defa Parşömen kağıdı kullanılmaya başlanmıştır.

Roma şehri tarihte ilk büyük imparatorluğu oluşturmuştur. Roma döneminin en önemli özelliklerinden biri de Oniki Levha Kanunları'dır. Roma hukuku, birçok devletin hukukunun temelini oluşturmuştur. Romalılar gerek Miladi takvimin oluşturulmasında gerekse Latin alfabesinin oluşturulmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır. Hristiyanlık Romalılar döneminde yayılmış, 313 yılında serbest bırakılmış,381 yılında da devletin resmi dini kabul edilmiştir.

Kavimler Göçü'yle Roma imparatorluğu ikiye ayrılmış, böylece Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) ortaya çıkmıştır. Roma İmparatorluğu'nun devamı olan Bizans, zaman içinde Hellenistik doğu kültürünü benimsedi. Mezhep olarak ta Ortodoks Hristiyanlığı benimsedi. Roma ise Latin kültürünü ve Katolik Hristiyanlığı benimsedi. Roma halkı üç gruba ayrılırdı. Bunlar: Patriciler: Her türlü hakka sahip olanlar. (Yönetime katılabiliyor) Plepler: Hiç bir siyasi hakkı olmayan çiftçi, köylü ve sanatkarlar. Köleler: Ne siyasi ne de toplumsal hakka sahip. Roma medeniyeti denince akla ilk gelen On İki levha Kanunları'dır.

İLKÇAĞ MEDENİYETLERİYLE İLGİLİ TERİMLER

Kast Sistemi:Hint medeniyetinde görülen meslekleri babadan oğula geçen ve aynı geleneklere bağlı bulunan eşit olmayan gruplar topluluğudur.

Ariler:M.Ö.XIII.yüzyıl sonlarında Hindistan'a gelip yerleşmiş olan Avrupa kökenli bir kavim.

Satrap:Pers İmparatorluğu'nda eyaletlere verilen isim.

Ensi(Patesi):Sümerlerde şehirlerin başında bulunan rahip-krallara verilen isim.

Lugal:Birkaç Sümer şehrini ele geçiren patesilere verilen unvan.

Lugal-Kalma:Bütün Sümer bölgesini idaresi altına alan patesilere verilen unvan.
Ziggurat:Sümer tapınaklarına verilen isim.
Pankuş:Hititlerde görülen ve asillerden oluşan bir meclis.
Anallar:Hitit krallarının her yıl tanrılarına hesap vermek amacıyla tuttukları yıllıklar.
Tapetes: Frigyalıların ürettikleri halı ve kilimlere verilen isim.
Senato:Roma medeniyetinde krala danışmanlık ihtiyar meclisi.
Comita Curiata:Roma’da yasama organı durumunda olan ve patricilerin toplanmasıyla kurulan meclis.
Konsül:Roma’da iki kişiden oluşan ve iki ayda bir değiştirilen yönetim kurulu.
Patrici:Roma’nın ilk yerlileri olan soylular sınıfı.
Plep:Roama’ya sonradan yerleşmiş,Roma egemenliğini kabul etmiş ve hiçbir siyasi hakkı bulunmayan bir sınıf.
Nom:Mısır şehir devletlerine verilen isim.
Linear A ve B:Girit Medeniyeti’nde görülen yazı çeşidinin adıdır.
Tiran:Yunan şehirlerinin başında bulunan krallara verilen isim.
Arhon:Yunan medeniyetinde kanun yapıcı devlet adamlarına verilen isim.
Bazilika:Hristiyanların eski Roma mahkemeleri şeklinde yaptıkları ilk kiliselere verilen isim.

TARİH 1 – III. ÜNİTE

TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞLARI VE İLK TÜRK DEVLETLERİ

A-Türklerin Tarih Sahnesine Çıkışları

1-Türk adının anlamı

Güç, kuvvet ve güçlü ,kuvvetli anlamlarına gelir. Siyasi bir ad olarak ilk defa Göktürkler kullanmıştır.

2-Türklerin ilk ana yurdu

Altay-Sayan dağlarının kuzeybatısı, Tanrı dağlarının kuzeyi, Aral gölü çevresi ve Ha-zar denizinin doğusu Türklerin ilk anayurdudur.

3-Göçlerin Sebepleri ve Türklerin tarih boyunca yaşadıkları bölgeler

Türkler Orta Asya'dan iklim şartlarının elverişsiz hale gelmesi, kuraklık, hızlı nüfus artışı ve otlakların dar gelmesi, soydaş ve yabancı kavimlerle mücadele ve yeni ülkeler fethetme arzusuyla başka bölgelere göç etmişlerdir.

Milattan önce Çin, İran üzerinden Mezopotamya, Anadolu, Ege bölgesine ve Hindistan'a kadar göç etmişlerdir.

BÜYÜK HUN DEVLETİ(ASYA HUN DEVLETİ)(M.Ö.220-M.S.216)

Hunlar, Orta Asya'da bilinen teşkilatlı ilk Türk devletidir. Bilinen ilk hükümdarları Tuman (Teo-man)'dır. En ünlü hükümdarı Ma-odun (Mete)'dur. Mao-dun, Tunguzları ve Yüecileri yenilgiye uğrattı.Yüecileri batıya sürdü. Çinlileri yenilgiye uğratarak, onları vergiye bağladı; İpek yolunu kontrol altına aldı.

Ma'dun(Mete) Devri (M.Ö.209-174)

Mao-dun, zamanında Hunlar en geniş sınırlara ulaştılar. Mao-dun, Türk topluluklarını bir bayrak altında topladı. Mao-dun, devlet yönetimi ve askeri teşkilat alanındaki düzenlemeleriyle daha sonraki Türk devletlerinin temelini attı.

Büyük Hun Devleti Mao-dun'dan sonra Çinlilerin kışkırtmaları, Hun hükümdarlarının Çinli prenseslerle evlenmeleri ve Çin saldırılarıyla zayıfladı. İpek yolunun kontrolü Çin' in eline geçti. Kardeşi Ho-hanyeh'in Çin himayesine girme teklifini kabul etmeyen Çi-Çi ayrılarak Batı Hunlarını meydana getirdi.(M.Ö.58).Çin saldırıları ile dağıldı.(M.Ö.36) M.S.48 yılında Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılan Hunlara, Kuzey Hunlar önce olmak üzere Çinliler son verdiler. (150)(216)

Not: Çi-Çi, ilk Türk milliyetçisi kabul edilir.

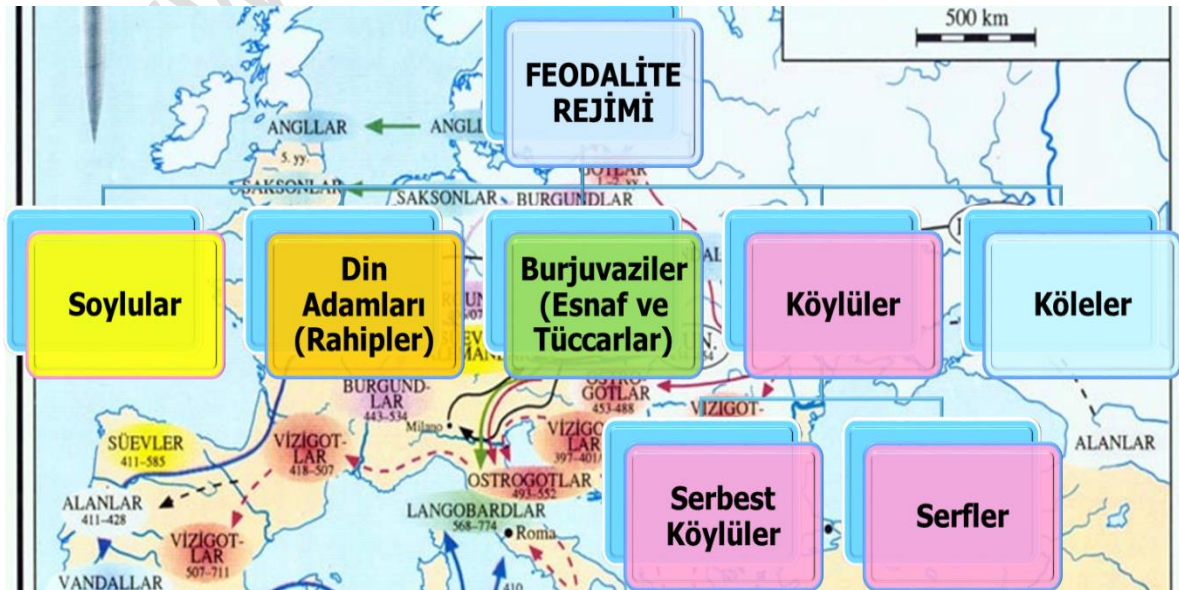
KAVİMLER GÖÇÜ VE AVRUPA HUN (BATI) DEVLETİ

Kavimler göçü

Hunların IV. Yüzyılda İtil(Volga)'in batısına geçerek Karadeniz'in kuzeyine gelmeleri, bu bölgede bir göç hareketini başlatmıştır. 375 yılında başlayıp yaklaşık yüzyıl süren bu gelişmelere Kavimler Göçü denir.

Sonuçları

Avrupa yüzyıl süren bir karışıklık ortamı yaşadı. Roma imparatorluğu ikiye ayrıldı (395). Batı Roma İmparatorluğu yıkıldı (476). Hunlar Avrupa Hun Devletini kurdular. Derebeylik(Feodalite) rejimi ortaya çıktı. Roma toprakları üzerinde birçok Germen devleti kuruldu. Bunların en önemlisi Frank Devleti'dir. Germen kavimleri arasında Hristiyanlık yayıldı. Kilise ve Papalık güçlendi. Avrupa'nın bugünkü etnik yapısı oluştu. Bu olay, İlkçağ'ın sonu Ortaçağ'ın başlangıcı kabul edildi. Hunlar, askeri ve kültürel alanda Avrupa'yı etkilemişlerdir.

Avrupa Hun Devleti (375-469)

Avrupa'ya gelen Hunlar, Balamir ve ondan sonra başa geçen Uldız liderliğinde bir devlet kurdular. Kurulduğu bölge Macaristan topraklarıydı. Hunların en ünlü hükümdarı Attila'dır. Attila Bizans ve Balkanlar üzerine iki sefer yaparak Bizans'ı etkisiz hale getirerek, Batı Roma üzerine yürüdü. Mavriyakus (Katalanum) savaşında her iki tarafta bir sonuç alamadı(451). Ertesi yıl Batı Roma üzerine yürüyen Attila imparatorluğu kendisine bağladı. Attila'nın Roma önlerine gelmesine rağmen şehre girmemesini sebepleri arasında, Roma'nın Hristiyan dünyası için kutsal bir merkez olması, Batı Roma'nın gücünü kırıdığına inanması, Doğu'da bir tehlike olarak gördüğü Sasani Devleti üzerine sefere çıkmak istemesi olduğu kabul edilir. Attila'nın ölümüyle (453), oğulları zamanında devlet toparlanamadı ve Germen kavimlerinin saldırılarıyla Avrupa Hun devleti dağıldı.(469).

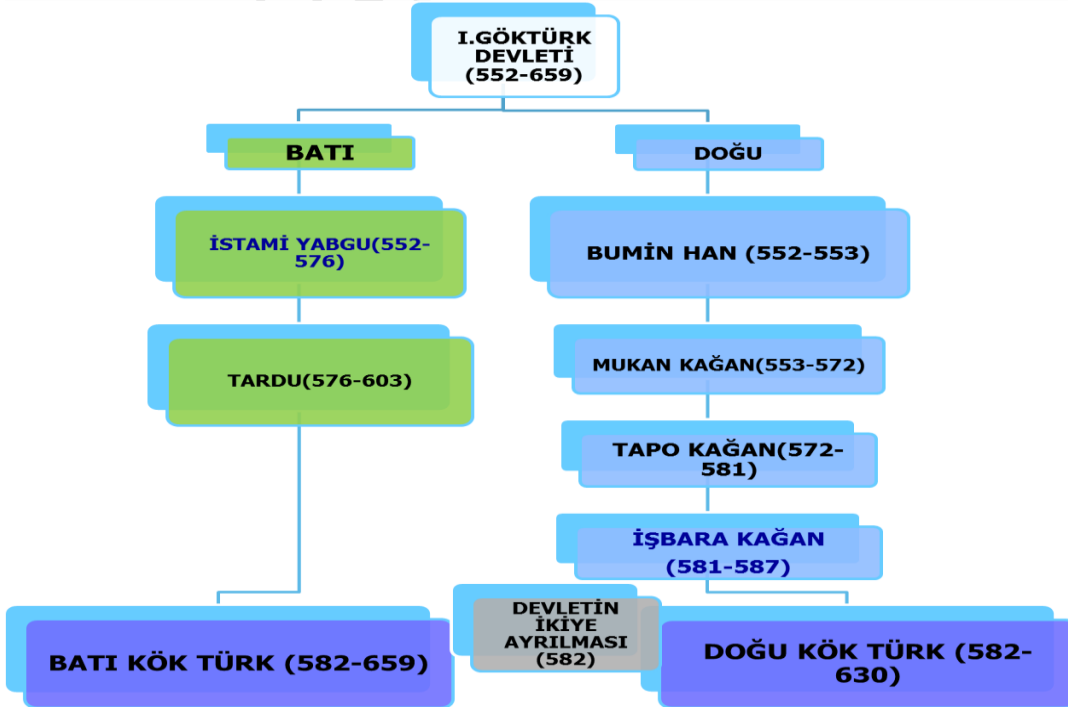
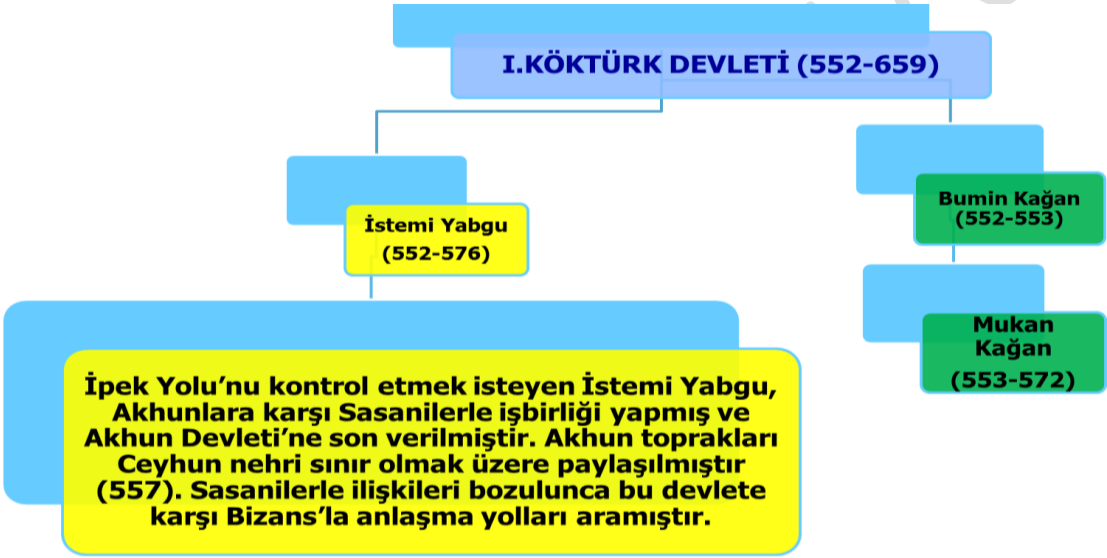

GÖKTÜRKLER

I. Göktürk Devleti (552-659)

Türk adıyla kurulan ilk Türk devletidir. En eski yazılı kaynaklar bunlardan kalmıştır. Hunlardan sonra Türkleri ikinci defa bir bayrak altında toplamışlardır. Merkezleri Ötüken'dir.

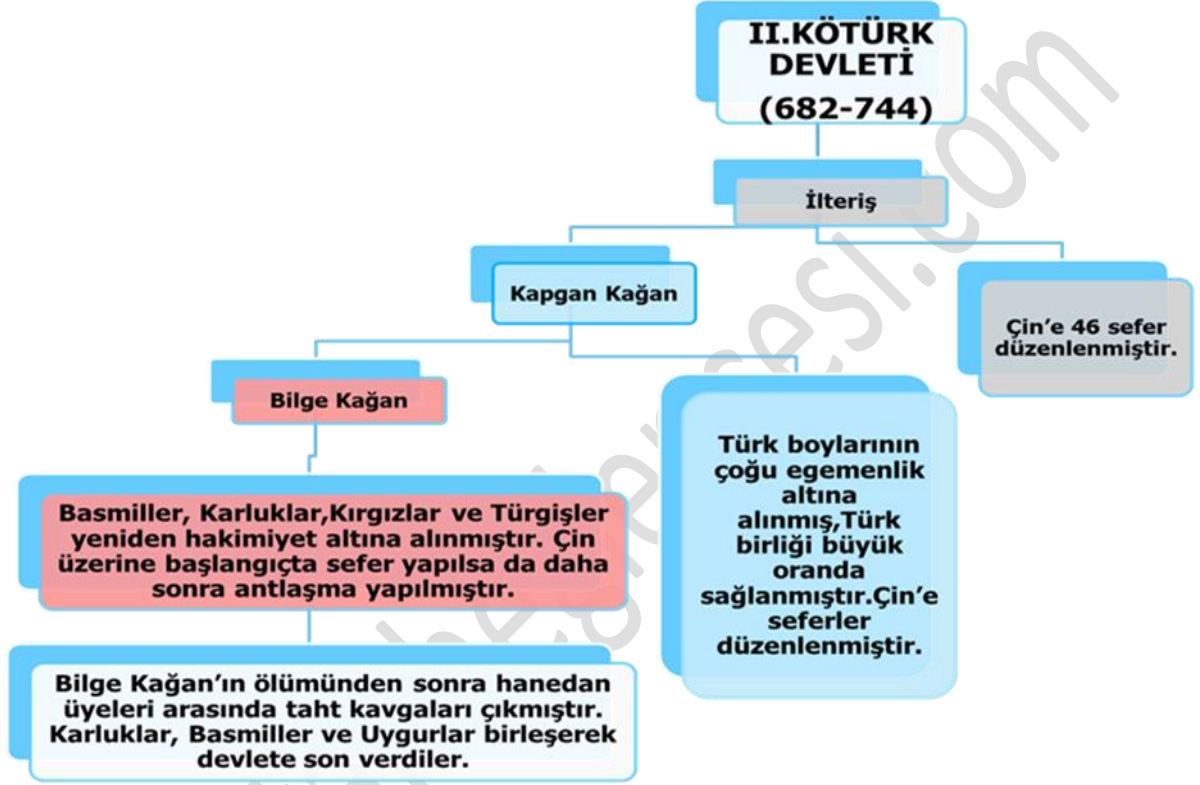
Devleti Avar Devletini yıkarak Bumin Kağan kurmuştur(552). Avarlar, Kitanlar, Kırgızlar ve Çin'le siyasi münasebette bulunmuşlardır. İç çekişmeler ve Çin'in kışkırtmalarıyla 582 yılında ikiye ayrıldılar. Doğu Göktürkleri 630, Batı Göktürkleri 659 yılında Çinliler tarafından yıkıldı.

II. Göktürk Devleti (681-745)

Kutluk (İl-Teriş) Kağan 681 yılında II.Göktürk Devletini Çin egemenliğinden kurtularak kurmuştur. Bilge Kağan,kardeşi Kül-tekin ve vezirleri Tonyukuk devlete en parlak dönemini yaşatmışlardır. Çinlilerle,Türk boylarıyla ve kendi aralarındaki mücadelelerle zayıf düşen Göktürkler Basmlil Karluk ve Uygurlar tarafından yıkılmışlardır (745)

Not: Orhun Kitabeleri bu devlet dönemine aittir.

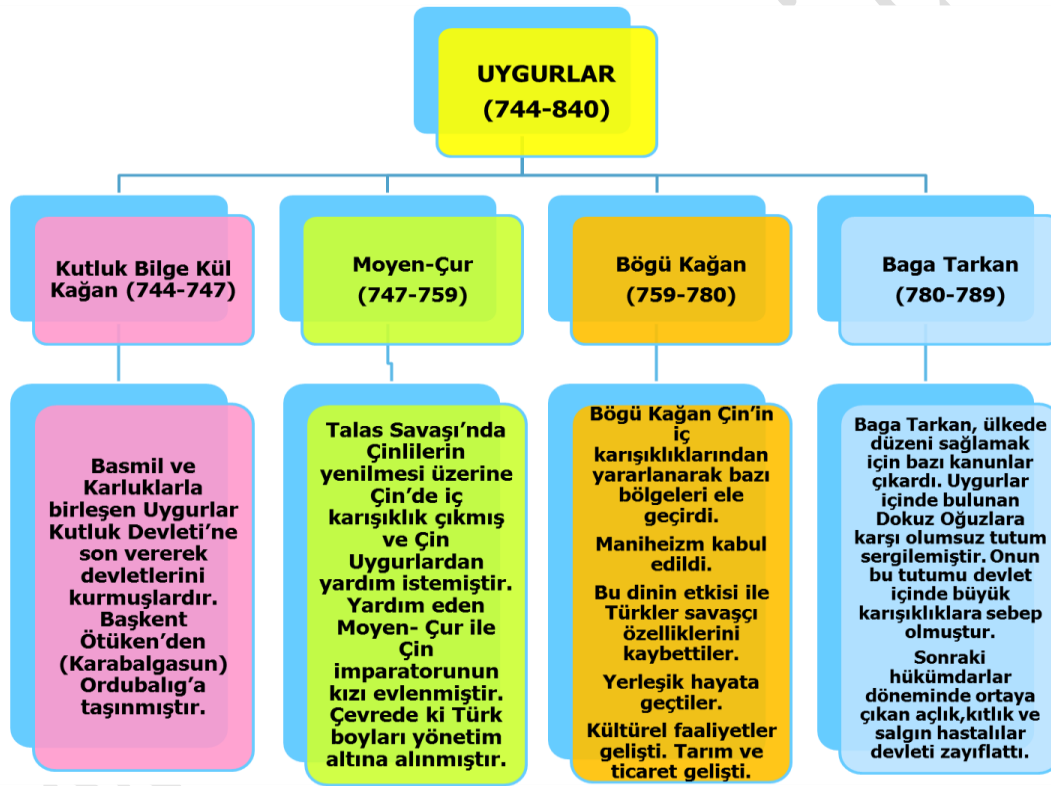
UYGURLAR (745-840)

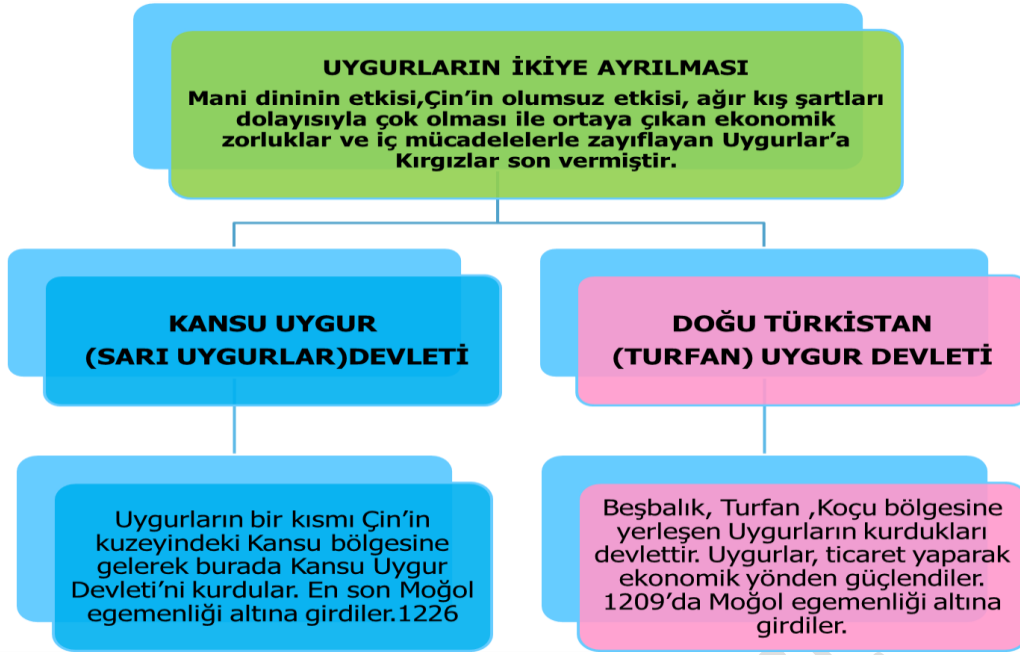
Kutluk Bilge Kül Kağan tarafından Ötüken merkez olmak üzere kurulmuştur(745).Daha sonra merkez Ordubalık denilen Karabalgasun'a taşınmıştır. Moyun Çur Kağan zamanında Çinlilerle Araplar arasında meydana gelen Talas savaşından sonra Uygurlar Çin'in yenilmesinden yararlanarak Çin üzerinde baskı kurmuşlardır. Böğü Kağan zamanında Mani-heizm(Mani dini)'i kabul etmişlerdir. **Mani dini Uygurların yerleşik hayata geçmelerinde, tarım ve ticareti geliştirmelerinde, bilim edebiyat ve sanatlarının (özellikle mimari) gelişmesinde, savaşçı özelliklerinde etkili olmuştur.** Mani dininin etkisi, Çin'in olumsuz etkisi, ağır kış şartları dolayısıyla çok olması ile ortaya çıkan ekonomik zorluklar ve iç mücadelelerle zayıflayan Uygurlara Kırgızlar son vermiştir.

840 yılında yıkılan Ötüken Uygurları X. yüzyılın ilk yarısında Çin'in Kansu bölgesinde ve Doğu Türkistan(Turfan)' da olmak üzere iki ayrı devlet kurmuşlardır. Her iki devlette daha sonra Moğol hakimiyeti altına girmiştir. Moğolların Türkleşmesinde etkili oldular.

Uygurların Özellikleri

Göçebe hayattan yerleşik hayata geçen ilk Türk topluluğudur. İlk ciddi mimari eserleri bunlar vermiştir. Çinlilerle etkileşim sonucunda kağıt ve matbaayı kullanan ilk Türk devletidir. Siyasi alandan çok kültür ve medeniyet alanında varlık göstermişlerdir. Tarım ve ticaret alanında etkili olmuşlardır.

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

Sibirler(Sabirler): VI.yüzyılda Kafkasya'da devlet kurdular. Sibirya'ya ismini verdiler. 558 yılında Avarlara yenilerek güçlerini kaybettiler. Hazarlara karıştılar.

Akhunlar(Eftalitler): Batı Afganistan'da kurulmuştur. Çin hakimiyetine girmek istemeyen Hunların bir kolu tarafından kurulmuştur(350-360). Göktürkler ve Sasaniler tarafından yıkıldılar(557).

Avarlar: Orta Asya'da IV.yüzyılda kurdukları devletlerini Bumin Kağan yıkmıştır. Macaristan ve Romanya merkez olmak üzere Orta Avrupa'da yeni bir devlet kurdular.(562) Bugünkü Slav topluluğunun oluşmasında önemli rol oynadılar. **Sasanilerle anlaşarak İstanbul'u iki defa kuşattılar.** Franklar tarafından yıkıldılar.(805)

Kırğızlar: Uyghurları yıkarak Ötüken'e yerleşip devlet kurdular (840). 1207'de Moğolların egemenliğine girdiler. Manas destanı Kırğızlara aittir.

Hazarlar: İtil ve Don ırmakları civarına hakim oldular. **Yahudiliği** benimseyen tek Türk boyudur. Müslüman Araplarla Kafkasya'da mücadele etmişlerdir. Temel geçim kaynakları ticarettir. Rus saldırılarıyla dağıldılar(956).

Bulgarlar: Hazarların baskısı sonucunda Tuna ve Kama (İtil) Bulgarları diye ikiye ayrıldılar.

Tuna'ya gelenler zamanla Hristiyanlığı kabul ederek ve Slavlara karışarak benliklerini yitirdiler. Kama(İtil) Bulgarları Müslüman tüccarların etkisiyle İslamiyet'i kabul ettiler. Kama (İtil) Bulgarları, bazı tarihçiler tarafından ilk Türk- İslam Devleti

kabul edilir. Batu Han zamanında Moğollar tarafından yıkıldılar. **Kazan Türkleri** adıyla bilinirler.

Türgişler: Göktürklerin yıkılmasından sonra Türk boylarını bir araya getirerek devletlerini kurdular. Emevilerle mücadele ederek Maverâünnehir bölgesindeki Türkleri ve yerli halkı Emevi saldırılarına karşı korudular. Böylece Orta Asya'nın Araplaşmasını önlediler. Soğd alfabesinden yararlanarak bir Türk alfabesi yaptılar. Karluklar tarafından yıkıldılar (750).

Karluklar: Uygurlar ve Basmillerle Kutluk Devleti' nin yıkılmasında etkili oldular. Talas savaşında Müslüman Arapların yanında yer alarak Orta Asya'nın Çinlileşmesini önlediler.

İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyudur. İlk Türk- İslam devleti Karahanlıların kurulmasında etkili oldular

Macarlar: IX. yüzyılda Ural ve İtil bölge-sinden bugünkü yurtlarına geldiler. Balkanların Germanleşmesini önlediler. Hristiyanlığı kabul ederek benliklerini yitirdiler.

Peçenekler: X. yüzyılda Balkanlara geldiler. Bizans'la yapılan mücadelelerle zayıfladılar. Malazgirt savaşında Selçuklu tarafına geçtiler.

Oğuzlar: XI. yüzyılda Tuna boylarına ve Balkanlara kadar ulaştılar. Selçuklular ve Osmanlıların kuruluşunda etkili oldular. **Günümüzde Türkmenistan, İran, Irak, Suriye, Azerbaycan, Türkiye, Kıbrıs ve Balkanlarda yaşayan Türklerin ataları Oğuzlardır.**

Kıpçaklar(Kumanlar): XI. yüzyılda Balkanlara ulaştılar. Bizans Peçeneklere karşı Kıpçakları kullanmıştır. 1239'da Moğol saldırılarıyla yıkıldılar. Ruslarla mücadeleleri Rusların Igor destanının oluşmasına, Oğuzlarla mücadeleleri Dede Korkut hikâyelerine konu olmuştur.

Başkırtlar: Uralların güneyinde yaşayan Başkırtlar, IV. yüzyılda Hunlara, V.-IX. yüzyıllar arasında çeşitli Türk boylarına bağlandılar. XIII. yüzyılda Moğol egemenliğine girdiler ve İslamiyet'i kabul ettiler. Altınorda Devleti'nin yıkılmasından sonra bir kısmı Nogay Hanlığı'nın bir kısmı da Şeybanilerin hâkimiyeti altına girdiler. XVII. yüzyılda Rus egemenliği altına girdiler. 1917 Sovyet devriminden sonra özel bir yönetim oluşturdular.

Kimekler (Yimekler): İrtiş ırmağının orta bölgesinde yaşadılar. Hayvancılık ve avcılıkla geçindiler. XII. yüzyılda Harzemşahların yönetimi altına girdiler.

İL GİDER, TÖRE KALIR

İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık

Türklerde ilk devlet teşkilatı, Asya Hun Devleti zamanında Mete Han tarafından oluşturuldu. Bu teşkilatta ülke doğu, batı (sol, sağ) şeklinde iki idari bölgeye ayrılarak yönetilirdi. Bu yönetim anlayışı, Türklerin “Gök Tanrı” inancından kaynaklanıyordu. Gök Tanrı inancına göre güneşin doğduğu taraf kutsal sayılırdı. Doğu, batıya göre üstün kabul edildiğinden devletin doğu kanadı kağan, batı kanadı da yabgu unvanıyla kağanın kardeşi tarafından yönetilirdi. Ayrıca hükümdarın tekin (tigin) adı verilen erkek çocukları da devlet yönetiminde tecrübe kazanmaları için boy ve oymakların başına yönetici olarak atanırdı.

Uygurlar dışında bütün Türk Devletleri göçebe devlet şeklinde yaşamışlardır. Türk inancına göre hükümdarlara yönetme yetkisi Gök Tanrı tarafından veriliyordu. Buna Kut denirdi. Hükümdar han, hakan, kağan, idikut, şanyü gibi unvanlar kullanırdı. Devlet, **hanedanın ortak malı kabul edilirdi. Bu sebeple taht kavgaları çok olurdu. Bu da devletlerin çabuk yıkılmasına sebep olmuştur.** Hakanın yetkileri "Kurultay" ya da “Toy” denilen danışma meclisi ile sınırlandırılmıştı. Kurultaya hükümdar başkanlık ederdi. Eski Türklerde hakanın eşi katun (hatun) da devlet işlerinin görüşülmesinde kağana yardımcı olur, kurultaya katılır, ülkeye gelen elçileri kabul ederdi. Hatunun ayrı sarayı ve askerleri vardı. Buyruklarına hakanın

buyruğu gibi uyulmasına özen gösterilirdi. Hakanın ölümünden sonra yerine geçecek olanın da hatunun oğlu olması koşulu vardı. Kurultay, Türklerde askeri yapıda demokrasinin olduğunu gösterir.

Ülke, Türk hükümdarları tarafından törelere, gelenek ve göreneklere göre yönetilirdi. Buna göre adaletli olmak, halkın huzur ve refahını, ülkenin bayındırlığını ve güvenliğini sağlamak hükümdarın başlıca görevleri arasında yer alırdı.

Hukuk

İslamiyet öncesinde kurulan Türk devletlerinde yazılı hukuk kurallarına rastlanmaz. Genelde, sosyal hayatı düzenleyen sözlü hukuk kuralları yani töreler baskındır. Devlet yapısında töreyi uygulayan adalet teşkilatının başı hükümdardır. Töre hükümleri ile çok ağır cezalar verildiği görülmüştür. Adalet teşkilatına yargu denirdi. Bir yönüyle davalara bakanlara da yargucu denirdi. Bugün kullandığımız yargıç kelimesi de buradan gelmektedir.

Ordu

İlk Türk devletlerinde kadın-erkek her Türk asker sayılırdı. İlk düzenli Türk ordusu Asya Hun İmparatoru Mete Han tarafından kuruldu. Ordunun başında başbuğ denilen başkomutan bulunurdu. Türkler savaşlarda Turan taktiği, en çok sahte ricat denilen geri çekilme taktiğini uygulayarak başarılı oldular.

UYARI: Mete Han tarafından kurulan ordu, Türk Kara Kuvvetleri'nin temeli olarak kabul edilmiş ve Çin, Moğol, İran, Bizans ve Roma'yı da etkilemiştir.

Din

Tek bir tanrının varlığına inanılmış, Tanrı'ya "tengri" adı verilmişti. Bu tanrı Gök tanrı olarak da bilinmekteydi. Doğa da bir takım gizli güçlere inanılırdı. Şamanizm yani iyi ruh ile kötü ruhun varlığına inanılan bir inançta yaygındı. Öldükten sonra yaşama inanç vardı. Ölenlerin eşyaları Kurgan denilen mezarlara gömülürdü. Türk kültürünün tespiti açısından bu mezarların büyü önemi vardır. Sonraki yıllarda Maniheizm, Budizm, Hristiyanlık, Musevilik ve son olarak ta İslamiyet'i kabul etmişlerdir.

Eski Türk inanışında ölmüş atalara saygı göstermek önemli bir yer tutardı. Türkler ölümden sonraki yaşama ve ruhun ölmezliğine inanırlardı. Bu nedenle ölülerini yandaki fotoğrafta görüldüğü gibi, silahları ve kıymetli eşyalarıyla birlikte gömerlerdi. Ölüyü atıyla birlikte gömme de çok yaygın olan bir âdetti. Çünkü atın da sahibi gibi dirileceğine ve sahibinin bu ata binerek rahatça yolculuk yapacağına inanılırdı. Kök Türklerde ölü, törenle çadıra konulur ve çadırın etrafında at yarışları yapılırdı. Ölü bütün serveti ve atıyla birlikte yakılırdı. Külü ve kemikleri bir yıl sonra yapılan bir törenle mezara konulur, tekrar at yarışları yapılırdı. Mezarın üstüne öldürdüğü düşman sayısı kadar taştan yapılmış insan heykeli (balbal) dikilirdi. Ölü gömüldükten sonra verilen yemeğe ölü aşı denilirdi.

Sosyal ve Ekonomik Hayat

Türk toplumu, oğuş (aile), uruş (soy), boy (ok), budun (millet) gittikçe büyüyen bölümlerden meydana gelmiştir. Halk arasında sınıf farkı görülmezdi. Türkler, Uygurlara kadar konar-göçer (yarı göçebe) olarak çadırlarda yaşadılar. Yaylak-kışlak hayatı sürdürdüler. Bozkır kültürünün bir sonucu olarak göçebe ve yarı göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Eski Türk toplumunda sosyal yaşamın en önemli ögesi aile idi. Tek eşle evlilik geleneği vardı ve kadın erkek eşit haklara sahipti. Kadınların büyük bir serbestliği vardı. Özel bir görev üstlendiklerinde erkeklerin yaptığı her işi yapabilirlerdi. Ata binebilir, avlanabilir, dövüşebilir ve dinî ayinler düzenleyebilirlerdi. Kadınların devlet yönetiminde önemli göreve geldikleri dönemler görülürdü.

Göçebe hayatın bir sonucu olarak hayvancılık zorunlu geçim kaynağı olmuştur. Demircilikte gelişmişti. İpek yolu ve Kürk yolu ile ticarete yapılıyordu. Uygurların yerleşik hayata geçmesiyle tarım ve ticaret çok gelişti. Bilhassa deri ve yün, yapağı, kürk gibi ürünler. Bununla birlikte balıkçılık, tarım ve yağmacılık da ekonomik hayatta önemli yer almıştır. Uygurların yerleşik hayata geçmesi ile hayvancılığın yerini tarım almıştır. Ticari faaliyetler de de hayvan ürünlerinin yerini tarım ürünleri almıştır.

Dil ve Edebiyat

Türklerde görülen en eski dil Göktürkçe ve alfabe olarak da Göktürk alfabesidir. VII. yüzyılda Göktürkler tarafından Göktürk alfabesi ile yazılan Orhun kitabeleri bilinen en eski Türk yazıtları olarak kabul edilir. Türklerin günümüze kadar gelen en edebi eseri Orhun Kitabeleridir. Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı belgeleri olan kitabeler, Türk adının geçtiği ilk Türkçe metin olması, devlet ve halkın karşılıklı olarak görevlerinin belirtilmesi, Türk kültür ve medeniyeti hakkında bilgi vermesi ve sosyal devlet anlayışından bahsetmesi açısından önemlidir. Uygurlar da Uygur alfabesini kullanmışlar ayrıca hareketli harfleri bulmuş ve matbaayı kullanmışlardır.

İslamiyet'ten önce Türklerin en önemli edebi türü destanıdır. Bunun yanında sav, sagu, koşuk gibi edebi türlerde önemlidir.

Önemli destanlar şunlardır:

Sakalar: Alp Er Tunga

Hunlar: Oğuz Kağan

Göktürkler: Ergenekon

Uygurlar: Türeyiş

Kırgızlar: Manas

Ayrıca Kıpçak-Oğuz mücadelelerini anlatan Dede Korkut Hikâyeleri de önemlidir.

Bilim ve Sanat

Türkler bir yılı 365 gün 5 saatten biraz fazla olarak bulmuşlardır. Buna dayalı Oniki Hayvanı Türk Takvimi kullanmışlardır. Bilim adamlarından meydana gelen ve Keneş Meclisi adı verilen bir meclisi meydana getirmişlerdir. Göçebe hayat sürdürdükleri için taşınabilir sanat eserleri olarak kemer, kılıç, at koşumu gibi el sanatları ile uğraşmışlardır. Uygurlar döneminde Maniheizt mabetler yapılmış, mezar anıtları ve saray yapılarına da rastlanmıştır. Türkler, genel olarak göçebe bir hayat sürdürdükleri için sanat eserlerini de taşınabilir malzemelerden yapmışlardır. Türklerin eşyaları genellikle hayvan figürleriyle süslenmiştir. Buna **“hayvan üslubu”** denir. Yerleşik hayata geçilmesiyle Uygurlarda mimari de gelişmiştir. Minyatürü de geliştirmişlerdir.

Hayvancılıkla uğraşan Türkler halı ve kilimler yapmışlardır. Pazırık Kurganı’ndan çıkarılan halı, dünyanın en eski halısı olması bakımından oldukça önemlidir.

Türkler, demir işleme sanatı yanında altın ve gümüş işlemede de başarılı olmuşlardır. Madenden yaptıkları başlıca eşyalar arasında kılıç, kalkan, hançer vb. yer almaktadır. Esik Kurganı’ndan çıkarılan Altın Elbiseli Adam’da Türklerin madencilik alanında geliştiklerinin bir göstergesidir.

İSLAMİYETİN DOĞUŞU SIRASINDA DÜNYANIN GENEL DURUMU

Asya: Bizans;Hristiyanlık,Sasani;Zerdüşlük(Mecusilik-Ateşperest),Çin;Konfüsyüz-m-Taoizm-Budizm, -Budizm,Göktürkler; Gök Tanrı, Japonya; Budizm-Şintoizm. Hindistan; Brahmanizm-(Hinduizm)-Sinizm. Hindistan’a M.Ö 2000 yıllarında gelen Hint Arileri denilen kavimler yerli halkla uzun süre mücadele etmiş; sayılarının az olması sebebiyle, karışıp yok olmamak için “kast” sistemini kabul etmişlerdir. Bu sistemde halk dört sınıftan meydana geliyordu: Brahmanlar(Din adamları), Kşatriyalar (Hükümdar ailesi ve askerler) Vaisyalar (Tüccar, esnaf, çiftçiler), Sudralar (İşçiler).Bunlardan başka bir de pis sayılan işlerle uğraşanlar vardı ki bunlara da “parya” yani “dokunulmazlar” denilirdi. Bunlar “kast” dışı idi.

Kast Sistemi, Hintlilerin bir millet haline gelmelerini önlemiş, dışarıdan gelen kavimlerin saldırısına uğramalarına ve onların hakimiyeti altına girmelerine yol açmıştır. Güçlü devletler kuramamışlardır. Genellikle dışarıdan gelen kavimler güçlü devletler kurdular.

Avrupa: Bizans; Hristiyanlık, Kavimler Göçü’nden sonra kurulan krallıklarda Hristiyanlık.

Afrika: Kuzey Afrika’da Bizans; Hristiyanlık, Habeşistan; Hristiyanlık, diğer bölgelerde tabiat kuvvetlerine inanma, putperestlik.

İslamiyetten Önce Arabistan Yarımadası

Siyasi Durum: İslamiyet'ten Önce Arap Yarımadası'nda şu devletler kurulmuştur: Güney Arabistan'da Main, Seba ve Himyeri, Kuzey Arabistan'da Nebatiler, Tedmürlüler, Gassaniler, Lahmiler. Gassaniler Bizans'ın, Lahmiler Sasanilerin müttefikiydi.

Din ve İnaniş: Arabistan'da yaygın olan dini inaniş putperestlikti. Bunun dışında Hristiyanlık, Musevilik, Zerdüşlük gibi dini inanişlar vardı. Ayrıca Hz. İbrahim'in getirdiği esasları kabul eden Hanifler de vardı. Bunlar sayıca azdı. Bunların Hz. İbrahim'den nakledebildikleri, Allah lafzı, sünnet olmak, gusletmek ve tavaftı.

Sosyal ve İktisadi Hayat: Araplar kabileler halinde yaşarlardı. Aralarında kan davaları eksik olmazdı. Şehirde yaşayanlara Medeni, çöllerde yaşayanlara Bedevi denirdi. Ataerkil (babanın hakim olduğu) bir aile yapısı vardı. Çok kadınla evlilik yaygındı. Bazı aileler kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerdi. Araplar, tarım, ticaret ve hayvancılıkla uğraşıyorlardı. Medine tarım, Mekke ticaretle uğraşıyordu. Bedeviler ise hayvancılıkla uğraşıyorlardı.

Yazı, Dil ve Edebiyat

Arapça Sami diller ailesindendi. Asur-Babil, Arami Dili, İbranice, Fenike Dili ve Habeşçe ile akrabadır. İslamiyetten önce Araplarda edebiyat denilince akla hitabet ve şiir gelir. Cahiliye Devrinde insan-ı kamil olmanın üç şartı vardı. El-belaga (belagat-Güzel konuşma),Er-Rimaye (ok atma),El-Furusiyye (Binicilik).

Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslamiyet'in Doğuşu

Peygamberimiz 571 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir.(20 Nisan-12 Rebiülevvel) Babasının ismi Abdullah, annesinin ismi Amine idi. Hz. Muhammed doğmadan önce babasını, altı yaşında da annesini kaybetti. Sekiz yaşına kadar dedesi Abdülmuttalip'in yanında yaşadı. Onun vefatı üzerine amcası Ebu Talip'e sığındı. Onunla birlikte ticarete başladı.

Hz. Muhammed çocukluk çağını geçip gençlik çağına ulaştığında akıllı ve olgun davranışı, doğru sözlülüğü ve nezaketi ile Kureyş içinde yüksek bir yer tutmuş bulunuyordu. Bu sebeple kendisine "el-Emin" lakabı verilmişti.

Ticari çalışmalar sırasında tanıştığı Hz. Hatice ile evlendi. Evlendikleri zaman Hz. Muhammed 25,Hz.Hatice 40 yaşlarında idi. Bu olay onun kendi deruni(iç) dünyasına daha çok zaman ayırmasını sağlamıştı. Bunun neticesi olarak O, تنها bir yere çekilmek suretiyle zaman zaman insanlarla ilişkiyi kesiyor, Mekke dışında Hıra dağında bulunan küçük bir mağarada ibadet ve tefekkürle vakit geçiriyordu.

Yine bir gün Hıra dağındaki mağarada iken, Cebrail Ona "Ey Muhammed! Yaratıcı Rabbinin adıyla oku !"diyerek Allah(c.c)'ın emirlerini bildiriyordu.

Çok heyecanlanan Hz. Muhammed süratle evine geldi. Eşine durumu anlatan Hz. Muhammed, O'nun bir akrabasından kendisine gelenin Cebrail olduğunu ve vahiy getirdiğini öğrendi. Vahiy bir süre kesildikten sonra yeniden başladı.

Hz. Muhammed İslamiyet'i ilk önce çevresine tebliğ etmeye başladı. Bu ilk tebliği sırasında eşi Hz. Hatice, arkadaşı Hz. Ebubekir, amcasının oğlu Hz. Ali, kölesi Hz. Zeyd, Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in İslamiyet'i kabul etmeleri Müslümanlara güç vermişse de Kureyş'in kinini ve baskısını daha da artırdı. Bu sebeple Müslümanların bir kısmı Peygamberimizin de müsaadesi ile Habeşistan'a göç ettiler(615).

Peygamberimiz 620 yılında hem eşi Hz. Hatice'yi hem de amcası Ebu Talip'i kaybetti. Bu yıla "hüzün yılı" denmiştir. Ebu Talip'in ölümünden sonra Mekke'de barınması çok güçleşen Hz. Muhammed Taife bir sefer yaptıysa da orada iyi karşılanmadı. 621 yılında 12 Medineli Peygamberimizle görüşerek İslamiyet'i kabul etti. Bu olaya I. Akabe biati diyoruz. Ertesi yıl bu sefer 75 kişi gelerek İslamiyet'i kabul ettiler. Bu olaya II. Akabe biati denir. Bu olaydan sonra Peygamberimiz Müslümanların Medine'ye Hicretleri ne müsaade etmiştir. Arkasından kendisi de Hicret etmiştir. Göç eden Mekkeli Müslümanlara Muhacir, onlara yardımcı olan Medineli Müslümanlara da Ensar adı verilmiştir.

Hicretle Medine'de İslam Devleti'nin temelleri atılmıştır. Hicretle Medine'de Muhacir, Ensar ve Yahudiler olmak üzere üç halk sınıfı oluşmuştur.

Bedir Savaşı(624)

Müslümanları ortadan kaldırmak isteyen Mekkelilerin bu amaçla bir kervan hazırlamaları; Müslümanların bu kervanın önünü kesmek istemeleri.

Bedir kuyusu yakınlarında yapılan savaş Müslümanlar kazanmıştır. Bu Müslümanların ilk zaferidir. Cesaretlerini ve kendilerine güvenlerini artırmıştır.

Uhud Savaşı(625)

Sebepleri: Mekkelilerin Bedir yenilgisinin intikamını almak istemeleri.

Savaşın başlangıcında galip durumda olan Müslümanlar, Uhud dağına yerleştirilen okçuların yerini terketmesi ve galip gelindiği düşüncesi ile ganimet alma telaşına düşülmesi savaşın kaybedilmesine yol açmıştır.

Müslümanlar ilk yenilgilerini almışlardır. Peygamberimizin amcası **Hz. Hamza** bu savaşta şehit düşmüştür.

Hendek Savaşı(627)

Peygamberimizin Mekke ve Medine arasındaki kabileleri elde ederek siyasi bakımdan Kureyş'i yalnız bırakmak gayesini gütmeye başladı. Bu durumu fark eden Mekkeliler bunu engellemek ve Müslümanların varlığına son vermek istediler.

Selman-i Farisi'nin teklifi ile Medine'nin açık olan bölümlerine hendekler kazarak savunma savaşı yapılmıştır. Başarılı olamayan Mekkeliler geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Bu savaş Mekkelilerin son kez Medine'ye gelişleridir. Bundan sonra Müslümanlar Mekke üzerine gideceklerdir.

Hudeybiye Antlaşması(628)

Peygamberimiz 628 yılı ilkbaharında aniden Hacc'a karar verdi. Silah olarak yanlarına sadece kılıçlarını aldılar.1500 kişi idiler. Mekkeliler bu durumdan korkarak savaşa hazırlandılar. Peygamberimiz Hz. Osman'ı elçi olarak göndererek Hac için geldiklerini bildirdi. Bunun üzerine Ebu Süfyan Peygamberimizle görüşerek Hudeybiye Antlaşması'nı imzaladı.

Buna göre:

- İki taraf 10 yıl müddetle birbirleriyle savaşmayacaklar.
- İki taraf ta istedikleri kabilelerle antlaşmalar yapabilecek; fakat askeri yardımda bulunmayacaktı.
- Velisinin izni olmadan bir Kureyşli İslamiyet'i kabul eder de Hz. Muhammed'e sığınırsa velisine iade edilecek, ancak bir Müslüman Kureyş'e sığınırsa iade edilmeyecek.
- Müslümanlar o yıl hac yapmayacaklar, ertesi yıl Hac mevsiminde gelerek Mekke'de üç kalarak ibadetlerini yapacaklardı.

Hudeybiye Antlaşması ile Mekkeliler Müslümanları siyasi bir güç olarak tanımışlardır. Bu barış döneminde pek çok Mekkeli İslamiyet'i kabul etmiş ve İslamiyet daha da güçlenmiştir. Barış devresinden yararlanan Hz. Muhammed Hayber kalesini Yahudilerden almıştır.

Hayber'in Fethi(629)

Medine-Şam ticaretini tehdit etmeleri üzerine Yahudiler üzerine yapılmıştır. Hayber kalesi alınarak Şam ticaret yolu güven altına alınmıştır.

Mu'te Seferi(629)

Bizans kuvvetleriyle yapılan ilk savaştır. Müslümanlar büyük kayıplar vermiştir. Halid bin Velid fazla zayıf vermeden Müslümanları geri çekti.

Mekke'nin Fethi(630)

Mekkelilerin Hudeybiye Antlaşmasını (Her iki taraf istedikleri kabilelerle anlaşabilecekler; fakat silah yardımında bulunmayacaklardı.) bozmaları sebebiyle Hz. Muhammed 10 bin kişilik bir orduyla Mekke'ye yürüdü. Fazla bir direnişle karşılaşmadan şehre girdi. Şehirde genel af ilan edildi. Kabe putlardan temizlendi.

Mekke'nin fethiyle Müslümanlar ekonomik olarak güçlendiler. Çünkü ticaretle uğraşıyordu. Pek çok Mekkeli İslamiyet'i kabul etti.

Huneyn Savaşı ve Taif Seferi (630)

Mekke'nin fethinden iki hafta sonra, Mekke çevresinde bulunan kabileler 20 bin kişilik bir kuvvet oluşturarak Mekke'ye saldırmayı planladılar. Hz. Muhammed 12 bin kişilik bir kuvvet oluşturarak üzerlerine yüründü. Başlangıçta bir panik yaşandıysa da düşman yenilgiye uğratıldı.

Taif şehri kuşatıldıysa da alınamadı. Daha sonra Taifliler kendiliklerinden şehri teslim ettiler.

Mekke'nin fethini takip eden iki yıl zarfında Basra Köfetine ve Hint Okyanusu'na kadar bütün Arabistan kabileleri barış yoluyla ve müzakerelerle İslamiyet'i kabul ettiler. Böylece Arabistan Yarımadası'nda en önemli siyasi güç Müslümanlar oldular.

Tebük Seferi(631)

Bizans'tan bir saldırı geleceği haberi alınması ve çevredeki kabilelere bir göz dağı verme düşüncesiyle yapılmıştır. Haberin doğru olmadığı anlaşıldığı için seferden dönülmüştür.

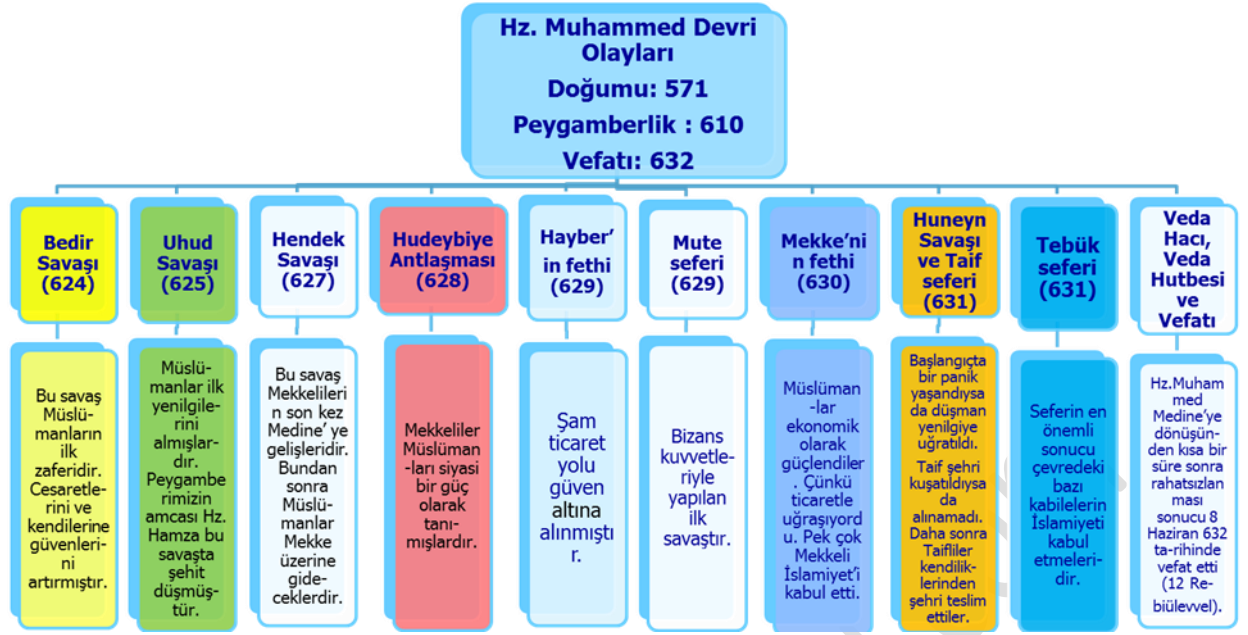
Seferin en önemli sonucu çevredeki bazı kabilelerin İslamiyet'i kabul etmeleridir.

Hz. Muhammed'in Veda Haccı, Veda Hutbesi ve Vefatı (632)

632 yılı başında Hz. Muhammed hayatını gayesine ulaşmış olmanın huzuru ve mutluluğu içerisinde, Hac görevini ifa etmek üzere Mekke'ye hareket etti. Buna İslam tarihinde "Veda Haccı" denir.

Hz. Muhammed bu Hac esnasında her vesile ile, Hacc'a katılanlara hitabedip, onlarla bir nevi vedalaşma havası içinde görünmüştür. İslamiyet'in Müslümanlardan taleplerini özetlemiş, Müslümanların birbirleriyle kardeş olduklarını, birbirlerinin canına ve malına kastetmemelerini, Cahiliye Devri'nden kalan kan davalarından tamamıyla vazgeçmelerini ifade ederek, aile bağlarının kudsiyetini belirtip kadınlara ve kölelere iyi muamele etmelerini istemiş ve sonunda "Bugün sizin dininizi ikmal ettim, size nimetimi tamamladım, size din olarak İslam'ı kabul ettim" anlamındaki ayeti okumuştur. Böylece ölümünün yaklaştığını da ima ediyordu.

Hz. Muhammed Medine'ye dönüşünden kısa bir süre sonra rahatsızlanması sonucu 8 Haziran 632 tarihinde vefat etti (12 Rebiülevvel).

DÖRT HALİFE DEVRİ (Hülefa-i Raşidin) (632-661)

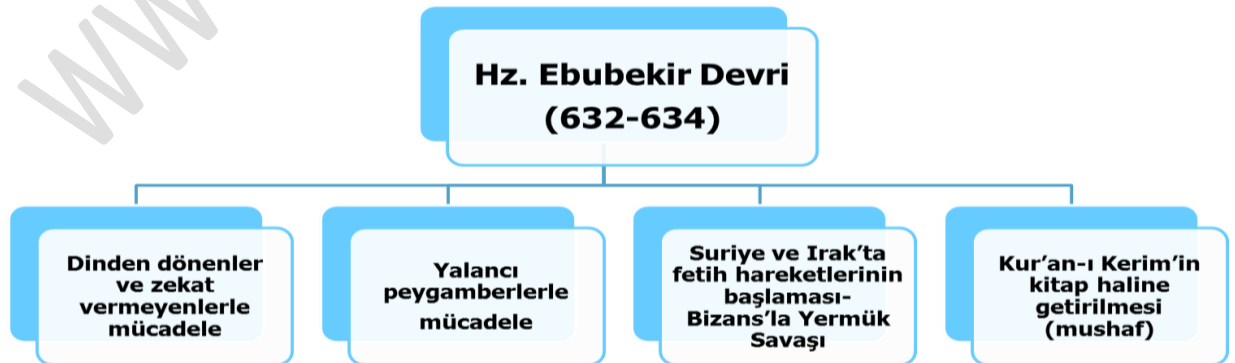
H. Ebubekir Devri (632-634)

Peygamberimizin vefatı üzerine halifelığe seçimle H. Ebubekir getirildi. H. Ebubekir'in iki yıllık hilafeti İslamiyet'ten dönenler ve peygamberlik iddia edenlerle mücadeleler içinde geçmiştir. Bu harekâta "Ridde Harekâtı" denir.

İç problemleri halleden H. Ebubekir Suriye ve Irak'ta fetih hareketleri başlatmıştır. Bunların sonuçlarını göremeden vefat etmiştir.

H. Ebubekir döneminde yapılan bir faaliyette, yalancı peygamberlerle mücadeleler sırasında pek çok hafızın şehit düşmesi üzerine, H. Ömer'in de teklifi ile Kur'an-ı Kerim bir kitap haline getirildi. Buna mushaf adı verildi.

H. Ebubekir Devri İslamiyet'in dağılmasının önlendiği ve derlenip toparlandığı bir dönem olmuştur.

H. Ömer Devri (634-644)

H. Ebubekir'in vefatından sonra H. Ömer halifelığe seçilmiştir. H. Ömer dönemi fetihler dönemidir. H. Ebubekir devrinde başlayan fetihler H. Ömer döneminde tamamlanmıştır.

Irak ve İran'ın fethi

Kadisiye Savaşı: Bu savaşla Sasani ordusu yenilgiye uğratılarak Irak ele geçirilmiştir.

Nihavend Savaşı: Bu savaşta Sasani ordusu yenilgiye uğratıldı, Sasani Devleti yıkıldı ve İran Müslümanların eline geçti. Böylece Türklerle Müslüman Araplar komşu oldular.

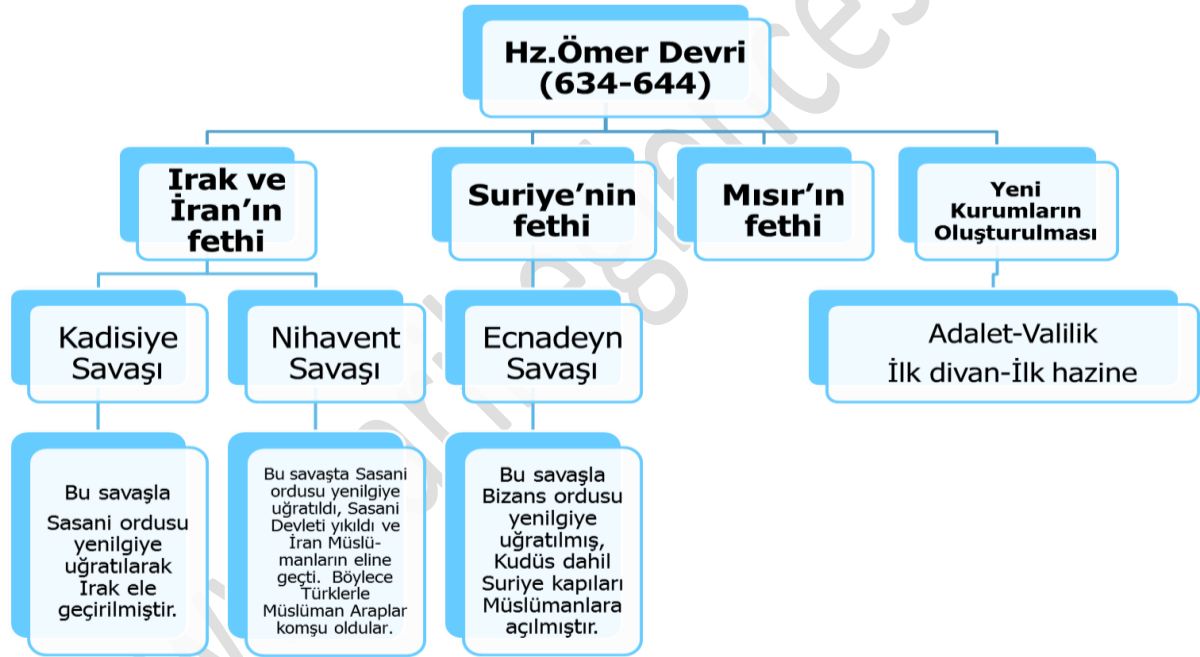
Suriye'nin Fethi

Yermük Savaşı: Bu savaşla Bizans ordusu yenilgiye uğratılmış,Kudus dahil Suriye kapıları Müslümanlara açılmıştır.

Mısır'ın Fethi

641 yılında Babilyon,642'de İskenderiye teslim oldu. 643 yılında Libya çölüne kadar Barka ve güney Mısır fethedildi.

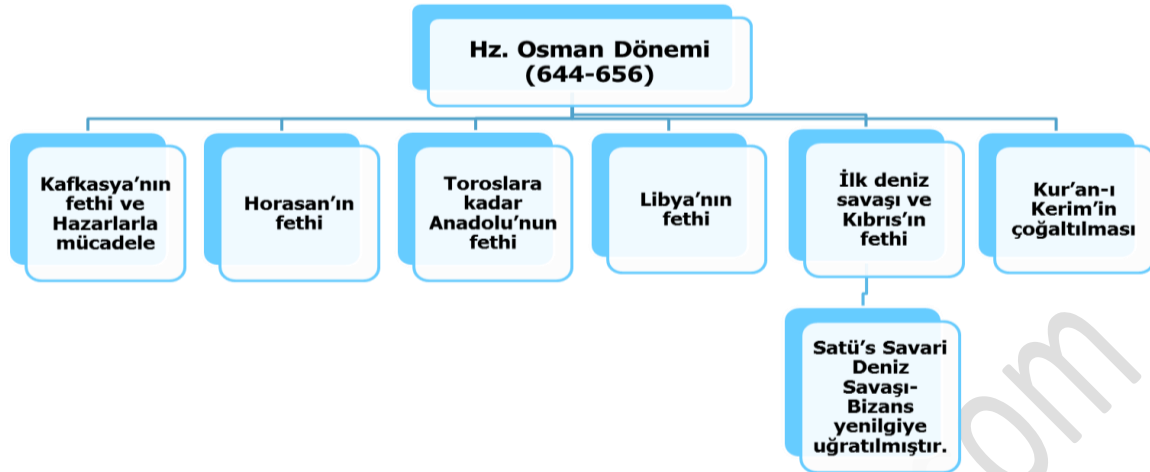
Bunun dışında El-Cezire(Yukarı Mezopotamya-Kuzey Irak, Güneydoğu Anadolu) ve Azerbaycan'da fethedildi. Hz. Ömer'in 10 yıllık hilafeti esnasında Irak, İran, Doğu Anadolu, Azerbaycan ve Suriye İslam Devleti sınırlarına dâhil edildi

Hz. Osman Devri(644-656)

Hz. Ömer'in vefatından sonra Hz. Osman halife seçilmiştir. Hz. Osman fetih hareketlerini devam etmiştir. Kafkasya'nın fethi için Hazarlarla mücadele edildi. Kafkasya'nın bir kısmı fethedildi. Doğu da İran'ın fethi tamamlandı. Horasan'da fethedildi. Anadolu'da fetihler Toroslara kadar uzandı. Libya fethedildi. Hz. Osman'ın hilafeti esnasında Suriye valisi Muaviye, Suriye sahillerinde ilk İslam donanmasını kurarak Kıbrıs'a (649)ve diğer adalara seferler düzenledi.655 yılında Finike açıklarında deniz savaşında İmparator Kostans'ın idare ettiği Bizans donanmasını mağlup etti. Bu savaşa **Zatü's Savari deniz savaşı** denir. Hz. Osman zamanında Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak, önemli merkezlere gönderildi.

H. Osman'ın önemli görevlere Emevi ailesinden kişileri getirmesi hoşnutsuzluk yaratmış, isyanlara yol açmış ve sonuçta H. Osman şehit edilmiştir.

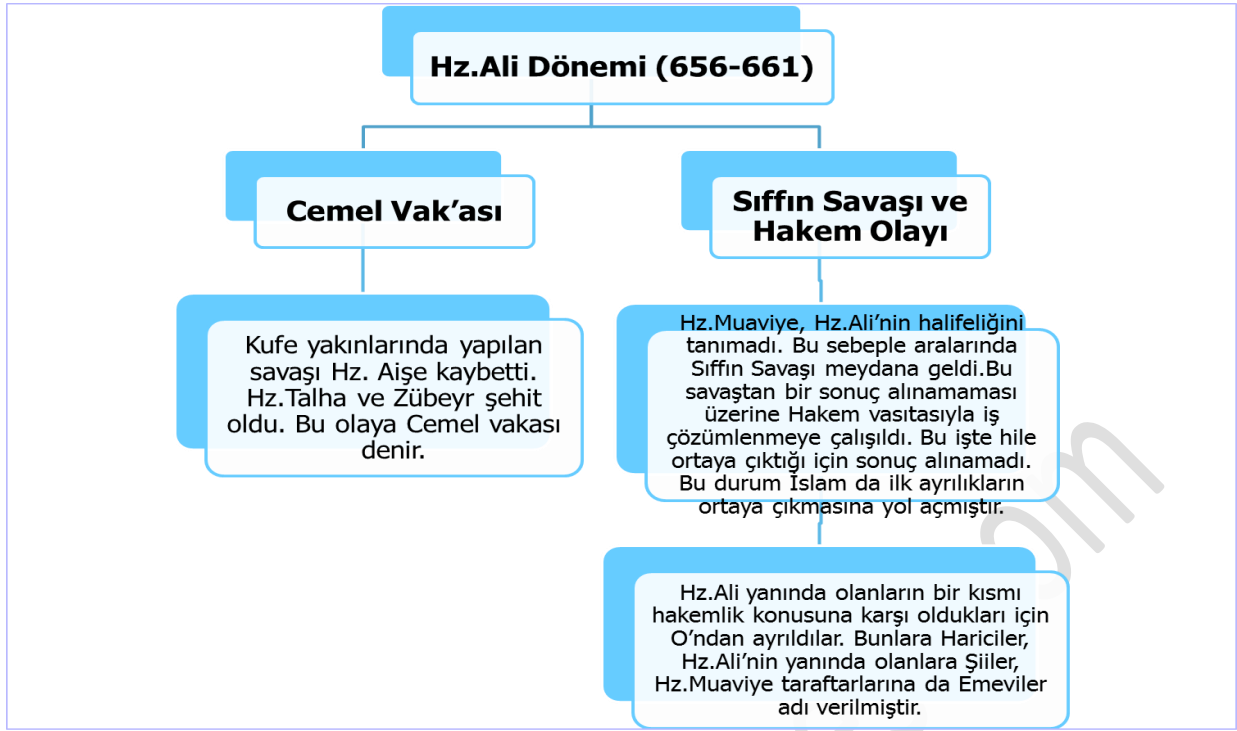

H. Ali Devri (656-661)

H. Osman'ın şehit edilmesiyle halifelğe H. Ali getirilmiştir. H. Ali'nin halifeliği iç karışıklıklarla geçti.

Peygamberimizin eşi H. Aişe, H. Osman'ı şehit edenlerin bir an önce cezalandırılmasını H. Ali'den istedi. H. Ali olayların yatışmasını ve suçluların daha sonra cezalandırılacağını belirtti. Bu konuda ikna olamayan H. Aişe, H. Talha ve H. Zübeyr'i de yanına alarak kuvvet toplamaya başladı. Bunun üzerine H. Ali, H. Ayşe üzerine yürüdü. Kufe yakınlarında yapılan savaş H. Aişe kaybetti. H. Talha ve Zübeyr şehit oldu. Bu olaya **Cemel vakası** denir.

H. Muaviye, H. Ali'nin halifeliğini tanımadı. Bu sebeple aralarında **Sıffin Savaşı** meydana geldi. Bu savaştan bir sonuç alınamaması üzerine **Hakem** vasıtasıyla iş çözümlenmeye çalışıldı. Bu işte hile ortaya çıktığı için sonuç alınamadı. **Bu durum İslam da ilk ayrılıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır.** H. Ali yanında olanların bir kısmı hakemlik konusuna karşı oldukları için O'ndan ayrıldılar. **Bunlara Hariciler, H. Ali'nin yanında olanlara Şiiler, H. Muaviye taraftarlarına da Emeviler adı verilmiştir.** H. Ali Hariciler tarafından şehit edildi. H. Ali'nin vefatı ile Dört Halife devri sona ermiştir.

EMEVLER DEVRİ (661-750)

Hz. Ali'nin vefatından sonra 6 ay gibi kısa bir süre Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan halifelik yaptı ise de Hz. Muaviye halifeliğini kabul etmedi. Kan dökülmesini istemeyen Hz. Hasan belli şartlarla halifeliği Hz. Muaviye'ye bıraktı. Bu şartlar arasında halifeliği oğluna bırakmama da vardı.

Önemli Olaylar

-Halifelik saltanat halini almıştır.-İstanbul kuşatıldı.(669,674-680,716) -Kerbela olayı. Peygamberimizin torunu, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'in halife I. Yezit tarafından şehit edilmesi (10 Muharrem 680) **Bu olay İslam'daki ayrılıkları daha da belirginleştirmiştir.** Kuzey Afrika fethedildi.-İlk para basıldı.-Arapça resmi dil haline getirildi. -Kilikya'ya kadar fetihler yapıldı.-Berberilerin isyanı bastırıldı. -İspanya fethedildi. Tarık bin Ziyad tarafından Kadis Savaşı'nda yenerek Vizigotlardan almıştır. Böylece Avrupa'ya ayak basılmıştır.-Bizansla Savaşlar. Konya'ya kadar ilerlenmiştir.-Türkistan'ın bazı bölgelerinin Kuteybe bin Müslim tarafından fethi.-Hindistan'ın bazı bölgelerinin Muhammed bin Kasım tarafından fethi.-Cürcan ve Taberistan'ın fethi -Puvatya Savaşı. Franklarla yapılan bu savaşta mağlup olunmuş ve Müslümanların batıdaki sınırlarını belirlemiştir. Bu sınır Pirene dağlarıdır.

Emevilerin Yıkılış Sebepleri

En önemli sebebi ırkçı bir politika izlemeleri. Arapları Müslüman olan diğer milletlerden üstün görmeleri. Devletin tabii sınırlara ulaşması ve fetihlerin durması. Ekonominin buna bağlı olarak bozulması. Şiilerin çalışmaları. Abbasoğullarının çalışmaları.

Endülüs Emevileri (756-1031)

Emeviler, Abbasiler tarafından yıkılınca Emevilere karşı çok kan dökülmüştür. Emevi ailesinden Abdurrahman adındaki kişi kaçarak İspanya'ya geçmiş ve orada Endülüs Emevi Devletini kurmuştur. Merkezleri Kurtuba idi. III. Abdurrahman zamanında halifelik unvanı da kullanıldı. Endülüs Emevilerinin en önemli rolü İslam Medeniyetini batıya taşımalarıdır. Kurtuba ve Toledo şehirleri önemli bilim merkezleriydi.

1031 yılında Endülüs Emevi Devleti yıkılınca pek çok küçük devletçik ortaya çıktı. Bu devletler İspanyollar tarafından yıkıldılar. En son Beni Ahmer Devleti İspanyollar tarafından yıkıldı (1492).O sırada Cem Sultan batılıların elinde olduğu için Osmanlı Devleti yeterli yardımı yapamadı.

BENİ AHMER (GIRNATA) DEVLETİ (1232-1492)

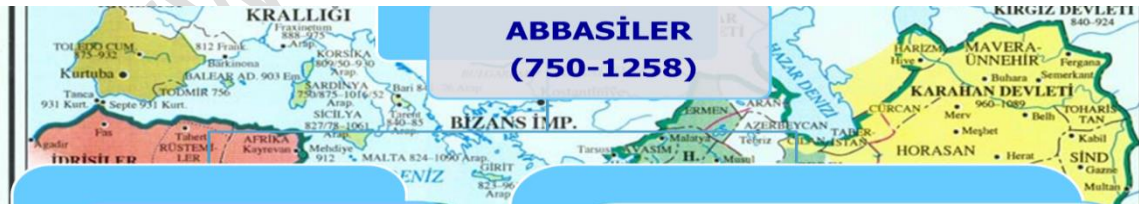
Endülüs Emevî Devleti yıkıldıktan sonra Endülüs'de 1232'de başkenti Gırnata olan **Ben-i Ahmer** devleti kuruldu. Bu devlet de Endülüs Emevileri gibi ilim, fen alanında çok ileri gitmiş, devrin en yüksek ilim merkezleri olan şehirler kurmuştur. Bunlardan en önemlisi olan Gırnata şehri El Hamra Sarayı'nda devrinin en büyük kütüphânesini kurmuştur. Bu devlet uzun zaman Hristiyan istilâsına karşı durabilmiş ise de katolik **Argonya kralı Ferdinand ile Kastilya kraliçesi İzabella** evlenerek Müslümanlara karşı güç birliği yaptılar. Bunlara karşı koyamayan Endülüs Ben-i Ahmer devletinin son hükümdarı Abdullah-is-Sağîr, Osmanlı hükümdarı II.Bayezid'den yardım istemiş ise de II.Bayezid, Cem Sultan meselesi ve yeterli donanması olmaması sebebiyle bu ülkeye yardım edemedi. Abdullah-is-Sağîr Hristiyan krallarla bir anlaşma yaparak teslim oldu. Akdedilen muâhede ve teslim şartlarına göre Müslümanlara fena muamele edilmeyecek idi. Ancak bu şartlara iki hafta uyuldu. Daha sonra Müslümanlara yapılmadık ezâ ve cefâ kalmadı.

ABBASİLER (750-1258)

Emevi Hanedanını yıkarak devletlerini kurdular. Abbasiler Devri fetihlerden daha çok bir bilim ve kültür devri olmuştur. Bilhassa tercüme faaliyetlerine önem verilmiş, Yunan, Hint, İran eserleri Arapça'ya çevrilmiştir. Bu amaçla El-Me'mun tarafından Beytü'l Hikme (Hikmet Evi) açılmıştır.

Önemli Olaylar

–Talas Savaşı: Çinlilerle yapılan bu savaşta Türkler Müslüman Arapların yanında yer almışlardır.(Abbasi Devleti'nin kuruluşunda en önemli pay Türklere aittir.) –Bağdat şehri kuruldu (762) –Bizans vergiye bağlandı. –Ağlebiler, İhşidler, Tolunoğulları, İdrisoğulları gibi ayrı devletler kuruldu. –Bilim ve teknikte ilerlemeler kaydedildi. –Irak bölgesinin önemi arttı. –Türkler önemli görevlere getirildiler. –İlkçağ Roma ve Yunan klasikleri Arapça'ya tercüme edildi. –İslam tarihinde ilk medreseler, vezirlik ve geniş anlamda divan teşkilatı bu dönemde oluşturuldu. Abbasiler Moğolların saldırıları sonucu yıkıldı(1258).

ABBASİLER (750-1258)

Emevi Hanedanını yıkarak devletlerini kurdular. Abbasiler Devri fetih-lerden daha çok bir bilim ve kültür devri olmuştur. Bilhassa tercüme faaliyetlerine önem verilmiş, Yunan, Hint, İran eserleri Arapça'ya çevrilmiştir. Bu amaçla El-Me'mun tarafından Beytü'l Hikme (Hikmet Evi) açılmıştır.

ÖNEMLİ OLAYLAR

Talas Savaşı: Çinlilerle yapılan bu savaşta Türkler Müslüman Arapların yanında yer almışlardır.(Abbasi Devleti'nin kuruluşunda en önemli pay Türklere aittir.)

Bağdat şehri kuruldu (762).

Bizans vergiye bağlandı.

Ağlebiler, İhşidler, Tolunoğulları, İdrisoğulları gibi ayrı devletler kuruldu. Bilim ve teknikte ilerlemeler kaydedildi. Irak bölgesinin önemi arttı. Türkler önemli görevlere getirildiler.

İlkçağ Roma ve Yunan klasikleri Arapça'ya tercüme edildi. İslam tarihinde ilk medreseler, vezirlik ve geniş anlamda divan teşkilatı bu dönemde oluşturuldu.

İslam Medeniyetinin Temelleri

İslamiyet'i kabul eden milletlerin kendi kültürlerini, İslamiyet'le yoğurarak meydana getirdikleri, değer hükümleri ve iman ilkeleri İslam medeniyetinin temellerini teşkil etmektedir. Bunlar İslamiyet'in kutsal kitabı Kur'an'ın temel hükümleridir.

İslam Medeniyetinin Oluşmasında Diğer Medeniyetlerin Tesiri

Eski Yunan, Hint, İran ve Roma eserlerinden yararlanılmıştır. Süryaniler aracılığıyla Eski Yunan eserleri Arapça'ya tercüme edildi. Hindistan'dan astronomi ve matematik İran'dan edebiyat ve güzel sanatlar alanında faydalanıldı. Müslümanlar bu eserleri aynı şekilde taklit etmemişler kendi düşünce ve kültürel özelliklerine göre yeni şeyler eklemişler ve kendilerine has İslam Medeniyetini meydana getirmişlerdir.

İslam Medeniyetinin Diğer Medeniyetlere Tesiri

İslam Medeniyeti en çok batıyı etkilemiştir. Bilhassa Endülüs Emevileri aracılığıyla Avrupa'ya taşınmıştır. Pek çok eser Latince'ye tercüme edilmiştir. Haçlı seferleri de önemli bir araçtır; batının İslam Medeniyetini tanınmasında. Bu sebeple Rönesans'ın gerçek öncülerinin Müslümanlar olduğunu söylersek abartmış olmayız. Bugün batıda bilimsel kökenli pek çok Arapça kelime vardır; Latince'ye geçmiş. 16.-17.yüzyıllara kadar batıdaki okullarda İbn-i Sina'nın tıp kitapları okutuluyordu.

İslam Medeniyeti

1-Devlet Yönetimi

Hız. Muhammed siyasi, askeri, adli ve idari yetkileri kendinde toplamıştır. Dört Halife Devrinde halifeler seçimle iş başına geldiler. Emevilerle birlikte halifelik saltanat halini aldı. Hem din, hem devlet başkanı idiler. Halifelik alametleri; hırka, hutbe, mühür, sikke, asa ve tıraz idi.

Hız. Ömer döneminde sınırlar genişleyince yeni müesseselere ihtiyaç duyuldu. Önemli merkezlere valiler atandı. Adalet işlerini görmek amacıyla kadılar atandı. Hazine oluşturuldu (Beytü'l Mal).Divanü'l Cünd (Ordu Divanı) kuruldu.

Emeviler Devrinde merkez teşkilatı genişlemiştir. Yeni görevler ihdas edilmiştir. Posta teşkilatı kuruldu. Abbasiler Devri'nde vezirlik önemli bir görev haline geldi.

2-Din ve İnanış

Toplumun büyük çoğunluğu Müslümandı. İslamiyet'in kaynağı Kur'an-ı Kerim ve sünnetti. Daha sonra icma ve kıyas ortaya çıktı.

Gayrimüslimlerden ehl-i kitap olanlar zimmet hukuku çerçevesinde inanışlarını sürdürmüşlerdir.

3-Sosyal ve İktisadi Hayat

Emeviler döneminde halk dört sınıfa ayrılmıştı: 1-Arap asıllılar 2-Mevali (Arap olmayan müslümanlar) 3-Zimmiler 4-Köleler

Abbasiler Devri'nde Arap asıllı Müslümanlarla, Arap asıllı olmayan Müslümanlar eşit hale gelmişlerdir.

İslam Devleti'nde iktisadi hayat ticaret, sanayi, tarım ve hayvancılığa dayanıyordu. İslamiyet'ten önce de ticarete alışık olan Araplar, sınırlar genişleyince daha büyük çaplı ve daha uzak bölgelerle yapılmaya başladı. Müslüman tüccarlar Çin'e kadar uzandılar. Özellikle üzerinde durulmaya değer bir gelişme de Çin'den Semerkant'a getirilen kağıt imali idi. Bağdat'a, oradan Mısır'a uzanan kağıt üretimi İspanya üzerinden Avrupa'ya geçmiştir.

Sulamanın mümkün olduğu büyük nehirler çevresinde de tarım çok gelişmişti.

İslam Devleti'nin önemli gelir kaynakları şunlardır: **Zekât, ganimet, harac, cizye, öşür, gümrük gelirleri, tuzla, maden, otlak vergileri.** **İslam Devleti'nde ilk para 694 yılında basılmıştır.(I. Abdülmelik)**

4-Yazı, Dil ve Edebiyat

İslam'dan sonra da şiir ve belagat önemini devam etti. Sadece konuları değişmiştir. İslami ağırlıklı bir şiir ve belagat örnekleri verilmiştir. Belagat alanında da Peygamberimiz en önde gelen kişi idi. Bu dönemde Peygamberimizin hayatını anlatan siyer ve savaşlarını anlatan megazi önemli eserlerdir.

I. Abdülmelik zamanında Arapça resmi dil haline gelmiştir. İslamiyet'i kabul eden Arap olmayan milletler de dinlerinin mukaddes kitabını okuyabilmek için Arap alfabesini öğrenmeye başladılar. Böylece Arap alfabesi ve Arapça milletlerarası bir boyut kazandı. Zamanla Arapça bilim dili haline geldi.

5-Bilim ve Sanat

Müslümanlar sınırları genişledikçe yeni kültür ve medeniyetlerle komşu oldular. Bu çevre medeniyetlerden yararlanarak bilimde büyük gelişmeler meydana geldi. Bu araştırma ve merak duygusunun oluşmasında Kur'an-ı Kerim'deki tefekkürü ve araştırmayı isteyen ayet-i kerimelerin de büyük payı vardır. Bilhassa Abbasiler Devri'nde El-Me'mun döneminde kurulan Beytü'l Hikme'nin Eski Yunan ve Roma eserlerini tercüme etmesi, etkili olmuştur. Bunun sonunda tıp, matematik, kimya, fizik, biyoloji, tarih, coğrafya, ilahiyat alanlarında pek çok bilim adamı yetişmiştir.

İslam Devletlerinde mimari, Emeviler Devri'nde Bizans'la yarışacak düzeye gelmiştir. Abbasiler Devri'nde de güzel sanatlarda gelişmeler devam etti. Binaların iç süslemesinde hat sanatından ve arabesken'ten yararlanılmıştı.

Batı dillerine geçmiş bazı Arapça kelimeler: Admiral, Alkohl, Amalgam, Arsenal, Artischocke, Atlas, Benzin, Benzol, Borax,Cafe, Chiffre, Diwan, Dragun, Gitarre, Gala, Ingwer, Koffer, Magazin, Merinoschaff ,Natron, Orange, Raket, Safari, Schirokko, Sterling, Trafik, Waran, Zenit, Zucker v.b (Avrupa'nın Üzerine Doğan İslam Güneşi, Dr. Sigrid Hunke)

İslam Kültür ve Medeniyeti

4-Yazı,Dil ve Edebiyat

İslamdan sonra da şiir ve belagat önemini devam etti.Sadece konuları değişmiştir.İslami ağırlıklı bir şiir ve belagat örnekleri verilmiştir. Belagat alanında da Peygamberimiz en önde gelen kişi idi.Bu dönemde Peygamberimizin hayatını anlatan siyer ve savaşlarını anlatan megazi önemli eserlerdir.I.Abdülmelik zamanında Arapça resmi dil haline gelmiştir.İslamiyeti kabul eden Arap olmayan milletler de dinlerinin mukaddes kitabını okuyabilmek için Arap alfabesini öğrenmeye başladılar. Böylece Arap alfabesi ve Arapça milletlerarası bir boyut kazandı. Zamanla Arapça bilim dili haline geldi.

İslam Kültür ve Medeniyeti

5-Bilim ve Sanat

Müslümanlar sınırları genişledikçe yeni kültür ve medeniyetlerle komşu oldular. Bu çevre medeniyetlerden yararlanarak bilimde büyük gelişmeler meydana geldi. Bu araştırma ve merak duygusunun oluşmasında Kur'an-ı Kerim'deki tefekkürü ve araştırmayı isteyen ayet-i kerimelerin de büyük payı vardır. El-Me'mun döneminde kurulan **Bey-tü'l Hikme'nin** Eski Yunan ve Roma eserlerini tercüme etmesi,etkili olmuştur. Bunun sonunda **tıp, matematik,kimya, fizik, biyoloji, tarih,coğrafya,ilahiyat** alanlarında pekçok bilim adamı yetişmiştir. **İslam Devletlerinde mimari ,Emeviler Devri'nde Bizans'la yarışacak düzeye gelmiştir.** Abbasiler Devri' nde de güzel sanatlarda gelişmeler devam etti. Binaların iç süslemesinde hat sanatından ve arabeskten yararlanılmıştı.

TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ

Talas Savaşı (751)

Çinlilerle Araplar arasında yapılan savaşta Türkler, Müslüman Arapların yanında yer almışlardır. Bu savaştan sonra İslamiyet Türkler arasında yayılmıştır. Bu savaştan sonra kağıt üretimi ilk önce Semerkant'ta daha sonra da Bağdat'ta başlamıştır. Türklerle Araplar arasında ticari ilişkiler gelişmiştir.

Türklerin İslam Dünyasına Hizmetleri

Karışıklık içerisinde bulunan İslam dünyasına Selçuklular çeki düzen vermişlerdir. Haçlı saldırılarına karşı İslam dünyası korunmuştur. Gazneli Mahmut tarafından İslamiyet Hindistan'a yayılmış ve bugünkü Pakistan devletinin temelleri atılmıştır. Osmanlılar tarafından İslamiyet Avrupa'ya yayılmıştır. Bilim ve sanat alanında büyük katkıları olmuştur.

Tolunoğulları (868-905) ve İhşidler(935-969)

Mısır ve Suriye'de Abbasilerden ayrılarak kurulmuşlardır. Halkı Arap kurucuları ve asker Türklerden oluşuyordu. İlk kurulan devleti Abbasiler, diğerini ise Fatımiler yıkmıştır.

Karahanlılar (840-1212)

İlk Müslüman Türk devletidir. Kurucusu Bilge Kül Kadir Han'dır. İlk Müslüman hükümdarı Satuk Buğra Han'dır. 999 tarihinde Gaznelilerle birlikte Samanoğulları devletine son verdiler. Maveraünnehir bölgesini ele geçirdiler. 1042 Yılında Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldılar. Batı Karahanlılara Harezmşahlar, Doğu Karahanlılara Karahıtaylılar son verdi.

Gazneliler (963-1187)

Samanoğulları Devleti'nin Horasan valisi Alp Tigin tarafından kurulmuştur. **Sultan Mahmut Hindistan'a 17 sefer yaparak, İslamiyet'in bu bölgelerde yayılmasını sağlamış ve bugünkü Pakistan Devleti'nin temellerini atmıştır.** Sultan Mesut Selçuklularla yaptığı **Dandanakan Meydan Muharebesi'ni** kaybetmiş ve devlet yıkılma sürecine girmiştir. Devlet Gurlular tarafından yıkılmıştır (1187).

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1038-1157)

Kuruluşu: Oğuz Yabgu Devleti'nden ayrılarak Cent şehrine gelerek İslamiyet'i kabul eden Selçuk Beyden ismini almıştır. Horasan bölgesine yerleşmeye çalıştıkları için Gazne hükümdarı Mahmut Selçuk Beyin oğlu Arslan Yabgu'yu tutuklatarak hapsedmiştir. Tuğrul ve Çağrı beyler Dandanakan Muharebesi'nde Gaznelileri yenerek devletlerini kurmuşlardır.

Tuğrul Bey (1038-1063)

Devletin ilk hükümdarıdır. Dandanakan Meydan Muharebesi'nde Gaznelileri yenerek devleti fiilen kurmuştur. Anadolu için ilk ciddi savaş olan Pasinler Savaşı'nda Bizans ordusu yenilgiye uğratılmıştır. 1054 yılında Anadolu'ya sefer düzenleyerek bazı bölgeleri ele geçirmiştir. Bağdat'a iki sefer düzenleyerek Bağdat Abbasi Halifesi'ni Şii Büveyhoğullarının baskısından kurtarmıştır. Halifenin siyasi yetkilerini elinden almıştır. İbrahim Yinal ayaklanmasını bastırmıştır.

Alparslan (1063-1072)

1064 yılında çıktığı Anadolu ve Kafkasya seferinde Kars ve Ani kalelerini ele geçirdi. Ağabeyi Kavurt'un isyanını bastırdı. 1071 yılında Bizanslılarla yaptığı Malazgirt Savaşı'nı kazanmıştır. Bu savaştan sonra Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı. seferlerine yol açtı. Anadolu' da ilk Türk devletleri kuruldu. Türkiye tarihi başladı. Anadolu Türkleşmeye başladı. Haçlı seferleri başlatılmıştır. Batı Karahanlılar üzerine yaptığı bir sefer sırasında şehit edildi.

Melikşah (1072-1092)

Amcası Kavurt isyanını bastırdı. Batınilerle mücadele etti. Suriye, Anadolu ve Yemen'e kadar olan yerleri fethetti. Anadolu tamamen bir Türk yurdu haline geldi. Bağdat Abbasi halifesini ziyaret etti. Öldüğünde sınırlar Orta Asya'dan Marmara ve Akdeniz kıyılarına ,Kafkaslardan ve Aral gölünden Hint Denizine ve Yemene kadar uzanıyordu.

Sultan Sencer (1119-1157)

1092-1119 yılları arasındaki Fetret dönemine son vererek tahta geçmiştir. 1141 yılında Karahıtaylılarla yaptığı **Katvan Savaşı'nda** yenilmiş ve **Maveraünnehir**'i kaybetmiştir. 1153 yılında Oğuzlarla yaptığı savaşı kaybetmiş ve esir düşmüştür. Esaretten kurtulduktan bir yıl sonra ölümüyle devlet sona ermiştir.

Harezmşahlar (1157-1220)

Kurucusu Atsız olarak kabul edilmiştir. Daha önceleri Selçuklulara bağlı olarak yaşamışlardır. Alaeddin Tekiş Karahıtaylıları yenilgiye uğratarak onların gücünü kırmıştır. Alaeddin Muhammed zamanında devlet Moğol saldırısı ile karşı karşıya kalmıştır. Oğlu Celaeddin Azerbaycan'da devleti yeniden canlandırmaya çalışmış, Anadolu topraklarına saldırması dolayısıyla Anadolu Selçuklu Devleti ile Yassıçemen Savaşı'nı yapmış ve bu savaşta yenilmiştir.

Eyyubiler (1174-1250)

Fatımiler yıkılarak devlet kurulmuştur. Kurucusu Selahaddin-i Eyyubi'dir. Haçlıları yenilgiye uğratarak Kudüs'ü ele geçirmiş, bu sebeple İslam dünyasında ün kazanmıştır. Selahaddin-i Eyyubi'nin ölümünden sonra devlet dağılmış ve Memlûklüler devleti yıkılmışlardır

Memlûkler (1250-1517)

Eyyubiler yıkılarak kurulmuştur. Moğolları Ayn-ı Calut, Elbistan ve Humus savaşlarında yenilgiye uğratarak Suriye'ye girmelerine engel oldular. Anadolu Türk birliğini sağlamalarından sonra Osmanlı Devleti ile araları açıldı. 1516 ve 1517 yıllarında yapılan Mercidabık ve Ridaniye savaşları ile Osmanlı Devleti tarafından yıkıldılar.

Türk-İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet

Devlet Teşkilatı: Türk Devlet geleneğinin esasını teşkil ettiği Selçuklu devlet teşkilatı; Karahanlı, Sâmânî, Gazneli ve Abbasî devletleri teşkilatlarından geniş ölçüde faydalanmış ve bunları kendi bünyesinde mükemmel bir surette uygulamıştır. Selçuklularda, kendilerine bir bölgenin yönetimi verilen hanedan üyelerine melik denmiştir. Meliklerin yanlarına tecrübeli devlet adamlarından hocalar atanmıştır. Bunlara **Atabey** denmiştir. Türk-İslam devletlerinde belli bir veraset sistemi yoktu. Hanedan üyesi olan herkesin devleti yönetme yetkisi vardı.

Hükümdar: Töre ve müesseselerin tanıdığı haklarla devletin tek hakimidir. Sultan ünvanlı hükümdarlara genellikle Sultanülâzam denilirdi. Türklerdeki Hâkan veya Kağan, batıdaki imparator kelimesinin karşılığıdır. Sultan, Türkçe adının yanında İslamî ad da taşırdı. Halife tarafından künye ve lakap da verilirdi. Sultan merkezde oturur, ülke toprakları hanedan mensuplarınca idare edilirdi. Merkeze bağlı beylik ve atabeglikler vardı. Sultanın hâkim olduğu ülkelerde adına hutbe okunur ve para basılırdı. Fermanlara ve dîvanın kararlarına büyük sultanın imzası yerine tuğra çekilip, tevkiî (nişan) yazılır ve emir ondan sonra yürürlüğe girerdi. Harplerde ve devlet ileri gelenleriyle yaptığı seyahatlerde, hakimiyet işareti olarak, başının üstünde atlastan veya altın sırmalı kadifeden yapılmış **çetr (hükümdar şemsiyesi)** tutulurdu. Çetre, sultanın ok ve yaydan meydana gelen armaları işlenirdi. Hükümdarlık sarayının kapısında veya saltanat çadırının önünde, namaz vakitlerinde, günde beş defa nevbet (mehter) çalınırdı. Sultan, haftanın belirli günlerinde devlet ileri gelenleriyle yüksek mevkili memur ve kumandanları huzuruna kabul edip, ülke meselelerini görüşür ahalinin halinden haberdar olurdu.

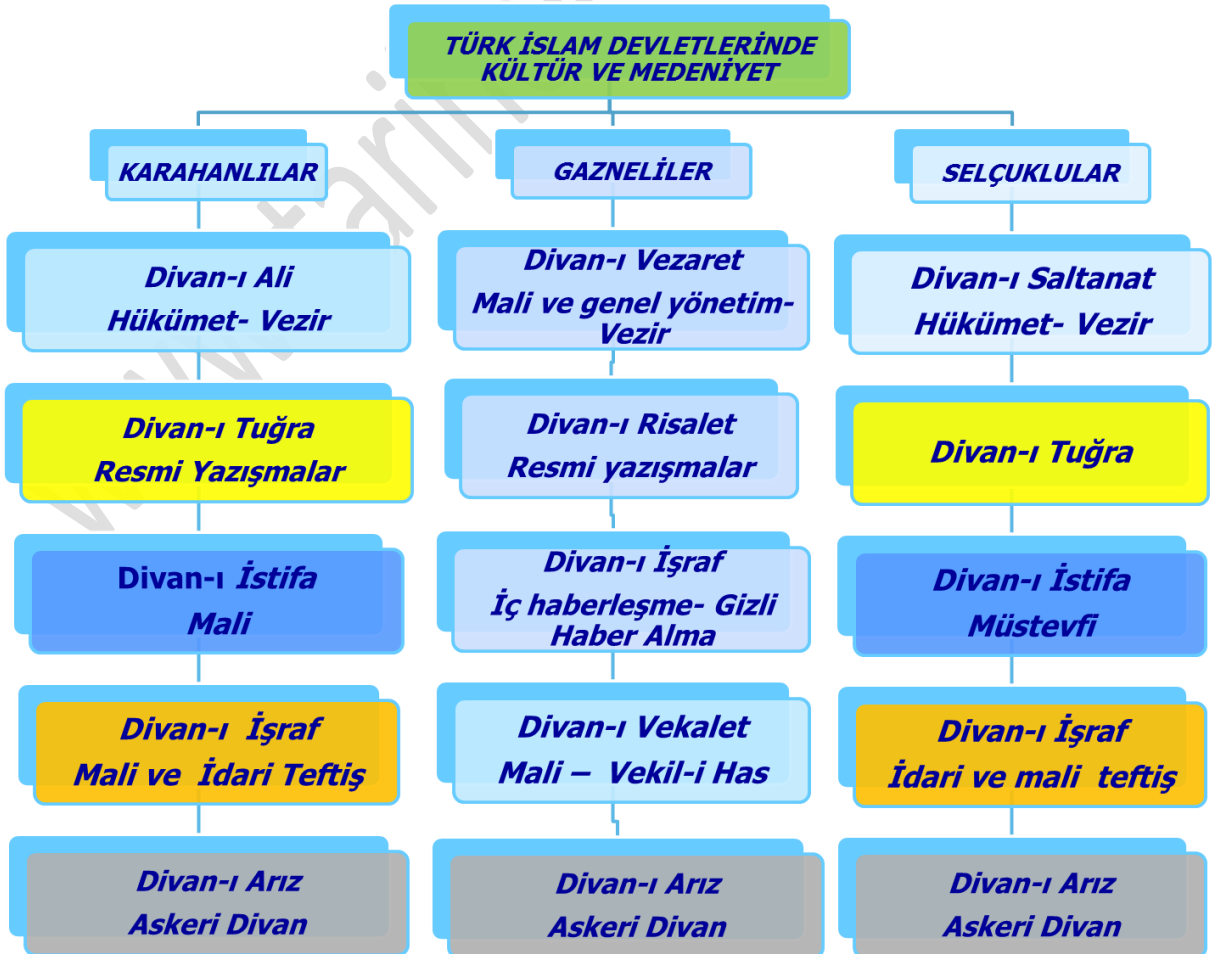
İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE DEVLET YÖNETİMİ

Türkler Müslüman olduktan sonra da devlet yönetimi ile ilgili geleneklerine devam ettiler. Devlet hanedan ailesinin **ortak malı** sayılıyordu.

Karahanlı Devleti kurulduğu coğrafya itibari ile Türk Devlet anlayışını aynen sürdüren bir devlettir. Hükümdarlar da "kara" ünvanı kullanılıyordu. **Sultan ünvanını ilk kullanan Türk Hükümdarı Gazneli Mahmut (Sultan Mahmut) olmuştur.**

Devlet işleri **Büyük Divan** denilen yerde görüşülüp karara bağlanırdı. Divanın alt kademeleri vardı. Her alt kademede ayrı bir iş görülürdü. Ülkeler kolay yönetim için eyaletlere ayrılmıştı. Eyaletlerde melikler görev yapardı. Moğol hükümdarlarına "Kağan" denirdi. Devlet işlerinin görüşüldüğü ve karara bağlandığı yere de "Kurultay" adı verilirdi. Ordu komutanlarına ise "noyan" adı verilirdi.

NOT: Ülkenin hükümdar ailesinin ortak malı sayıldığı düşüncesi bütün Türk Devletlerinde kabul görmüş ortak bir düşünce idi. Bu anlayış taht kavgalarına ve Türk devletlerinin kısa sürede yıkılmalarına neden olmuştur.

Saray Teşkilatı: Sarayda sultanın ailesi ve maiyeti otururdu. Saray teşkilatı ve teşrifatçılık, önceleri Oğuz töresine göre yapılırken, sonraları İslamî hüviyet kazandı. Sarayda, sultanla dîvanlar arasındaki irtibatı Hâcibü'l-hacib denilen Hâcib sağlar; örfî meselelerin hallinde kadıya da yardımcı olurdu. Hâcibler, sultanın güvendiği kişiler arasından seçilirdi.

Emîr-i Candâr: Saray muhafızlarının başı olup, maiyetindeki hassa birlikleriyle sarayın ve sultanın emniyetini sağlamakla görevliydi. Silahdar, merasimlerde sultanın silahlarını taşırdı ve silahhanedeki muhafızların âmiriydi.

Emîr-i Alem: Sultanın "Rayet-i Devlet" denilen bayrağını, saltanat sancaklarını taşımak ve muhafaza etmekle görevliydi. Emîr-i alemin maiyetinde alemdarlar vardı. Yasacı, bayrak ve nevbet takımını muhafaza ve idare ederdi.

Câmedâr: Sultanın elbiselerinin muhafızıydı. Emîr-i meclis, sultanın ziyafetlerini hazırlatıp, teşrifatçılık yapardı. Emîr-i Çeşnigîr, sultanın yemeklerini hazırlayan ve sofrâ hizmetlerini yapan çeşnigirlerin amiriydi. Şerabdar-ı has, sultanın şerbetlerini hazırlamakla, haftanın belirli günlerinde toplanan mecliste ve yemeklerde hizmetle görevliydi. Serhenk (Çavuş), törenlerde ve sultanın seyahatlerinde yol açardı. Ayrıca, Abdâr, Emîr-i Âhur, Üstadüddâr, Vekîl-i Has, Emîr-i Şikâr, Bazdâr ve Nedimler de sarayda vazifeli kişiler arasındaydı.

Hükûmet: Büyük dîvan denilen "dîvan-ı saltanat"ta devletin umumi işleri görüşülüp yürütülürdü. Selçuklularda büyük dîvandan başka, devletin malî, askerî, adlî ve diğer işlerine bakan dîvanlar da vardı. Dîvan başkanı, sultanın mutlak vekili olan Sâhib, Sâhib-i Dîvan ve Hâce-i Büzürg de denilen vezirdi. Vezir bir tane olup, alâmet olarak destâr (sarı) ve altın divit verilirdi. Vezirin dividi, Devâtdâr'da olup, aynı zamanda sır kâtipliği de yapardı.

Selçuklularda, İstifâ dîvanı, malî işlerle ilgilenir, en önemli üyesine Müstevfî denirdi. Tuğra dîvanı, ferman, berat, menşur, mektup dahil, yazışmalara tuğra çekerdi. İşraf dîvanı; Müşrif-i memâlik de denilen müşrifin âmirliğinde genel teftiş yapardı. Dîvan-ı arz'a, Arzû'l-ceyş başkanlık ederdi. Emîr-i ariz de denilen bu zatın başkanlığındaki teşkilat, millî savunma hizmetleri ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamakla vazifeliydi. Şehzadelerin yetişmesiyle ilgilenen atabegler, eyalet merkezlerinde güvenlik hizmetleriyle ilgilenen ve şihne (veya şahne) denilen askerî valiler, mülkî idareden mesul olan âmiller ve zabıta hizmetleriyle "emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker" (iyiliği emredip kötülükten sakındırma) görevini üstlenmiş olan muhtesipler de hükümet teşkilatı için de yer alırdı.

Adlî Teşkilat: Adliye; şer'î ve örfî kazâ olmak üzere ikiye ayrılırdı. Şer'î davalara kadılar bakardı. Kâdî'l-kudât denilen baş kadı, Bağdat'ta bulunur, merkezde mahkeme başkanlığı yapardı. Baş kadı, diğer kadıları da teftiş ederdi. Kadılar, şer'î davalar, tereke (miras), hayrât ve vakıf işlerine bakarlardı. Selçuklu Türkleri, Hanefî mezhebinde olduklarından, davalar ve

meseleler, bu mezhebin hükümlerine göre halledilirdi. Yanlış bir karar verilmişse, öteki kadılar, durumu sultana bildirerek, düzeltme yapılır, hatanın önüne geçilirdi. Kadıların yetişmesine çok dikkat edilirdi. Örfî mahkemelerin başında, Emîr-i dâd denilen adalet emîri bulunurdu. Bunlar, devlete, kanunlara ve emirlere karşı gelenlerin davalarına, siyasî suçlara bakarlardı. Bir nevi olağanüstü mahkemeler demek olan Dîvan-ı mezalim'e başkanlık ederlerdi. Kazaskerler (Kadıaskerler), ordu mensuplarının davalarına bakardı. Dine aykırı görülen her harekete muhtesip, anında müdahale ederdi. Adliye mensupları, bağımsız olup, büyük dîvana ve eyalet dîvanlara bağlı değildiler.

Ordu: Devletin temeli olan ordu, Hassa ordusu ve timarlı sipahilerden meydana eliyordu. sarayda özel olarak yetiştirilip, doğrudan sultana bağlı olan Gulamân-ı saray askerleri çeşitli milletlerden seçilirdi. Bunlar senede dört defa maaş alırlardı. Hassa ordusu; melik, vali, vezir ve diğer yüksek rütbeli devlet memurlarının emri altında, her an harekete hazır askerler olup maaşlıydılar. Sipahiler; süvari kuvvetleriydi. Sipahi ordusu mensuplarından her biri, ülkenin çeşitli bölgelerinde kendilerine tahsis edilen toprakların (ikta=dirlik) gelirlerinden geçimlerini sağlıyordu. Selçuklular, askerî iktalar sayesinde, maaş ödemedi bir orduyu beslemiş, mühim bir Türkmen nüfusunu toprağa ve devlete bağlayarak iskân etmişti. Bu sayede üretimin artmasını, halk ile hükümet arasında yeni askerî ve idarî bir kadronun kurulmasını temin etmişti. Bin süvariden fazla asker besleyen ikta sahipleri vardı. Büyük Selçuklularda ordu mevcudu, 400.000'e kadar çıktı. Bunun 46.000'i merkezde, geri kalanı devletin diğer bölgelerine dağılmış durumdaydı. İkta sistemiyle, ülke menfaatlerini âhenkleştirip, kudretli askerî ve idarî teşkilata sahip oldular. Aynı sistem, Osmanlıları da etkiledi. Halk arasından Haşer denilen ücretli askerler de alınırdı. Ayrıca gönüllü Gâziyân ve çeşitli askerî sınıflar da vardı. Selçuklu ordusunun gezici hastaneleri ve Çerge denilen hamamları vardı. Orduda hafif silah olarak ok, yay, kılıç, kalkan, mızrak, harbe, sökû, bozdoğan da denilen topuz, gürz, balta, nacak, çekre, zemberek, pala, cevşen (zırh) ve çokal kullanılırdı. Ordunun silahları ülke içinden, en iyi malzeme kullanılarak, sanatında pek mahir ustalar tarafından imal edilirdi. Büyük Selçuklularda deniz kuvvetleri olmamasına rağmen, bağlı devletlerde vardı. Ordunun ihtiyacının karşılanması ve meselelerin halline **Dîvanü'l-ceyş** bakardı.

Din ve İnanış

Karahanlılar bilhassa Maverâünnehirde İslamiyet'i yaymak için çalışmışlardır. Gazneli Mahmut İslamiyet'i Hindistan' da yaymıştır. Siyasi bir nitelik almış olan Şiiilik, Mısırdaki Fatımiler tarafından yıkıcı propaganda aracı olarak kullanılıyordu. Irak'taki Büveyhi iktidarı Fatımilerle sıkı bir işbirliği içindeydi. His yoluyla Allah'a ulaşmaya çalışan Mutasavvıflar, Tasavvuf yoluyla İslamiyet'i geniş kitlelere yaymaya çalışıyorlardı. Hoca Ahmet Yesevi ilk Türk-İslam mutasavvıfı kabul edilmektedir. İslam ülkeleri, Haçlı Seferleri ve Batınlık tehdidi karşısında manevi birliğin sarsılma tehlikesi içindeyken tasavvuf, bu birliği korumak ve kuvvetlendirmek gibi sosyal bir ihtiyaca cevap vermiştir.

Sosyal Hayat: Selçuklularda sınıfsız bir cemiyet hayatı vardı. Sosyal yapı, Ortaçağ Avrupası'ndan tamamen ayrıdır. Toplum; Selçuklu hanedanı ve mensupları başta olmak üzere askerî ve mülkî rical ile devlet teşkilatı dışında kalan ahaliden meydana geliyorsa da, Avrupa'daki gibi sınıf, Hindistan'daki gibi kast sistemi mevcut değildi. Hanedan ve devlet ileri gelenlerinin büyük yetkileri olmasına rağmen, şehirde ve köyde yaşayan halkın, kanun karşısında hak ve vazifeleri vardı. Şer'î hükümler karşısında herkes eşitti. Köylü hür olup, toprağın hâs ve ikta oluşuna göre hükümetin himayesi altında çalışırdı. Vergisini verirdi. Mülk, topraklar, veraset yoluyla çocuklara geçerdi.

İktisadî ve Ticarî Hayat: Selçukluların hâkim olduğu Horasan, İran, Irak, Anadolu ve diğer Ortadoğu ülkeleri bu devirde, ekonomik bakımdan en yüksek seviyeye çıkarak, milletler ve kıtalar arası ticarete köprü görevi görüyordu. Selçuklu ülkesinin her türlü ziraî mahsulün

yetişmesine müsait iklim, coğrafi ve doğal zenginliklere sahip olması sayesinde bol mahsul yetişiyordu. Tahıl sıkıntısı çekilmeyip, o günkü şartlarda fiyatı da ucuzdu.  lke içinde ve dışında, kıtalar ve milletlerarası ticareti emniyetle sağlayan yol ve kervansaraylar yapılmıştı. Yabancı ülkelerle ticari anlaşmalar yapılıp, çok düşük gümrük tarifeleriyle ihracat ve ithalat teşvik edildi. Karada eşkıyanın ve açık denizlerde korsanların tecavüzlerine uğrayan tüccarın zararının, hazineden tazmin edilerek garanti altına alınması ticaretin gelişmesinde çok etkili oldu. Devletin tüccara garantisi, her türlü emniyet, huzur ve imk nının yanında ayrı bir teşviktir. Halkın bir kısmı şehirlerde, bir kısmı köylerde yaşıyordu. Bunun dışında g  ebelerde yayla ve kışlaklarda yaşıyordu. şehirlerde asker, memur, esnaf, tüccar,  ift i gibi halk zümreleri vardı. Köylerde  ift iler vardı. Göçebeler hayvancılık uğraşırlar ve genellikle boylar halinde yaşarlardı. Sulama imk nlarının bulunduğu alanlarda tarım gelişmişti. İpek ve Baharat Yolu'nun geçtiği bölgelerde canlı bir ticaret hayatı vardı. Topraklar **has, ikta, mülk ve vakıf** adıyla bölümlere ayrılırdı.

Ticaretin gelişmesi, gümrüklerin azlığı, üretimin bolluğu, otlak ve hayvanların çokluğu sebebiyle, Selçuklu ülkesinde zenginlik ve refah vardı. Bol buğday, pirinç ve pamuk tarımı yapılıyordu. Çok hayvan yetiştirilip diğer ülkelere satılıyordu. Bakır, demir, gümüş ve dokuma sanayii için şap madeni çıkarılıyordu. Halı, pamuk ve y nl  dokuma denizci örtüleri, ipek kumaşlar, ipek t l ve mendil dokunup ihraç ediliyordu. K şihanelerde zarif çiniler imal edilip,

Selçuklu eserlerini süslüyordu. Yapılan ve satılan mallar, sıkı kontrolden geçerdı. Her zanaat kolu, bir lonca teşkilatına bağılıdı. Loncalar, meslek ve erbabını kontrol altında tutardı. Lonca reisine Ahî, ahîlerin reisine de Ahî Baba denirdi. Bu teşkilat daha sonra Osmanlılara geçti. Esnaf ve tüccar mallarının alınıp satıldığı, tanıtıldığı, mahallî, millî ve milletlerarası pazarlar kurulurdu. Selçuklular, şeker ve nadide eşya alıp, at, halı, ipek ve maden satarlardı. **Devletin gelir kaynakları, arazi vergisi olan harac, ziraat vergisi olan öşür, iltizam, ganimet, bağı ve komşu devletlerin hediye ve yıllıkları idi.** Hayat pahalılığı, yok denecek kadar az olup, 1056 ile 1113 yılları arasındaki yetmişbeş senelik fiyat yükselmesinin oranının toplamı yüzde onu geçmemiştir.

İlim: Selçuklular, İslama tam bağılı, itikatta ve amelde Ehl-i sünnet mezhebine mensuptular. Türkler ekseriyetle itikatta Matüridî, amelde Hanefî mezhebındendir. Ülkede kısmen de itikatta Eş'arî ve amelde Şafî ve diğerk hak mezhep mensupları da vardı. Batınîler gibi sapık fırkalar varsa da, bunlarla âlimler ve devlet mücadele halındeydi. Devlet, ilim ve âlimlerin yanında olup, gelişmesi için bütün imkânlarını seferber etmişti. Dinî eğitim ve öğretimin yapıldığı medrese, tekke ve zaviyeler ülkenin her tarafında yaygındı.

Selçuklu medreselerinde, dinî ve fennî bütün ilimler, konunun mütehasısları tarafından okutulurdu. Selçuklular zamanında değerli âlimler yetişip, halâ değerini koruyan orijinal eserler yazıldı. Ebü'l-Kasım Abdülkerim Kuşeyrî, Ebu İshak Şirazî, Ebu Meâlî Cüveynî, İmam-ı Gazalî, El-Hatîbî, Abdullah-ı Ensarî, Vâhidî, Fahu'l-İslam Pezdevî, Serahsî, Yûsuf-i Hemedanî, Şehristânî, İmam-ı Begavî, Kâdı Beydâvî, Abdülkâdir-i Geylanî, Nizamülmülk dahil daha pek çok âlim, Büyük Selçuklu ve onlara bağılı devletlerde çok hürmet ve himaye görüp, değerli eserler vererek insanlığa hizmet etmişlerdir.

Selçuklular, İslamî ilimlerin eğitim ve öğretiminin yapıldığı ve zamanın fen bilimlerinin öğretildiği çeşitli fakültelere sahip, üniversite mahiyetinde büyük medreseler yaptırdılar. En büyüğü, **Bağdat'taki Nizamiye Medresesi** olup, İsfahan, Nişabur, **Belh, Herat, Basra ve Amul'da benzerleri vardı.** Buralarda aklî (müspet) ve naklî (İslamî) bütün ilimler öğretilirdi. Medreselerde, mütehasıslarınca okutulan riyaziye (matematik), hey'et (astronomi), hendese (geometri), cebir, fizik, kimya sahalarında derin âlimler yetişti. **Rasathaneler kurularak,** gök cisimlerinin hareketleri izlendi ve esaslı takvimler yapıldı. Bu sahalarda, edebî yönüyle de tanınan Ömer Hayyam, Muhammed Beyhekî, Ebü'l-Muzaffer İsfereyînî, Vâsıtî, Ahmed Tûsî ve daha pek çok âlim yetişip değerli eserler verdiyse de, onüçüncü yüzyılda İslam ülkelerindeki Moğol tahribatı sebebiyle, bunlardan faydalanma imkânı büyük ölçüde kaybolmuştur. Yazılan pek değerli eserler, Moğolların kanlı çizimleri altında heba olmuştur.

Karahanlılar her alanda Türkçe kullanmıştır. Gaznelilerde **bilim dili Arapça, edebiyat dili genel olarak Farsça yazışmalarda da Farsça** kullanılmıştır. **Ordu ve saray dili Türkçe idi.**

Selçuklu sultan ve devlet adamlarının destek ve himayesiyle kıymetli edebiyatçı ve şairler yetişmiştir. **Selçuklu sarayında, devlet teşkilatıyla edebiyat çevrelerinde genellikle Farsça, medrese çevrelerinde Arapça, Selçuklu hanedanı ve Türkmenler arasında ve orduda da Türkçe konuşulup yazılırdı.** Nazım ve nesir sahasında kıymetli kitaplarıyla tanınan Meşhur Bostan ve Gülistan sahibi Sadi-i Şirazî, Ömer Hayyam, Enverî, Lami-i Cürcânî, Ebyurdî, Ezrâkî gibi edip ve şairler, nesir ve nazım eserler verdiler. Gazâ ve fetih ruhunu canlı tutan destanî eserler yazdılar. İlmî eserlerde olduğu gibi, edebî eserlerin bazıları, Moğol tahribatı sebebiyle ele geçmemiştir. Bu dönemde **Kutadgu Bilig, Divan-ı Hikmet, Divan-ı Lügat'it Türk, Atebetü'l Hakayık** gibi ilk Türk-İslam eserleri yazılmıştır.

Mimarlık ve Sanat: Selçuklu mimarî ve sanat eserlerinin çoğu birer şaheserdir. Batınîler, Moğollar ve asırların tahribatına rağmen kalabilenleri uzmanlarınca halâ hayranlıkla incelenmektedir. Selçuklu sarayı, köşk, medrese, cami, mescit, türbe, kümbet, kervansaray, ribat, han çarşısı, tıp fakültesi mahiyetinde her biri şifa yurdu olan hastane, kaplıca, hamam, çeşme, ev, yol, kale, sur, kule, tersaneler ve diğer sosyal, sivil ve askerî eserler belli başlı Selçuklu mimarî eserlerini oluşturur. Kitabe, hat, tezhip, süsleme, minyatür, çini, halı, kilim ve seccadeler ise Selçuklu eserlerine ayrı bir zenginlik kazandırır. Çadır şeklinde yapılan kubbeler de Selçuklu mimarî eserlerinin bir başka zarafet ve ihtişam örneğidir. Çadır şeklinde kubbe, türbelerde çok kullanılmıştır. Sultan, evliya, âlim, devlet adamları ve hürmete lâyık kişiler adına yapılan muhteşem türbeler, ülkenin her tarafında mevcuttu.

İlk Büyük Selçuklu hükümdarı Tuğrul Beyin, Rey'de Künbed-i Tuğrul, İsfahan, Hemedan ve Merv'de diğer sultanların muhteşem türbeleri çok süslü, kıymetli eşya ve mefruşatla doluydu. Bağdat'ta İmam-ı Azam Ebu Hanîfe'ye ve Necef'te Hazret-i Ali'nin makamına muhteşem türbe ve külliyelerin Sultan Melikşah tarafından yapılması, Selçukluların Sahabe-i Kiram, Ehl-i Beyt, âlim ve muhterem zatlara saygılarındanır. Selçuklular, Merv, Rey, İsfahan, Hemedan, Bağdat ve Nişabur'da muhteşem saraylar ve camiler inşa ettiler.

İsfahan ve Bağdat'ta rasathaneler kurularak, mîladî Gregorien sisteminden daha sağlam ve hassas olan **Celalî Takvimi**, Sultan Melikşah'ın "**Celeleddin**" lakabına nisbetle hazırlandı. İsfahan ve Bağdat'ta, büyük şehirler de dahil, ülkenin her tarafında şaheser vasıfta büyük ve muhteşem camiler yapıldı. Selçuklular zamanında, iki bin kişinin namaz kılabilceği, yirmi bin kişinin vaaz dinleyebileceği kadar büyük camiler yapıldıysa da, bu muhteşem eserler, Batınîler ve Moğollar tarafından tahrip edilmiştir. Melikşah'ın İsfahan'da yaptırdığı Ulu Cami (Mescid-i Cuma), Batınîler tarafından kundaklandı. Yanan beşyüz yazma, paha biçilmez Kur'an-ı Kerim dışında cami, bir milyon altın sarfla tamir edildiyse de eski halini alamamıştır.

Han, kervansaray, çeşme, yol, köprü, ribat, hankâh, hamam, cami ve medreseler ülkenin her tarafında yaygındı. Selçuklularda hükümetin imar ve inşaat işlerini Emîr-i mîmar yönetiminde bir heyet kontrol ve nezaret ederdi. Ayrıca, büyük abidevi eserlerin, ihtiyaçları vakıf gelirinden karşılanan, daimî bir mimarları bulunurdu.

TÜRKİYE TARİHİ

1-Anadolu'ya İlk Türk Akınları

Anadolu'ya ilk Türk akınları 4.yüzyılda Hunlarla başlar. Daha sonra Sabirler akınlar düzenlemiştir. Ab-basi Devleti hizmetine giren Türkler Bizans sınır bölgeleri olan Avasım illerine yerleştirilmişlerdir.

Anadolu'ya yerleşme amaçlı akınlar Selçuklu Türkleri tarafından yapılmıştır. İlk defa Çağrı Bey Selçuklu Devleti kurulmadan önce keşif amaçlı akın düzenlemiştir. Akınlar devlet kurulduktan sonra da devam etmiştir. Tuğrul Bey zamanında 1048 yılında Bizans devleti ile Anadolu için ilk ciddi savaş yapıldı. Bizans yenilgiye uğratıldı. Tuğrul Bey devrinde Kelkit ve Çoruh vadilerine akınlar düzenlenmiştir. Muradiye ve Erçiş alındı. Alparslan zamanında Kars ve Ani kaleleri alındı. Anadolu'daki bu Türk akınları Bizans'ı rahatsız etmeye başladı. Romen Diyojen iki defa Anadolu'ya sefer düzenledi ise de başarılı olamadı.

2-Malazgirt Meydan Muharebesi

Anadolu'ya yapılan Türk akınlarını önlemeyi düşünen Romen Diyojen, 200 bin kişiden oluşan bir orduyla batıya doğru ilerlemeye başladı. Bu sırada Malazgirt kalesini alarak Mısır'da Fatımiler üzerine yürümekte olan Alparslan bu olayı haber alması üzerine geri dönerek Malazgirt önlerine geldi. Yapılan savaşta Bizans ordusu yenilgiye uğratıldı. Bu savaş sonucunda Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış, Anadolu bir Türk yurdu haline gel-meye başlamıştır. Anadolu'da ilk Türk devletleri kuruldu. Türklerin ilerleyişi üzerine Bizans, Papa ve Avrupa'dan yardım istemiş bu olay Haçlı seferlerine yol açmıştır. Malazgirt Muharebesi ile Türkiye tarihi başlatılır.

3-Anadolu'nun Türkleşmesi

Anadolu'da Kurulan İlk Türk Devletleri

a-Danışmentliler (1080-1178): Danışmentoğlu Ahmet Gazi tarafından 1080 yılında Sivas, Malatya, Kayseri, Amasya, Çorum, Tokat bölgelerinde kurulmuştur. Danışmentliler bilhassa Haçlılarla yaptıkları mücadelelerle tanınmışlardır. II. Kılıçarslan bu devlete son verdi (1178).

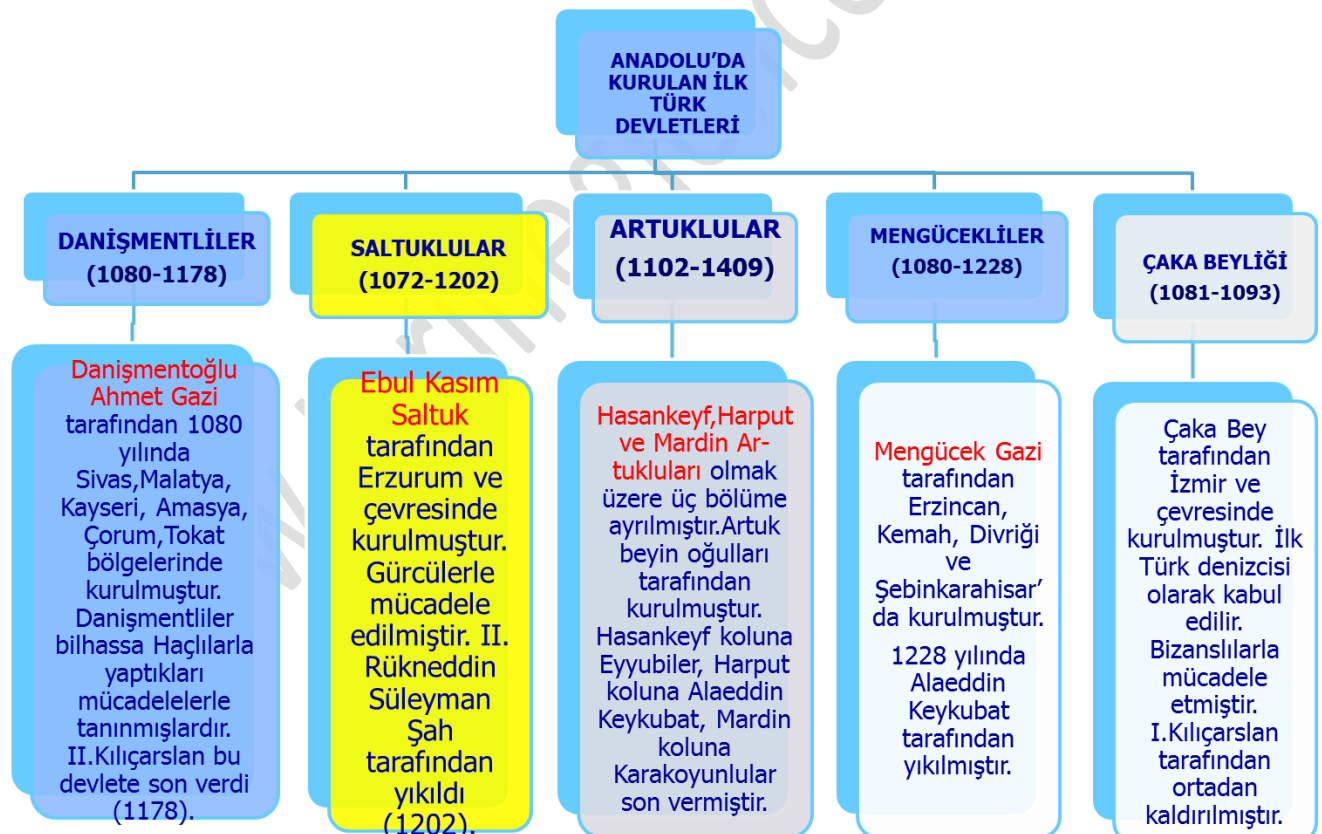
b-Saltuklular (1072-1202): Ebul Kasım Saltuk tarafından Erzurum ve çevresinde kurulmuştur. Gürcülerle mücadele edilmiştir. II. Rükneddin Süleyman Şah tarafından yıkıldı (1202).

c-Mengücekliler (1080-1228): Mengücek Gazi tarafından Erzincan ,Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar'da kurulmuştur. 1228 yılında Alaeddin Keykubat tarafından yıkılmıştır.

d-Artuklular (1102-1409): Hasankeyf, Harput ve Mardin Artukluları olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Artuk beyin oğulları tarafından kurulmuştur. Hasankeyf koluna Eyyubiler, Harput koluna Alaeddin Keykubat, Mardin koluna Karakoyunlular son vermiştir.

e-Çaka Beyliği (1081-1093) : Çaka Bey tarafından İzmir ve çevresinde kurulmuştur. İlk Türk denizcisi olarak kabul edilir. Bizanslılarla mücadele etmiştir. I. Kılıçarslan tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Bunlar dışında Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kurulmuş çok sayıda Türk devleti mevcuttu: Sökmenliler, Dilmaçoğulları, İnaloğulları, Çubukoğulları, İnanoğulları ve Tanrıvermişoğulları.

TÜRKİYE (ANADOLU) SELÇUKLU DEVLETİ (1077-1308)

Oğuz Türklerinin Üçok koluna bağlı Denizhan kolundan Kınık boyuna mensup Selçuklu hükümdar ailesinden **Süleyman Şah** tarafından, Anadolu'da kurulmuştur. Malazgirt Zaferi'yle, Anadolu kapılarını Türklere açan Sultan Muhammed Alparslan, bu savaşa katılan kumandan ve Türkmen reislerine, Anadolu'yu Türkleştirme ve İslamlaştırma görevini verdi. Bunlardan,

Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Selçuk Bey'in oğlu Arslan Yabgu'nun torunu olup, Anadolu'daki fetih harekâtından sonra Antakya'dan Anadolu'ya girdi.

1074 yılında Konya ve havalisini mahallî Rum despotlarından alarak, fetihlere devamla İznik önlerine geldi. 1075 senesinde İznik'i fethederek, emrindeki kuvvetlerin merkezi yaptı. Böylece Türkiye Selçuklu Devletinin temeli atılmış oldu.

Süleyman Şah, Bizans'ın mahallî ve merkezî tekfurlukları arasındaki çekişmelerden faydalanarak, bölgede hakimiyetini güçlendirdi. İznik'te yeni bir Türk devletinin kurulması, Anadolu'ya gelen Türkmenlerin birleşmesini temin edip, doğudaki Müslüman Türklerin büyük topluluklar halinde bölgeye gelmelerine sebep oldu. Bölgede Türk nüfusunun artarak devletin güçlenmesiyle; Bizans'ın kötü idaresi, bitmek bilmeyen iç savaşlar ve isyanlar sebebiyle perişan olan yerli halk da, Süleyman Şah'ın idaresinde huzur ve sükûna kavuştu. Bu sayede Anadolu Selçuklu Devleti, sağlam bir temele oturdu. Hürriyet ve adalete kavuşan yerli halk, kısa zamanda seve seve Müslüman oldu.

Çeşitli gayelerle bölgeye gelen Türkmenleri emrinde birleştiren Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Anadolu'da birlik ve hakimiyetini güçlendirmek, Fırat boylarında ve Kilikya taraflarında toplanmaya çalışan Ermeni gruplarına mani olmak için harekete geçti. 1082 yılında Çukurova'ya giden Süleyman Şah, Adana, Tarsus ve Misis dahil tüm bölgeyi zaptetti. 1084'te Hristiyanlardan Antakya'yı aldı. 1086'da Suriye Selçuklu meliki Tutuş'la yaptığı savaşta yenildi ve savaş meydanında vefat etti. Oğulları, Selçuklu Sultanı Melikşah'ın yanına gönderildi. Devlet bir süre Süleyman Şah'ın İznik'te vekil bıraktığı Ebü'l-Kasım tarafından yönetildi.

Süleyman Şah'ın ölümünden sonra oğulları Melikşah tarafından Büyük Selçuklu Devleti'nin başkenti İsfahan'a götürülmüş ve Türkiye Selçuklu tahtı 1086-1092 yılları arasında boş kalmıştır.

I. Kılıçarslan (1092-1107)

Selçuklu Sultanı Melikşah'ın 1092'de vefatından sonra, İran'dan kaçarak gelen Kılıç Arslan, İznik'te merasimle karşılanıp, Türkiye Selçuklu tahtına çıkarıldı.

I. Kılıç Arslan, tahta çıkar çıkmaz, devleti yeniden teşkilatlandırdı. İznik'i mamur bir duruma getirdi. İçte otoriteyi sağladıktan sonra, hemen gazâ ve akınlara başladı. Marmara sahillerine yerleşmeye çalışan Bizanslıları bu bölgeden çıkardı. Batıyı emniyete aldıktan sonra doğuya yöneldi ve 1096 yılında Malatya'yı kuşattı. Fakat, bu sırada Haçlıların Batı Anadolu'ya girmesi üzerine, I. Kılıç Arslan, kuşatmayı kaldırıp hızla geri döndü.

Avrupa'daki meşhur imparator, kral, prens, derebeyi ve şövalyelerin büyük bir taassupla katıldıkları Haçlı Seferlerinin ilki 1096-1099 yılları arasında yapıldı. I. Kılıç Arslan, Haçlıları, vur-kaç taktiğiyle imha etti. Ancak, İznik elden çıktığı için, Konya'yı payitaht (başkent) yaptı. Bizans imparatoruyla antlaşma imzaladıktan sonra, doğu fetihlerine başladı. 1103 senesinde Malatya'yı ele geçirdi. Daha sonra Musul'u da topraklarına kattı. Emir Çavlı, Artukoğlu İlgazi ve Suriye meliki Rıdvan'ın kuvvetleriyle Habur Nehri kenarında yaptığı muharebede yenilerek, nehre düşüp boğuldu. Kılıç Arslan'ın büyük oğlu, Musul valisi Şehinşah, Emir Çavlı tarafından esir alınarak İsfahan'a götürüldü. (1107)

**TÜRKİYE SELÇUKLU
DEVLETİ
(1077-1308)**

KURULUŞ DEVRİ

**I. KILIÇARSLAN
(1092-1107)**

1096 yılında Malatya'yı kuşattı. I. Haçlı kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. Başkenti **Konya**'ya taşıdı. **Danışmentlileri yenerek Malatya'yı aldı. Musul'u ele geçirdi. Büyük Selçuklu hükümdarı Mehmet Tapar'ın gönderdiği ordu ile yaptığı savaşta yenilerek Habur ırmağında boğuldu.**

1107-1110 yılları arasında Türkiye Selçuklu tahtı ikinci defa boş kalmıştır.

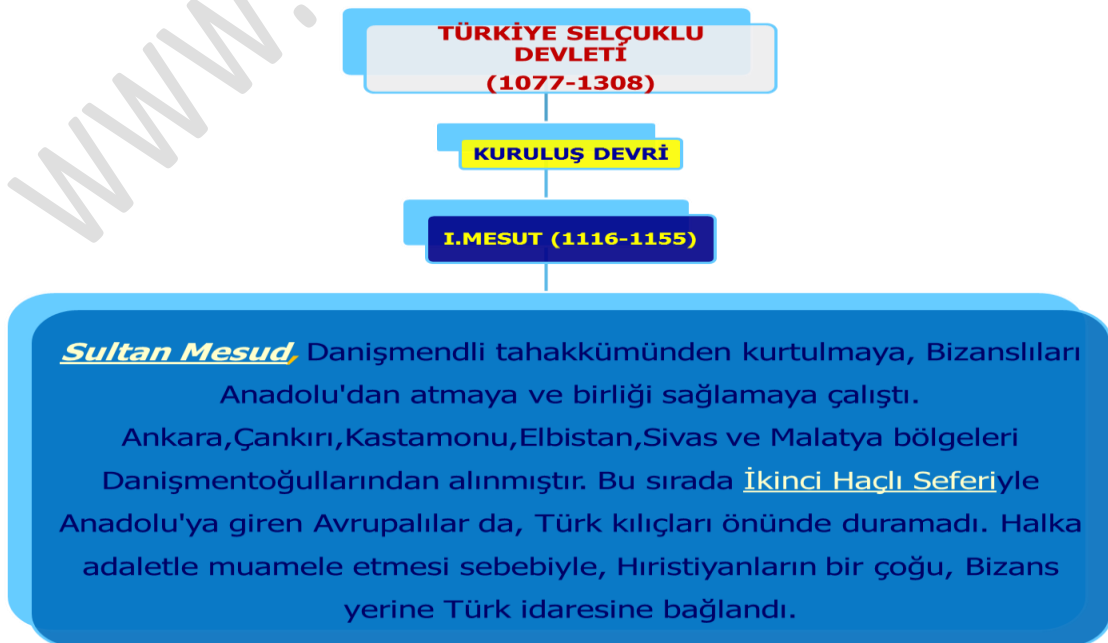
Şehinşah (1110-1116)

Kılıç Arslan'ın ölümü ve oğlunun esir düşmesi, Türkiye Selçuklularını çok sarstı. Düşmanları bunu fırsat bilerek, ülke topraklarına saldırdı. Bizanslılar, Batı Anadolu sahillerini işgale başladılar. Bu durum karşısında Türkler, İç Anadolu'ya doğru çekilmek zorunda kaldılar. 1110 yılında esaretten kurtulan Şehinşah, Konya'ya gelerek tahta geçti. Şehinşah'ın ve Kayseri emîri Hasan Beyin büyük gayretlerine rağmen, Bizanslıların zulmünden kaçan Batı Anadolu'daki Türklerin, Orta Anadolu yaylalarına çekilmesi durdurulamadı.

I. Mesut (1116-1155)

1116 yılında Danişmendliler, Sultan Şehinşah'ı tahttan indirip, Şehzade Mesud'u sultan ilan ettiler. Sultan Mesud, Danişmendli tahakkümünden kurtulmaya, Bizanslıları Anadolu'dan atmaya ve birliği sağlamaya çalıştı. -Ankara, Çankırı, Kastamonu, Elbistan, Sivas ve Malatya bölgeleri Danişmentoğullarından alınmıştır. 1142 yılında, Batı seferine çıktı. Sonra doğuya seferler düzenledi. Bizanslılar, Türklerin Batı Anadolu'da ilerlemelerini durdurmak için, İmparator Manuel komutasında bir orduyla Konya üzerine yürüdüler. Bu tehlikeli durum üzerine, Sultan Mesud'un oğlu II. Kılıç Arslan, Aksaray'da bir ordu hazırlayarak, Konya önündeki Bizans ordusunun karşısına çıktı. Bizans ordusunu, pusu ve taarruzlarla 1145 senesinde ağır bir yenilgiye uğrattı.

Bu sırada İkinci Haçlı Seferiyle Anadolu'ya giren Avrupalılar da, Türk kılıçları önünde duramadı. Selçuklu ordusu, Haçlılar karşısında büyük başarılar elde etti. Bu zaferler, istikrar ve yükselme devrini tekrar başlattı. Halka adaletle muamele etmesi sebebiyle, Hristiyanların birçoğu, Bizans yerine Türk idaresine bağlandı. Birçok eser inşa ettiren Sultan Mesud, kırk yıl saltanatta kaldıktan sonra, 1155 senesinde vefat etti.

II. Kılıçarslan (1155-1192)

Yerine oğlu II. Kılıç Arslan tahta çıktı. O da babasının yolunda giderek, büyük hamleler yaptı. Anadolu'nun siyasî birliğini kurmaya, ekonomik ve kültürel yükselişini sağlamaya çalıştı. Doğu seferine çıkarak, devletin hudutlarını Fırat nehrine kadar genişletti. Bizanslılar ve yardımcı kuvvetlere karşı, 1176 Miryokefalon (Düzbel/Karamukbeli) Meydan Savaşı'nı kazanarak, Anadolu'yu yurt edinen Türklerin bölgeden atılamayacağını ispatladı. Akıncılarını, Batı Anadolu'nun fethiyle görevlendirdi. 1182 yılında, Uluborlu, Kütahya ve Eskişehir havalileri fethedildi. Denizli ve Antalya kuşatıldı. Danişmend arazisi (Elbistan, Darende ve Kayseri, Sivas, Tokat, Niksar) ve Çukurova zaptedildi. Bizanslılarla antlaşma yaparak Anadolu'ya yönelmiş kardeşinden Ankara ve Çankırı'yı almıştır. Mengücekleri egemenliği altına aldı.

Kazanılan zafer ve başarılarla siyasî birlik ve sınır emniyeti sağlandı. Ekonomik ve kültürel yükselme başladı. Bir süre sonra II. Kılıç Arslan, mücadeleyle geçen uzun saltanat yıllarındaki yorgunluğu ve ihtiyarlığını mazeret gösterip istirahata çekildi. Sahip olduğu toprakların idaresini on bir oğlu arasında taksim etti. Kendisi Konya'da büyük sultan olarak kaldı. Oğullarının her biri bir vilayette yönetimi ele aldı. Bu sırada Selahaddin Eyyubî'nin Kudüs'ü zaptetmesi, Üçüncü Haçlı Seferinin başlamasına sebep oldu. Anadolu'dan geçmeye çalışan kalabalık Haçlı ordusu, şehzadelerin direnişiyle karşılaştı. Yaptıkları çete harpleriyle Haçlı ordusuna büyük kayıp verdirdiler. Fakat çok kalabalık olan Haçlıların bir kısmı, Filistin'e ulaştı.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1192-1196) İkinci defa (1204-1211)

Gıyaseddin Keyhüsrev, devletin hudutlarını emniyete almak için, Bizanslılar ve Ermenilerle mücadele etti. Dördüncü Haçlı Seferiyle (1204) İstanbul, Latin hakimiyetine girdi. Bizans hanedanı Anadolu'ya kaçıp, İznik ve Trabzon'da iki devlet kurdu. Bizanslılar, Karadeniz kıyılarına yerleşerek ticaret yollarını kapattılar. Gıyaseddin Keyhüsrev, ticaret yolunu açmak için, 1206 yılında sefere çıktı. Bizanslıları bu bölgeden atarak, Karadeniz yolunu açtı. Ertesi sene Akdeniz sahillerine inerek Antalya'yı fethetti. (1207)Venediklilerle ticaret antlaşması yaptı. Bu sırada akıncı beyleri, Batı Anadolu'da birçok yeri aldı. Bu fetihler, İznik Bizanslılarını telaşlandırdı. Bizans ordusu ile 1211 senesinde Alaşehir'de yapılan muharebede Selçuklu ordusu büyük zafer kazandı. Savaş bittikten sonra, Gıyaseddin Keyhüsrev, meydana dolaşırken bir düşman askeri tarafından şehit edildi. Yerine oğlu İzzeddin Keykavus geçti.

II. Rükneddin Süleyman Şah (1196-1204)

Yerine büyük oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev geçti. Fakat, kardeşleri onun iktidarını kabul etmeyince, aralarında saltanat mücadelesi başladı. Tokat meliki Rükneddin Süleyman Şah, 1196 yılında Konya'yı zaptetti ve saltanatını ilan etti. Birliği sağladıktan sonra Bizans'ı tekrar senelik vergiye bağladı. İç mücadelelerden yararlanarak hudut tecavüzlerine başlayan Ermenileri cezalandırdı. Gürcüler, Saltukluların zayıflamasından istifade ederek, Erzurum'a kadar gelince, Doğu Seferine çıktı. 1201 yılında, Saltuklu Devletine son verdi. Artuklular ve Mengüçüklerden aldığı yardımla, Erzurum'dan Gürcistan üzerine sefere çıktı. Sarıkamış yakınlarında, Gürcü-Kıpçak ordusunun baskınına uğradı ve mağlup oldu. Tekrar Gürcistan seferine çıktıysa da, yolda hastalanarak 6 Temmuz 1204 tarihinde vefat etti. Konya'da Künbedhane'ye defnedildi. Yerine oğlu III. Kılıç Arslan geçti. Fakat çok geçmeden Gıyaseddin Keyhüsrev, Türkmen beylerinin davetiyle, küçük yaştaki yeğeni Kılıç Arslan'ın yerine, tekrar Türkiye Selçukluları sultanı oldu.

I. İzzeddin Keykavus (1211-1220)

İzzeddin Keykavus, saltanatının ilk yıllarında taht mücadelesini halletti. Daha çok iktisadî meselelere, ülkenin imarına ve kültür faaliyetlerine önem verdi. Kervansaray, cami ve

medreseler inşa ettirdi. **Sinop'u ele geçirdi (1214).** Trabzon Rum imparatoru, Çukurova Ermenilerini vergiye bağladı. Eyyubiler üzerine yaptığı bir seferde öldü. Verem hastalığına yakalanan İzzeddin Keykavus, 1220 yılında Viranşehir'de vefat etti. Sivas'ta yaptırdığı darüşşifanın yanındaki türbesine defnedildi. Yerine kardeşi Alâeddin Keykubad geçti.

I. Alaeddin Keykubat (1220-1237)

Sultan Alâeddin Keykubad zamanı, Türkiye Selçuklularının en kudretli, en müreffeh ve en parlak devri olarak geçti. Anadolu'nun emniyeti içi başta Konya, Kayseri ve Sivas olmak üzere, şehirleri surlarla tahkim ettirdi. Moğol tehlikesine karşı hudutlarda tedbir aldı. Bu işleri sırasında fetihlere de devam etti. Askerî ve ticarî önemi büyük olan Kolonoras kalesini muhasara altına aldı. **1221 senesinde kaleyi fethetti.** Buraya, sultanın ismine nispetle **Alâiye** denildi. Burada bir tersane kurdu. **Kırım limanlarından Suğdak ele geçirildi (1227)** Ermeniler vergiye bağlandı. İçel alındı. Adıyaman, Kahta, Çemişkezek kaleleri alındı. Mengüceklilere son verildi (1228) Celaleddin Harezmşah'ın Anadolu'yu saldırması üzerine **Yassıçemen Savaşı** yapılmış, **Harezmşahlar** yenilmiş ve yıkılma sürecine girmişlerdir. Bu olay, Moğollara karşı ittifak şansının yitirilmesine yol açmıştır. Harput civarında Eyyubileri yenilgiye uğratmıştır (1234).Moğol tehlikesine karşı tahkim ve askerî tedbirler yanında diplomatik yola da

başvuruldu. Moğol Ögedey Kağan'a elçi gönderip barış yaptı. Alâeddin Keykubad, saltanatı zamanında Türkiye Selçuklu Devletini, Moğol istilâ ve zulmünden korudu. Alâeddin Keykubad, 1 Haziran 1237 tarihinde Kayseri'de vefat etti. Yerine İzzeddin Kılıç Arslan'ı veliaht tayin etmesine rağmen, büyük oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev tahta geçti.

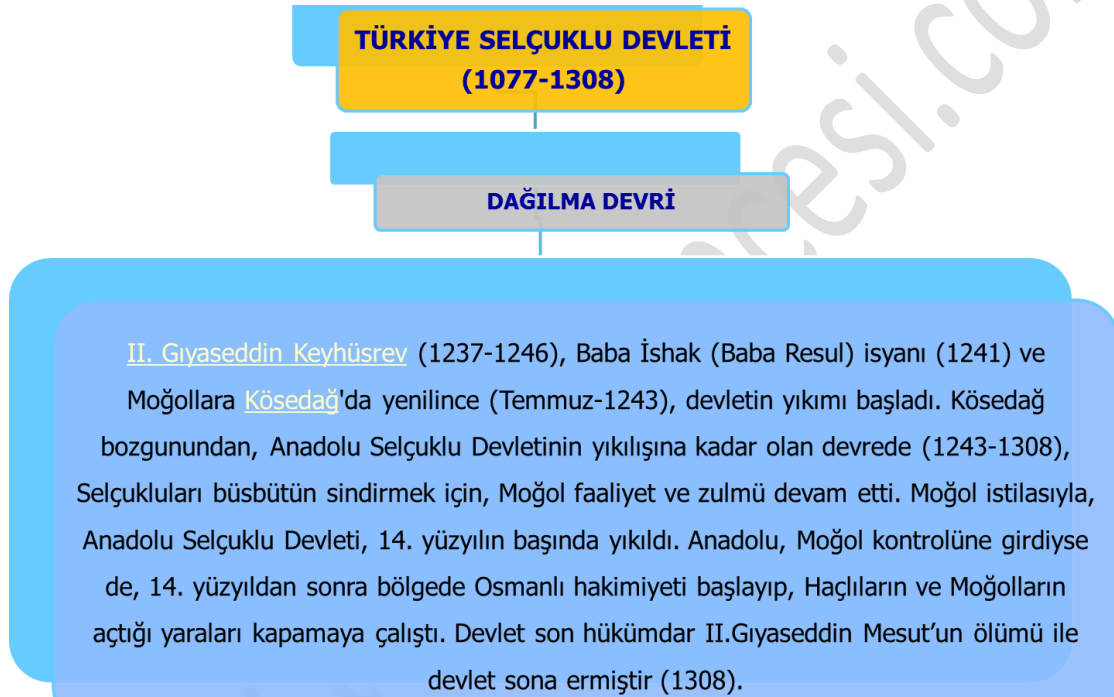

II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246)

II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246), Baba İshak (Baba Resul) isyanı (1241) ve Moğollara Köseadağ'da yenilince (Temmuz-1243), devletin yıkımı başladı. Köseadağ bozgunundan, Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılışına kadar olan devrede (1243-1308), Selçukluları büsbütün sindirmek için, Moğol faaliyet ve zulmü devam etti.

1259'da, Kızılırmak hudut olmak üzere devletin ikiye ayrılması, 1262'de Karamanlıların isyan ederek Konya üzerine yürümeleri, 1276'da Moğollara karşı Hatiroğlu İsyanı, 1277'de Mısır Memlûk Sultanı Baybars'ın, Hatiroğlu'nu desteklemek için Anadolu'ya girip Kayseri'ye kadar gelmesi, Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277'de Konya'da yeni bir sultanı tahta çıkartma girişimiyle, Cimri hadisesi gibi çeşitli siyasî, ekonomik ve sosyal çalkantılar meydana geldi. Anadolu Selçuklu Devletinin çöküşü başlayınca, Moğol zorbalığının önüne geçmek için Türk beyleri ve Anadolu halkının yer yer mücadelesi görüldü. Çökmekte olan devletin yıkıntıları üzerinde çeşitli Oğuz boyları, Türkmen ve kumandanlar, beylikler kurmaya başladı.

Bu beyliklerden, Bizans hududunda kurulan Osmanlı Beyliği'nin, Batı Hristiyan âlemine açık fütuhât cephesiyle diğerlerinden farklı stratejik mevkide bulunması; o yönde sürekli genişleme imkânı bulduğu gibi, dar ve sıkışık beyliklerin reislerine yerine göre dostça, bazen de baskı yaparak, bütün Anadolu'yu kendi idaresinde toplamasını, 20. yüzyılın başlarına kadar üç kıtaya hakim olmasını sağladı. Anadolu Selçuklu Devleti toprakları üzerinde Moğollar, Haçlı istila hareketi neticesi gibi korkunç katliâm, yıkım ve dehşet saçıcı hadiselerle bölgeyi işgal ettiler. Moğol istilasıyla, Anadolu Selçuklu Devleti, 14. yüzyılın başında yıkıldı. Anadolu, Moğol kontrolüne girdiyse de, 14. yüzyıldan sonra bölgede Osmanlı hakimiyeti başlayıp, Haçlıların ve Moğolların açtığı yaraları kapamaya çalıştı. Devlet son hükümdar II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümü ile devlet sona ermiştir (1308).

HAÇLI SEFERLERİ (1196-1270)

Sebepleri:

- Hristiyanların kutsal kabul ettikleri Kudüs'ü Müslümanlardan almak istemeleri.
- Papa'nın ve Kluni tarikatının Hristiyanları bu seferler için teşvik etmeleri.
- Papa'nın Ortodokslar üzerinde hakimiyet kurmak istemesi.
- Din adamlarının seferlerin başarılı olacağına dair güvence vermeleri.
- Türklerin Anadolu'yu ele geçirmelerinden sonra Bizans'ın Papa'da ve Avrupa'dan yardım istemesi.
- Hristiyanların zengin doğu ülkelerini ele geçirmek istemeleri.
- Toprak sahibi olmayan derebeylerin toprak sahibi olma düşüncesi.

**HAÇLI SEFERLERİ
(1096-1270)**

dan 1270'e kadar.
Haçlı Seferleri

SEBEPLERİ

- Hristiyanların kutsal kabul ettikleri Kudüs'ü Müslümanlardan almak istemeleri.
- Papa'nın ve Kluni tarikatının Hristiyanları bu seferler için teşvik etmeleri.
- Papa'nın Ortodokslar üzerinde hakimiyet kurmak istemesi.
- Din adamlarının seferlerin başarılı olacağına dair güvence vermeleri.
- Türklerin Anadolu'yu ele geçirmelerinden sonra Bizans'ın Papa'da ve Avrupa'dan yardım istemesi.
- Hristiyanların zengin doğu ülkelerini ele geçirmek istemeleri.
- Toprak sahibi olmayan derebeylerin toprak sahibi olma düşüncesi.

I. Haçlı seferi ile Anadolu'ya gelen Haçlılar I. Kılıçarslan tarafından büyük kayıplara uğratıldılar. Buna rağmen Haçlılar Antakya, Urfa gibi şehirleri ele geçirdikten sonra Kudüs'ü ele geçirdiler. II. Haçlı seferi Musul Atabeyi İmadettin Zengi'nin Urfa'yı alması üzerine yapılmıştır. Fakat Haçlılar başarılı olamamışlardır. III. Haçlı seferi ise Eyyubi hükümdarı Selahaddin-i Eyyubi'nin Kudüs kralını Hıttın Savaşı (1187)'nda yenilgiye uğra-tarak Kudüs'ü ele geçirmesi üzerine yapılmıştır. Haçlılar bu seferde de başarılı olamamışlardır. IV. Haçlı seferi ise Suriye üzerine yapılacakken hedef değiştirmiş ve İstanbul üzerine yapılmıştır. Latinler İstanbul'u ele geçirmişler ve burada Latin krallığını kurmuşlardır. İstanbul'dan kaçan Bizans soyundan olanlar biri İznik diğeri de Trabzon'a olmak üzere iki krallık kurmuşlardır.

5.6.7. ve 8. Haçlılar başarılı olamadılar.7. ve 8. seferler Mısır üzerine yapılmış ve Fransa kralının ölümü ile seferler sona ermiştir.

**HAÇLI SEFERLERİ
(1096-1270)**

dan 1270'e kadar.
Haçlı Seferleri

I.Haçlı seferi ile Anadolu'ya gelen Haçlılar I.Kılıçarslan tarafından büyük kayıplara uğratıldılar. Buna rağmen Haçlılar Antakya,Urfa gibi şehirleri ele geçirdikten sonra Kudüs'ü ele geçirdiler.

II.Haçlı seferi Musul Atabeyi İmadettin Zengi'nin Urfa'yı alması üzerine yapılmıştır. Fakat Haçlılar başarılı olamamışlardır.

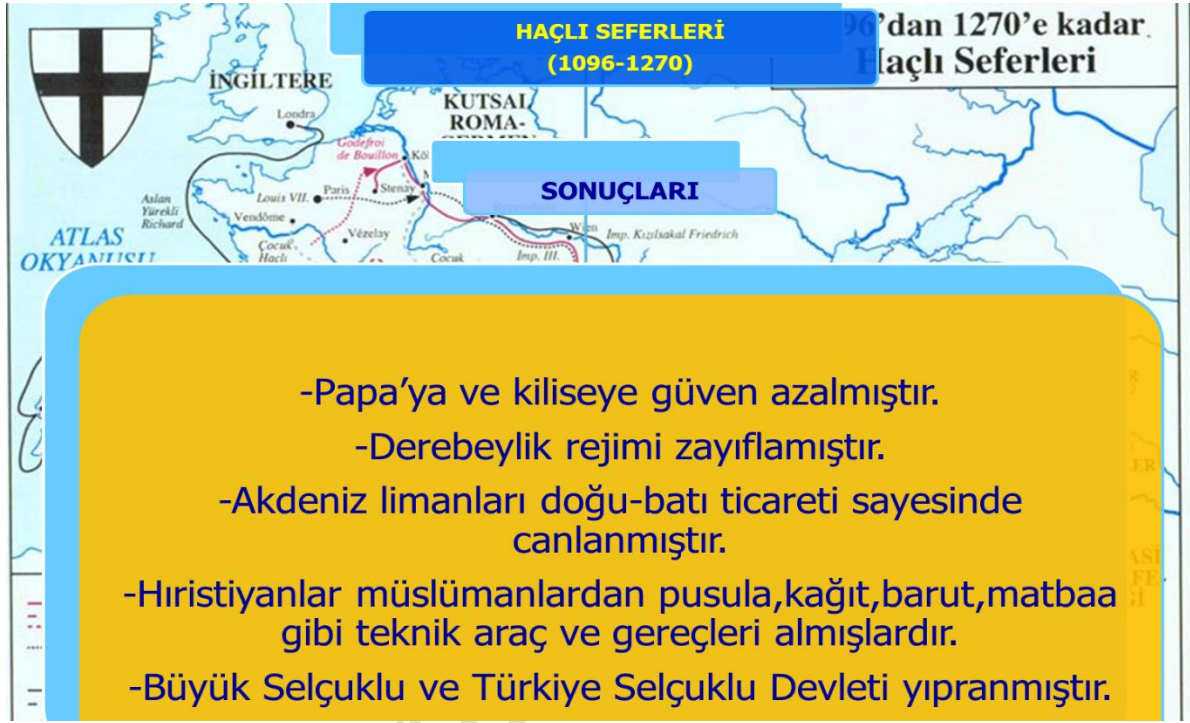
III.Haçlı seferi ise Eyyubi hükümdarı Selahaddin-i Eyyubi'nin Kudüs kralını **Hıttın Savaşı** (1187)'nda yenilgiye uğratarak Kudüs'ü ele geçirmesi üzerine yapılmıştır. Haçlılar bu seferde de başarılı olamamışlardır.

IV.Haçlı seferi ise Suriye üzerine yapılacakken hedef değiştirmiş ve İstanbul üzerine yapılmıştır. **Latinler İstanbul'u ele geçirmişler ve burada Latin krallığını kurmuşlardır.** İstanbul'dan kaçan Bizans soyundan olanlar biri İznik diğeri de Trabzon'a olmak üzere iki krallık kurmuşlardır.

5.6.7. ve 8. Haçlılar başarılı olamadılar.7. ve 8. seferler Mısır üzerine yapılmış ve Fransa kralının ölümü ile seferler sona ermiştir.

Sonuçları:

- Papa'ya ve kiliseye güven azalmıştır.
- Derebeylik rejimi zayıflamıştır.
- Akdeniz limanları doğu-batı ticareti sayesinde canlanmıştır.
- Hristiyanlar Müslümanlardan pusula, kağıt, barut, matbaa gibi teknik araç ve gereçleri almışlardır.
- Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu Devleti yıpranmıştır.

Anadolu Türk Beylikleri

Malazgirt Savaşı (1071) ile başlayan ve bugünkü sınırlarımız üzerinde, Türklerin kurduğu devletlerin tamamının birden oluşturduğu Türkiye Tarihi'nin üçüncü bölümünü Anadolu Türkmen Beylikleri oluşturur.

Karamanoğulları

Karamanoğulları Beyliği, Oğuzların Afşar Boyu'ndan olup Karaman merkez olmak üzere 1256 tarihinde kurulmuştu.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılması üzerine Anadolu'da en güçlü devlet olmuşlardı. Karamanoğlu Mehmet bey döneminde Türkçe'yi resmi dil olarak kabul ettiler. Anadolu Türk Birliği'nin kurulmasında Osmanlılara karşı en çok mücadele eden beylik Karamanoğlu Beyliği olmuştur. Yıldırım Bayezit döneminde Osmanlılara katılan beylik, Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar bağımsız olmuş, Fatih Sultan Mehmet döneminde etkisizleştirilerek, II. Bayezit döneminde 1487 tarihinde yıkılmıştı.

Germiyanogulları

1299 yılında kurulan Germiyanoglu Beyligi'nin kurucusu Yakup Bey'dir. Kutahya civarında kurulmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Anadolu'da en güçlü devlet olmuşlardır. Ege ve Marmara kıyılarına kadar ilerlemişlerdi. Germiyanoglu Süleyman Şah Karamanogullarına karşı topraklarını koruyabilmek amacıyla kızını I. Murat'ın oğlu Bayezit'a vermiş, çeyiz olarak da Kutahya, Simav, Emet ve Tavşanlı'yı bırakmıştı. Germiyanoglu Beyliğinin varlığına 1390 tarihinde Yıldırım Bayezit son vermişti.

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulan beylik 1428'de Osmanlı Devleti'ne katıldı.

Aydinogulları

Aydinogulları Beyligi, Germiyanogulları Beyligi'ne bağlı komutanlardan Aydinoglu Mehmet Bey tarafından Birgi merkez olmak üzere 1308 tarihinde kurulmuştur. Denizcilikte gelişen bu beylik güçlü bir donanma oluşturmuştu. En ünlü denizcileri Gazi Umur Bey'dir. Aydinogulları Beyligi 1390'da Osmanlı Devleti'ne katılmıştı.

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Cüneyt Bey tarafından yeniden kurulmuşsa da 1425 tarihinde II. Murat zamanında Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.

Saruhanogulları

Saruhan beyliği, Germiyanogulları Beyligi'ne bağlı komutanlardan Saruhan Bey tarafından Manisa'da kurulmuştu.

Denizciliğe önem veren Saruhan Beyligi, 1390 yılında Yıldırım Bayezit tarafından ortadan kaldırılmış Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulmuşsa da, Çelebi Mehmet döneminde tamamen Osmanlılara katılmıştı.

Karesiogulları

Karesiogulları Beyligi, Germiyanogulları beylerinden olan Karesi Bey tarafından Balıkesir ve Çanakkale çevresinde kurulmuştu. Denizcilikte oldukça ilerleyen Karesioglu Beyligi 1345 yılında Orhan Bey tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Hamidogulları

Hamidogulları Beyligi, Felekeddin Dünder Bey tarafından 1300 yılında Uluborlu merkez olmak üzere kurulmuştur.

Denizcilikle uğraşan Hamidogulları Beyligi Yıldırım Bayezit zamanında Osmanlılara katılmasına rağmen Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulmuş, 1423 yılında da II. Murat tarafından yıkılmıştır.

Eşrefogulları

Eşrefogulları Beyligi, Seyfeddin Süleyman tarafından Beyşehir merkez olmak üzere 1284 tarihinde kurulmuştur. 1326 yılında İlhanlılar tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Menteşoğulları

Menteşoğulları Beyliği, Menteş Bey tarafından Milas merkez olarak kurulmuştur. Denizcilikle uğraşan bu beylik, Yıldırım Bayezıt zamanında 1391'de Osmanlılara katılmıştı. Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulan beylik, II. Murat tarafından 1425'te tamamen ortadan kaldırıldı.

Candaroğulları (İsfendiyarogulları)

Diğer adı İsfendiyarogulları olan Candaroğulları Beyliği, Şemseddin Yaman tarafından 1292 yılında Sinop ve Kastamonu civarında kurulmuştur.

1461 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Eretna Beyliği

Eretna Devleti 1335 yılında Uygur Türkleri'nden Eretna Bey tarafından Orta Anadolu'da kurulmuştur. Devletin merkezi önce Sivas, sonra da Kayseri olmuştur. 1381 yılında Kadı Burhaneddin tarafından yıkılmıştır.

Kadı Burhaneddin Ahmet Devleti

Kadı Burhaneddin 1381 yılında merkezi Sivas olmak üzere Kadı Burhaneddin Devleti'ni kurdu. Candaroğulları, Karamanoğulları ve Taceddinoğulları ile mücadele eden Kadı Burhaneddin Devleti, Timur tehlikesi karşısında Sivas halkının 1389 tarihinde şehri Yıldırım Bayezıt'e teslim etmesi ile Osmanlı'ya katılmıştı.

Dulkadiroğulları

1337 yılında Zeyneddin Karaca Bey tarafından Elbistan'da kurulan Dulkadiroğulları Devleti, Osmanlılar'la, Memlûklülerin arasını açan devlet olarak bilinir. Yavuz Sultan Selim tarafından 1515 Turnadağ Savaşı ile Osmanlı'ya katılmıştır. Bu beylik Osmanlı'ya katılanson beylik olup, bu beyliğin alınmasıyla Anadolu'da Türk birliği sağlanmış oldu.

Ramazanoğulları

Ramazanoğulları Beyliği, Ramazan Bey tarafından 1353 yılında Adana ve çevresinde kurulmuştur. İlk önce Memluk devletine bağlı iken Yavuz Sultan Selim ile birlikte Memlûklere karşı savaşmış, bundan sonra da Osmanlı Devleti'ne bağlı bir beylik olarak yaşamışlardır.

1608 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bağlı bir vilayet haline getirilmiştir.

Devlet Yönetimi

Türkiye Selçuklularını, Oğuzların Üç Oklar kolunun Kınık boyuna mensup Selçuklular kurup yönettiler. Devlet teşkilatı, sağlam bir esasa sahipti. Türkiye Selçukluları; Karahanlı, Büyük Selçuklu ve Abbasîlerin yanında diğer Türk ve İslam devletlerinin teşkilatlarından da büyük

ölçüde faydalandılar. Bunları mükemmel bir şekilde kendi bünyelerine uydurdular. Sultanlar, devletin idaresinde hissedilen ihtiyaçlara göre teşkilatlarını genişlettiler ve zaman zaman da yenileme yoluna gittiler. Devletin, hanedan mensupları arasında bölüşülmesinin; bölünmeye ve saltanat mücadelesine sebep olduğu görüldü. II. Kılıç Arslan'dan sonra merkeziyetçilik geliştirildi.

Devlet, önceki Türk hakimiyetlerinde olduğu gibi, hanedanın ortak sorumluluğu altındaydı. Devleti idare eden hükümdarın ise, hanedan mensubu olması şarttı. İsimleri Türkçe ve İslamî idi. Ayrıca, halife ve âlimler tarafından künye ve lakaplar verilirdi. Tahta yeni çıkan sultanlar, halifeye hükümdarlıklarını tasdik ettirirler, adlarına hutbe okutur ve para bastırırlardı. Savaşlarda veya herhangi bir gezide, hakimiyet alâmeti olarak, sultanların başları üstünde, atlastan veya altın işlemeli kadifeden yapılmış bir çetr (şemsiye) tutulur, daima yanında hazır bulunan kös, sultanın kapısında günde beş kez nevbet çalardı. Vilayetlerdeki meliklerin, günde üç nevbet çaldırma hakları vardı. Sultanlar, haftanın belli günlerinde devlet erkânını ve emîrleri huzurlarına kabul eder ve onların görüşlerini alırlardı. Sultan iktaların dağıtılması, kadıların (hakim) tayini, devlete bağlı beylik ve sultanlıkların başına geçenlerin tayinlerini onaylar, hükümete karşı işlenen cürümlerle uğraşan yüksek mahkemeye de başkanlık ederdi. Devletin idaresi, birinci derecede sultana ait olmakla birlikte, bizzat kendisi mevcut kanunlara uyardı. Sultan, adalet mekanizmasının sağlıklı olması için, haftada iki gün halkın derdini dinlerdi. Sultanlar, sarayda otururdu. Sarayda Hacibü'l-Hüccab, Üstadüddâr, Silahdar, Emîr-i Alem, Câmedâr, Taştâr veya Âbdâr, Emîr-i Çaşnigîr, Emîr-i Ahur, Emîr-i Şikâr, Emîr-i Devât, Emîr-i Mahfil, Serheng-i Nedîm, musahip görev yapardı. Bunlar, sultanın en emniyetli adamları arasından seçilir ve her birinin emrinde askerî kıtalar bulunurdu.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA MERKEZ TEŞKİLATI

Türkiye Selçuklu Devletinde önemli devlet işlerini **Büyük Divan (Divan-ı Saltanat)** ve diğer alt divanlar yürütüyordu. Devletin her türlü siyasi, sosyal, askeri ve ekonomik işlerini yürüten divana sultan veya vezir başkanlık ediyordu. Divan görüşmeleri deftere kaydediliyordu. Divanda katipler, tercümanlar ve memurlar bulunuyordu. Emir-i Şemşir divanın güvenliğini sağlıyordu. Bugünkü Bakanlar Kuruluna benzeyen divanda **Vezir** en üst dereceli divan üyesiydi.

Niyabet-i Saltanat Divanı :
Bu divanda kendisine güvenilen devlet adamları ve komutanlar bulunuyordu. Divan'daki bu görevlilere naip denirdi. Hükümdar başkentte bulunmadığında ona ait devlet işlerini yürütür ve hükümdara vekalet ederdi.

Divan-ı İstifa :
Devletin mali işlerini yürütürdü. Devletin gelir ve giderlerini hesaplar, vergilerin toplanmasını sağlardı. Divanın başkanı **Müstevfi** idi.

Divan-ı Arz :
Devletin merkezdeki ordusunun maaş ve levazimat işleriyle ilgilenirdi. Savunma işleriyle ilgilenen divan, askerleri defterlere kayıt eder ve denetlerdi.

Divan-ı - Tuğra : Her türlü iç ve dış yazışmalarını yapıyordu. Burada **Arapça ve Farsçayı** iyi bilen kültürlü kişiler bulunurdu. Buna **İnşa Divanı** da denir.

Divan-ı İşraf : Askeri ve adli işler dışında **idari ve mali** yönetimle ilgili işleri yönetirdi.

Pervanecilik : İstihbarat işleri devlete ait toprakların sayımı ve ülkeye gelen Türkmenlerin yerleştirilmesiyle ilgilenirdi. **Has ve iktaları** yazar, dağıtır ve takip ederdi.

Ordu; Gulamân-ı Saray, hassa ordusu, hânedâna mensup meliklerin kuvvetleri, Türkmen kuvvetleri, tâbi kuvvetler, ücretli askerler ve donanmadan oluşurdu. Ordunun ve idarenin esasını, mahallinde çiftçilerin ödediği vergilerle beslenen Türk iktâ askerleri teşkil ederdi. Orduda, dinî vazifeleri görmek ve gazâ ruhunu canlı tutmak maksadıyla âlim, derviş ve mutasavvıflar bulunurdu. Silah olarak, ok, yay, kılıç, kargı, çomak, gürz, mızrak, topuz, nacak, mancınık, merdiven, seyyar kule kullanılırdı. Ordudaki birlikler, çeşitli bayrak, tuğ ve alem taşırlardı.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA ORDU

Ordu komutanına Emirül Ümera denir. Orduda, dinî vazifeleri görmek ve gazâ ruhunu canlı tutmak maksadıyla âlim, derviş ve mutasavvıflar bulunurdu. Silah olarak, ok, yay, kılıç, kargı, çomak, gürz, mızrak, topuz, nacak, mancınık, merdiven, seyyar kule kullanılırdı. Ordudaki birlikler, çeşitli bayrak, tuğ ve alem taşırlardı.

Hassa
Birlikleri:
(Kapıkulu
Askerleri)

İkta Askerleri:
(Tımarlı
Sipahiler)

Uçlarda
Türkmenle
rden
oluşan
kuvvetler

Bağlı
beylik ve
devletlerd
en alınan
askerler

Gerektiğind
e komşu
milletlerden
ücretli
olarak
alınan
askerler

Donanma Türkiye
Selçukluları,
donanmaya önem
verdiler. Sinop,
Alaiye, Antalya ve
Samsun gibi
merkezlerde
tersaneler
kurdular. Donanma
komutanına
Reisü'l Bahr veya
Melikü's Sevahil
denirdi.

Adli Teşkilat: Türkiye Selçuklularında, şer'î davalara her şehirde bulunan kadılar bakardı. Konya'da oturan baş kadıya Kâdı'l-kudât denirdi. Bu kadılar, tereke (miras), hayrat işleri ve vakıfların idaresine bakarlardı. Selçuklularda örfî davalara bakan mahkemeler de bulunurdu. Bu mahkemeler, asayiş, devlet âmirlerine itaatsizlik ve siyasî suçlar gibi davalara bakarlardı. Bu örfî mahkemelerin başında, emîr-i dâd bulunurdu. Kadıların verdikleri hükme itiraz edilemezdi. Ancak yanlış verilen bir hüküm olursa, diğer kadılar tarafından altı imzalanarak, sultana arz edilirdi. Kadıların yüksek medrese tahsili görmüş, İslam ahlakıyla ahlâklanmış kimseler olması şarttı. Müftüler, Hanefî mezhebine göre fetva verirlendi.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA HUKUK

a. **Şer'i Yargı Sistemi :**
Davalara hükümdar veya vezir tarafından tayin edilen kadılar bakıyordu. Bunların başkanına **Başkadı (Kazi'l Kuzat)** denirdi. Başkam ülkedeki bütün kadıları denetleyebiliyordu. **Müftîler, Hanefî mezhebine göre fetva verirlerdi.**

b. **Örfi Yargı Sistemi :** Asayiş bozan ve yasaları çiğneyenlerle ilgili davaları kapsardı. Bu davalara **Emir-i Dâd** bakıyordu. Askeri davalara **Kadı Asker (Kadıyî Leşker, Kazasker)** denilen ordu komutanları bakıyordu.

Eğitim, Kültür ve Edebiyat: Anadolu Selçuklu sultanları, kültür ve medeniyet hizmeti için, ilme ve âlimlere değer verdiler. Bir ilim ocağı olan medreselerde eğitim ve öğretim ücretsizdi. Vakıf gelirleri, onların geçimini temin ederdi. Medreselerde İslam ilimlerinden; tefsir, hadîs, hadîs usulü, kelâm, kelâm usulü, fıkıh, fıkıh usulü ve tasavvuf yanında, matematik, astronomi, tıp ve felsefe gibi bilimler de öğretilirdi. Genellikle, medresenin yanında, dârüşşifa denilen hastane, cami, kütüphane, zâviye, kervansaray, imaret de bulunurdu. Bunlar da birer ilim irfan yuvasıydı. İslam ülkelerinden bir çok âlim, Anadolu'daki ilim yuvalarına gelip ders verdiler. Başta sultan olmak üzere devlet adamlarından ve halktan iyi muamele gördüler. Türkiye Selçuklu Devletini, ilim ve irfan yuvası haline getiren değerli âlimlerin arasında; Şihabüddin-i Sühreverdî, Necmeddîn-i Râzî, Muhyiddîn-i Arabî, Ahmed Fakîh, Mevlânâ Celaleddîn-i Rumî, Hacı Bektaş-ı Velî, Sadreddîn-i Konevî, Safiyyüddîn Muhammed Urmevî, Siracüddîn Mahmud Urmevî, İzzeddîn Urmevî, Celaleddîn Habîb, Sadeddîn-i Ferganî, Fahreddin Irakî, Kadı Burhaneddin, Kutbeddîn-i Şirazî, Ahî Evran, Ebu Hamid Kirmanî, Şems-i Tebrizî, Muhammed Behaüddîn Veled, Seyyid Burhaneddin Muhakkık Tirmizî, Şeyh Hüsameddin Çelebi, Mevlânâ Muhyiddîn Kayserî, Şeyh Edebâlî, İbn-i Türkmanî, İbrahim

Anadolu'da Türkmenler, Türkçe konuşup, sözlü ve yazılı edebiyat eserleri meydana getirdiler. Dinî ve bazı edebî eserlerde Arapça ve Farsça kullanıldı. Halkın büyük çoğunluğu Türkçe konuşurdu. Daha sonraları Türkçe, edebiyat dili haline geldi. Ahmed Fakîh, Hoca Dehhanî, Hoca Mesud, Yunus Emre, Türkçe şiirler söyleyip yazdılar. Yunus Emre, şiirdeki büyük kudreti ve tasavvuf aşkıyla, Türkçe'nin en güzel, en iyi örneklerini verdi. Göçebeler arasında, Oğuznâme ve Dede Korkut destanlarıyla gâziler arasında çok rağbet bulan Danişmendnâme ve Battalnâme, bu dönemde sözlü edebiyattan yazılı edebiyata intikal etti. Mevlanâ Celaleddin-i Rumî ve oğlu Sultan Veled, insanlara doğru yolu gösteren ve nasihat veren eserlerini Farsça yanında Türkçe'yle de yazdılar.

Ticaret: Türkiye Selçukluları, Anadolu'yu Müslüman ve gayrimüslim kavimler arasında bir köprü haline getirdiler. Dünya ticaret yollarını açıp, tedbirler aldılar. Ticarî ilişkileri zorlaştıran engelleri kaldırıp, ülkenin birçok yerinde **kervansaraylar** yaptırıldılar. Yolcuların, buralarda hayvanları ile birlikte üç gün ücretsiz kalma ve yemek yeme hakları vardı. Buralara gelen Müslüman ve gayrimüslim, zengin-fakir, hür-köle bütün misafirlere aynı yemeğin verilmesi ve eşit muamele yapılması esastı. Kervansaraylar ve hanlar külliye halinde olup, hepsinin cami ve kütüphanesi vardı.

